

T.C

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE KÖYLERİN KÜLTÜREL VE EKONOMİK
DÖNÜŞÜMÜNÜ GERÇEKLEŞTİRME ADIMI OLARAK 1930’LU YILLARDA
“KÖY EĞİTMEN KURSLARI”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esma UZ

Mart, 2016

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE KÖYLERİN KÜLTÜREL VE EKONOMİK
DÖNÜŞÜMÜNÜ GERÇEKLEŞTİRME ADIMI OLARAK 1930’LU
YILLARDA “KÖY EĞİTMEN KURSLARI”**

ESMA UZ

**YÜKSEK
LİSANS TEZİ**

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**AKSARAY
ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

MART, 2016

AKSARAY

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİNFORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Ema
Soyadı : Uz
Bölümü : Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı:

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KÖYLERİN KÜLTÜREL VE EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜNÜ GERÇEKLEŞTİRME ADIMI OLARAK 1930'LU YILLARDA "KÖY EĞİTİM KURSLARI"

İngilizce Adı:

PERFORMING CULTURAL AND ECONOMIC TRANSFORMATION PERIOD OF THE REPUBLIC OF VILLAGES IN THE 1930S AS STEP "VILLAGE TRAINER COURSES"

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: İmza:
.....

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KABUL ve ONAY BELGESİ

Enstitümüz 132203401 nolu öğrencisi Esmâ UZ'un CUMHURİYET DÖNEMİNDE KÖYLERİN KÜLTÜREL VE EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜNÜ GERÇEKLEŞTİRME ADIMI OLARAK 1930'LU YILLARDA "KÖY EĞİTMEN KURSLARI" başlıklı lisansüstü tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Bilgiler Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak ~~Oy Birliği/Oy Çoğunluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Danışman : Yrd. Doç. Dr. *Muhammed SARI* Üniversitesi
Üye : *Doç. Dr. Necmettin UYARLIK Selçuk* Üniversitesi
Üye : Yrd. Doç. Dr. *İsmail KARAGÖZ* Aksaray Üniversitesi
Üye : Üniversitesi
Üye : Üniversitesi

Tezin Savunulduğu Tarih : 22.02.2016

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24.03.2016 tarih ve 2016/18-19 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrencinin

Adı SOYADI *Esmâ UZ*

İmza *Esmâ UZ*

Enstitü Müdürü

Unvan, Adı SOYADI

İmza *İsmail KARAGÖZ*

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmayı yapmam konusunda beni teşvik eden, çalıőmamda bana rehberlik eden, tez danıőmanım Yrd. Doç.Dr. Muhammed Sarı'ya, bana yol gösteren Yrd. Doç. Dr. Savaş Karagöz'e gősterdikleri anlayış ve destek için,

Bugönlere gelmemde desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen aileme, bana kazandırdıkları değerler ve gőstermiő oldukları anlayış için, sonsuz teőekkörleriimi sunarım.

Esma - 2016

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KÖYLERİN KÜLTÜREL VE EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜNÜ GERÇEKLEŞTİRME ADIMI OLARAK 1930’LU YILLARDA “KÖY EĞİTMEN KURSLARI”

Yüksek Lisans Tezi

Esmâ UZ

Aksaray Üniversitesi

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

ÖZET

Türkiye’de Cumhuriyet dönemi eğitim-öğretim seferberliğinin önemli bir ayağı Köy Eğitim Kurslarıdır. Okuma-yazma oranının yükseltilmesi ve eğitim-öğretim seferberliğinde kır-kent dengesinin sağlanabilmesi adına açılmış olan bu kurslar, 1930’lu yıllarda Türkiye’nin kalkınma noktasında köy ve köylü üzerinde etkili olan bir yapıdır. Aynı zamanda Köy Eğitim Kursları, Köy Enstitülerine de zemin hazırlayan temel birimdir. Bu bakımlardan araştırılmaya değer bir konudur. Bu araştırma ile Cumhuriyet Dönemindeki eğitim boşluğunu dolduran Köy Eğitim Kurslarının açılışı, yapısı ve işleyişinin köy okullarındaki başarı ve istikrarın sağlanmasına ayrıca o yıllarda nüfusun %80’ini oluşturan köylüye ve köy kalkınmasına katkısı değerlendirilmiştir.

Bilim Kodu: 620253708

Anahtar Kelimeler:Cumhuriyet, Eğitim, Köy, Eğitim.

Sayfa Adedi: 104

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Muhammed Sarı

PERFORMING CULTURAL AND ECONOMIC TRANSFORMATION PERIOD OF THE REPUBLIC OF VILLAGES IN THE 1930S AS STEP "VILLAGE TRAINER COURSES"

Master of Science Thesis

Esma UZ

Aksaray University

Graduate School of Social Sciences

Department of Social Studies Education

March, 2016

ABSTRACT

Instructor courses are one of the most important pillars of the Republican Era in Turkey. These courses were opened to improve the literacy rate and education level between urban and rural areas. These courses were an effective structure to improve villages and villages in the 1930s. These courses were also a basic unit of the village institutes. At this point, it is an important subject to work on it with this research. The opening of village instructor courses, structure of these courses, functions and to achieve stability and success in villages where 80% of the Turkish population live were evaluated.

Science Code: 620253708

Keywords: Republic, Instructor, Village, Education

Pages: 104

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Muhammed Sarı

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	10
1.3. Araştırmanın Amacı	10
1.4. Araştırmanın Önemi	11
1.5. Varsayımlar	11
1.6. Sınırlılıklar	11
II. BÖLÜM ALAN YAZIN TARAMASI	12
2.1. Cumhuriyet Döneminde Köylerin Yapısı ve Köylere Öğretmen Yetiştirme	12
2.1.1 Köylerin Yapısı	12
2.1.2 Köye Öğretmen Yetiştirme Meselesi.....	15
2.1.3 Türk ve Yabancı Uzmanların Köy Eğitimi Hakkındaki Fikirleri Türk Düşünürlerin Ve Yabancı Uzmanların Yeni Yollar Göstermesi	18
2.1.4 Cumhuriyet Döneminde Köylerin Genel Vaziyeti	22
2.1.5 Köy Eğitim Kursları Fikrinin Çıkış Noktası Ve Gerekçeleri	25
III. BÖLÜM	32
YÖNTEM.....	32
3.1 Araştırma Modeli	32
3.2 Veri Toplama ve Analiz	33
3.3 Araştırmanın Evreni	33
3.4 Araştırmanın Örneklemi.....	33
4.1. Köy Eğitim Kurslarının Açılması.....	34
4.1.1 İlk Köy Eğitim Kursunun Açılışı	34
4.1.2 Köy Eğitim Kursuna Alınacak Adayların Niteliklerinin Tespiti ve Alınan Eleştiriler	37
4.1.3 Eskişehir Çifteler Çiftliğinde Açılan Köy Eğitimcileri Kursu	39
4.1.4 Köy Eğitimcileri Kurslarının Müfredatı (Programı)	45
4.1.5 Kurslarda Eğitim-Öğretim	55
5.1. Köy Eğitimcileri Kurslarının Hayata Geçirilmesi	67
5.1.1. Köy Eğitimcileri Kanunu'nun Çıkarılması ve İçeriği	67
5.1.2. Köy Eğitimcileri Kurslarının Çoğaltılması	75
5.1.3. Köy Eğitimcileri Kursu'nda Kadın Eğitimcileri Yetiştirme İş i	83
5.1.4. İş e Başlama Aday Temini ve Çalışma Durumları	86
5.1.5. Kursların Köy Enstitüsüne Bağlanması Safhası	89
VI. BÖLÜM.....	92
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
6.1. Sonuç	92
6.2. Öneriler.....	94
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	101

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Köy Eğitmeni Yetiştirme Kurslarının Kùltür Dersleri Çizelgesi	47
Tablo 2. 1934-1935'te Maarife Ayrılan Bütçe	62
Tablo 3. Köy Eğitmeni Yetiştirme Kurslarına 1 Haziran 1938 tarihinden itibaren tatbik edilecek kadrosu.....	73
Tablo 4. 1939'da açılan 15 eğitmen kursunun bölgeleri.....	78
Tablo 5: Köy Eğitmeni Yetiştirme Kurslarının yıllara göre dersane, öğretmen öğrenci sayısı ve kurs giderleri	89

KISALTMALAR

age. : Adigeçen eser.

agg. : Adigeçen gazete.

agm.:Adı geçen makale.

agd.:Adı geçen dergi.

agtc. : Adı geçen tarihli ceride.

Yay. : Yayınları, yayınevi, yayıncılık.

vd. : Ve diğerleri.

s. : Sayfa.

S. : Sayı.

C. : Cilt.

F: Fasil.

Bk. : Bakınız

TBMMZC: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri.

T.C : Türkiye Cumhuriyeti.

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları yer almaktadır. Bu çalışmada Köy Eğitim Kursları, ilk kez tez olarak yazılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Eğitim, insanlığın doğuşuyla birlikte başlar. Eğitim insana belirli konularda bilgi sağlar, değer sistemlerini ile inançlarını etkiler ve her açıdan hayata bakışını belirler. Belki bütün bunlardan daha da önemlisi eğitim, kişinin mesleğini ve toplumdaki statüsünü, kendisine sağlayacağı imkân ve itibarı belirler. Bu bağlamda eğitim doğuştan başlar ve toplumların gelişimini etkiler. Eğitimin, insan hayatında ne derece önemli ve etkili olduğu Atatürk'ün Eylül 1924'te Samsun'da öğretmenlerle yaptığı konuşmasındaki tespitinde açıkça anlaşılmaktadır ki, bir milleti ya özgür, bağımsız, şanlı ve yüce bir toplum halinde yaşatır ya da onu köleliğe ve yoksulluğa iter¹. Eğitim-öğretimden mahrum kalmak demek, yok olmakla karşı karşıya kalmak demektir. Bu yüzden yıllarca köy-kent eğitimi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmıştır.

Eğitimin temel ögesi, öğretmendir. Diğer öğelerin etkili ve yararlı olması öğretmene bağlıdır. Onun için gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlar öğretmen yetiştirme sorunu üzerinde önemle durmuşlar ve durmaktadırlar. Batılılaşma hareketlerinin başlamasından, meşrutiyet ve cumhuriyet devirlerinden itibaren Türkiye'de de türlü çare ve tedbirlere başvurulmuştur. Özellikle cumhuriyet devrinde öğretmen yetiştirmede birçok denemelere

¹Atatürk 'ün Söylev ve Demeçleri, C. II, 1989, s. 200-201.

girişilmiş, yeni okullar açılmış, yasalar, yönetmelikler düzenlenmiştir².Ancak bunun alt yapısı 19.yüzyılın ikinci yarısında oluşturulmaya başlanmıştır.

Dönemin eğitimci yazarları, çeşitli dergilerdekaleme almış oldukları makalelerinde en büyükkurtuluşun, içinde yaşanan asra uygun eğitim metotlarını bulup uygulamaktan geçtiğini ifade etmiştir³.

Geleneksel mahalle mektepleri 1870’lerden itibaren sayıca giderek azalıp yerlerini usulü cedit yöntemleriyle görev yapan ilkokullara bıraksalar da, II. meşrutiyet yıllarında hâlâ pek çoğu faaliyet gösteriyordu. Mülkiye Mektebi mezunu Satı Bey’in⁴ müdürlüğünü yaptığı dönemde (1909-1912) İstanbul Darülmualimin’indebirçok çağdaş fikirli, eğitim bilimlerinin önemine inanmış öğretmenler yetişmiştir. Onların çabalarıyla geleneksel mahalle mektepleri kısa sürede ortadan kalkmıştır. Bu başarıya öğretmenler şu yollarla ulaşmışlardır⁵:

1. Satı Bey, öğretmen okulunda ve dışarıda eğitimin yenileşmesi konusunda konferanslar veriyor ve verdiriyor, eski öğretmenler için ‘hizmet içi eğitim’ faaliyetleri düzenliyordu.
2. Okuldan yetişen çağdaş fikirli öğretmenler, mahalle mekteplerine giderek eski hocalarla görüşüyor, artık bu eğitimin terk edilmesini söylüyorlardı. Bu öğretmenler hocalara “Çocuklar koşup oynayarak, renkli kâğıtları keserek, tabiatı inceleyerek, araştırarak eğitilir, ezberleyerek değil.”diyorlar, kendilerinin bu amaçla yetiştirildiklerini söylüyorlardı.

² Şevket Gedikoğlu, *Eğitim Devrimini Gerçekleştirmek İçin Öğretmen Yetiştirme ve Yerleştirme*, Yenigün, Ankara 1968, s. 3.

³ Savaş Karagöz ve Tayip Duman, 1908-1928 Yılları Arası Süreli Yayınlar da Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Öneriler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi TheJournal Of International SocialResearch Cilt: 7 Sayı: 35, S.576-594. 2014. Issn: 1307-958, s. 577.

⁴ Satı Bey: Mülkiye Mektebinden mezun olan Satı Bey (1880-1968) aslen Arap’tır ve asıl adı Satı-ül Husri’dir (Bk; Binbaşoğlu 1982:147-148). O zaman Osmanlı Devleti içinde bulunan Yemen’de doğmuştur. Kaymakamlık ve öğretmenlik yapmıştır. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra 1908-1911 yılları arasında İstanbul Darülmualimin müdürlüğünde bulunmuştur. Satı Bey’e, eğitim bilimi konularında değerli çalışmaları nedeniyle “Türk Froebel’i deniyordu.1915 yılında “Muallim” adlı bir dergi çıkardıSatı Bey’in “Fennî-i Terbiye” (Pedagoji) ve “Layihalarım” adlı kitapları ile Yanya’da basılan zooloji, botanik, tarım ve tabiat bilgisine ilişkin kitapları da vardır (Bk; Ülgen 1966:271).

⁵ Mehmet Emin Erişirgil, *Bir Fikir Adamının Romanı*, Nobel Yayınları, İstanbul 2007, s.115-116.

3. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nun çıkardığı Tedrisatı İptidaiye (İlköğretim Mecmuası) ve çok sayıda eğitimsel broşürler, eğitimde yenileşmenin gereğine temas ediyordu.

Meşrutiyet Dönemi eğitime bakıldığında siyasi hayat ve fikir akımları birden canlanmış, özgürlüğe kavuşma yanında özellikle Balkan Savaşları, aydınları, toplumsal sorunları ve dertleri acımasız bir dille ortaya koymaya itmiştir. Bununla birlikte eğitimsorunları da üzerinde önemle durulan bir alan olmuştur. Tartışılan başlıca eğitim sorunları ve eğitim akımları şunlardır:⁶

- a. Politik akımlar (Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük, Batıcılık, Sosyalizm) ve eğitim,
- b. Millî ve kültürel eğitim,
- c. Seçkinler eğitimi-kitle eğitimi,
- d. Anglosakson eğitimi (Eğitimde Pragmatizm)
- e. Toplumu kurtarıcı öğretmen görüşü,
- f. Kızların eğitimi,
- g. Halk eğitimi,
- h. İş, üretim, köy ve çevre eğitimi,
- i. Eğitimde çocuktan hareket
- j. Beden eğitimi

Dönemin başında, meşrutiyetin ilanı ile beraber, aşırı hürriyetçi bir hava ortaya çıkmış, bu durum okullara da yansımıştır. Bu nedenle önceleri okullara “*hürriyetçi mektepler*” denildiği olmuştur. Fakat bu terimle aslında okulların içine yuvarlandığı, disiplinsizlik ve gösteriş anlatılmak istenmiştir. 31 Mart Olayı bastırıldıktan sonra okullarda da disiplin sağlanmıştır⁷.

Okullarda disiplin mevzusunun yanı sıra üzerinde durulan konulardan birisi de okullardaki köy eğitimi olmuştur ve bunun en önemli ayağını ise tarım oluşturmuştur. Meşrutiyet

⁶ Mustafa Ergün, *II Meşrutiyet Döneminde Eğitim Hareketleri (1938-1914)*, Ocak Yay., Ankara 1996, s. 3.

⁷ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Pegem Yay., Ankara 2010, s. 265.

Dönemi eğitimcilerinden Manastır Muallimini Müdürü Ethem Nejat ile okulun öğretmenlerinden Ferit'in çıkardıkları “Yeni Fikir” dergisi tarım eğitimi konusunu en sık işleyen dergi olmuştur. Ethem Nejat “Köy yaşamını uygarlaştırma” fikrini ilköğretimin temel amaçları arasında göstermiştir⁸.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Meşrutiyet Dönemi sonlarına doğru yeni eğitimciler olarak, köyün okul kanalıyla değiştirmeye çalışmak olmadığını; okulu değiştiren köy fikri üzerinde veköy eğitimi üzerinde durulması gerektiğini savunmuştur. Ona göre tarıma dayanan bir sıbyan mektebi, tarımsız bir darulmualliminden daha yararlıydı. Herkesin eğitim diye bağırıldığını fakat bunda mektep açma, okutup yazma, yükselme, kurtuluş için bir hırs, bir emel kazandırma olduğunu söylemiştir. Yeni inkılapların, mevcut eğitimin yönünü değiştireceğini belirtmiştir.

Özellikle Balkan savaşlarından sonra toplumda eğitim konularına ilgi artmış, eğitim-öğretim faaliyetleri halk nazarında itibar görmeye başlamış, eğitim işleri yalnız Maarif Nezareti gözetiminde yapılmaktan çıkmıştır⁹. Toplumda çökmekte olan devleti eğitim ve öğretmenler kurtaracaktır, şeklinde bir görüş benimsenmiştir. Fakat bu genellikle bir slogan görünümünden öteye gidememiştir.

Daha önce öğretimde öğretmen, kitap, hafıza çok önemli idi. Meşrutiyet Döneminde bunların yerine tabiat, eşya, deney getirilmiştir. Bu bir anlamıyla yaparak ve yaşayarak öğrenme modelinin hayata geçirilmesidir. Bu model, o dönem için “ihtilalci bir pedagoji” demektir¹⁰. Fakat mevcut soruna temelden yaklaşılmaması, çıkan savaşlar ve toplumsal buhranlar sebebiyle bu yeni yöntemlerin pek yaygınlaşmadığı görülmüştür.

Diğer yandan, Balkan savaşlarının halk eğitimini uyarıcı etkileri de olmuştur. Milli duygularla dolu yeni bir nesil yetiştirme amacı ortaya çıkmıştır. Balkan yenilgisi ve felaketleri Türkiye’de öğretmenlerin ve eğitimin toplumsal değişimdeki öneminin anlaşılmasına, Türk eğitim sisteminin yetersizliklerinin daha iyi fark edilmesine yardım etmiş, “Toplumu kurtarıcı, ülkücü, idealist öğretmen” sloganı doğmuştur. Bunun sebebi, Balkan savaşlarının milliyetçi nitelikli bir yapıya sahip olması ve bunun neticesinde “Evlad-ı Fatihan” denilen Türk topraklarının kaybedilmesidir. Ancak bu düşünce oldukça

⁸ Age., s.297.

⁹ Satı, “Meşrutiyetten Sonra Maarif Tarihi”, *Muallim*, 15 Şubat 1916, Sayı 19, s. 663.

¹⁰ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *İçtimai Mektep*, Maarif Vekâleti Yay., Ankara 1942, s. 5-6.

duygusal, kâğıtüzzerinde bir slogan olarak kalmıştır. 1914'te dahabüyük bir savaşa girilmesi, yeni sıkıntılar ve yeni felaketler, 1912'de alınan dersleri unutturmuştur¹¹.

Meşrutiyet Dönemindeki bu tür denemelerin ardından beklenen neticenin ne olacağı görümeden I. Dünya Savaşı patlak vermiş ve eğitimdeki reformlarda yarım kalmıştır. Eğitimde yeniden yapılanma anlamında Milli Mücadele Döneminde kurulan Maarif Vekâletininönemli bir yer teşkil ettiği görülmüştür. Ankara'da kurulan Büyük Millet Meclisi 1920 tarihli kanun ile 3 Mayıs 1920 günü, 11 vekilden oluşan İcra Vekilleri Heyeti'ni kurmuştur. Bu 11 vekilden birisi de Maarif vekilidir. Eğitim ve öğretim işlerini üzerine alan bu vekillik üç veya dört kişilik kadrolarla çalışmaya başlamıştır. Ancak ülkenin savaş içinde olması ve bu savaştan başarı ile çıkılması düşüncesi olduğundan eğitim işlerinde kesin bir tutuma gidilememiştir.

Maarif Vekâleti bünyesinde 4 Mayıs 1920'de ikişer üçer kişilik kadrolarla kurulmuş olan dairelerden birisi de "İlk Tedrisat Dairesi'dir. Bu daire ilköğretimle ilgili çalışmaları üzerine almıştır. İcra Vekilleri Heyeti'nin 9.5.1920'de TBMM'de okunan ilk programında milli eğitim alanında yapılacak çalışmalar açıklanmıştır. İlk Maarif Vekili olan Rıza Nur (1879-1943), bakanlığında bir genelge yayınlarak ilköğretimin durumunu öğrenmek istemiştir. Elde edilen bilgilere göre ilköğretimin genel durumu şöyledir:

"39 vilayet ve sancakta mevcut ilkokulların sayısı 1.764'ü açık, 581i kapalı olmak üzere 3.061'idir. Darülmualimin mezunu 875 erkek öğretmen mevcuttu. Geri kalan 1.511 öğretmen başka menşelerdendir. Kız öğretmenlerin 135'i Darülmualimat mezunu 512'si diğer menşelerdendir. Aynı istatistikte gelecek yılların okul ve öğretmen ihtiyacı da gösterilmiştir. O zamanki dileklere göre 39 vilayet ve sancak için 6.012 okula 4.882 erkek, 2462 de kız öğretmene ihtiyaç görülmektedir. Yeniden yapılması gereken okul binaları 4.000'dir¹²."

Görüldüğü gibi henüz işgal altında bulunan illerin dışında bulunan 39ilin eğitim öğretim durumu oldukça geridir. O dönemde eğitimin başlıca sorunları olarak

a- İlkokul öğretmenlerinin aylıkları

b- Bakanlığın 14.7.1920 tarihli bir telgraf genelgesiyle merkezi Ankara'da olmak üzere sadece ahlaki, ilmi ve mesleki yönlerde çalışacak bir "Muallimler Cemiyeti" kurulması yönündeki çalışmaların getirdiği zorluklar söylenebilir.

¹¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Pegem Yay., Ankara 2010, s. 294.

¹² Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1982, s. 29.

28.12.1920 tarihinde Hamdullah Suphi Tanrıöver (1886-1966), Maarif Vekilliğine getirilmiştir. Bu sıralarda Milli Mücadele bütün şiddetiyle devam etmektedir. İcra Vekilleri Heyetinin bir kararıyla bütün memurların askeriye tarafından verilecek emirlere uyularak bulundukları yeri boşaltmaları ve Kayseri'ye çekilmeleri zorunlu tutulmuştur. Şayet çekilme emrine uymayanlar olursa o kişilere zaferden sonra emre uymamış gözüyle bakılarak eski görevlerine alınmayacakları ve haklarında soruşturma açılacağı 5.2.1921 tarihli emirle bildirilmiştir.

Ülkenin durumu çok karışık olduğu için bakanlık okullara hâkimdurumda değildir. Bunun için bölgelerden sıklıkla eğitimle ilgili istatistikî bilgiler istenmiş ve maarifin gerçek durumu anlaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmen sayısının yetersizliği, bir kısmının silahaltında bulunması, illerin özel idarelerine bağlı bulunan okulların giderlerinin karşılığının bulunmaması durumu iyice sarsmıştır. Bu aksaklıkları düzeltmek amacıyla Ankara'da bir Maarif Kongresi'nin toplanacağı ve bu toplantıya kimlerin katılması gerektiği 1 Ocak 1921 tarihinde illere bildirilerek toplantı hazırlığına başlanması emredilmiştir¹³.

Maarif Kongresi, Darülmüallimin konferans salonunda TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın açış konuşmasıyla çalışmalarına başlamıştır. Kongrenin gündeminde; ilköğretim programının düzenlenmesi ve ilköğretilerin öğrenim sürelerinin yeniden belirlenmesi, köy öğretmeninin yetiştirilmesi için köy öğretmen okulu açılması, orta öğretim kurumlarının programları ve dersleri gibi konular bulunmaktadır. Atatürk'ün Maarif Kongresi'nde ve TBMM'deki önerilerinin ışığı altında eğitim sorunlarının çözümlenmesi için çaba harcanması bakımından 1923 önemli bir yıldır. Birinci Heyeti İlmiye, 15 Temmuz 1923'te Ankara'da toplanmıştır. 40 kişiden oluşan heyet 6 gruba ayrılarak çalışmalara başlamıştır. Bu grupların incelediği konular millî ve ilmi teşkilat, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, izcilik ve beden eğitimi icraat encümenidir. Fakat bu heyeti meydana getiren üyeler düşünce bakımından mektepli ve medreseli diye ikiye ayrılmaktadır. Her iki taraf sorunu kendi açısından ele almış ve bir sonuca ulaşamamışlardır. Bu çalışmaların sonucunda şu nokta kesin olarak anlaşılmıştır ki medrese mektep ikiliğini ortadan kaldırmanın kesinlikle gerekliliğidir¹⁴.

¹³ Hasan Cicioğlu, age., s. 30.

¹⁴ Hasan Cicioğlu, age., Aynı yer.

Atatürk, 1923 yılı TBMM'nin açılış nutkunda eğitimin birleştirilmesine yani Tevhid-i Tedrisat'a değinmiştir. Saltanat ve meşrutiyet idarelerinden beri süregelmekte olan bu ikili eğitim sistemi 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ortadan kaldırılmıştır. Böylece ulusal birliğe yer vermeyen bir eğitim sistemine son verilerek ulusal ve laik eğitim sistemine geçilmiştir. Eğitimin en önemli reformlarından biri sayılan Tevhid-i Tedrisat kanunu şu maddelerden oluşmuştur¹⁵:

- 1- Türkiye dâhilindeki bütün kurumlar ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletinebağlıdır.
- 2- Şeriye ve Evkaf Vekâleti veyahut özel vakıflar tarafından idare olunan bütün medrese vemektepler Maarif Vekâletine devredilmiştir.
- 3- Şeriye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde Mekatip ve Medaris'e ayrılanmemleketler maarifbütçesine nakledilecektir.
- 4- Maarif Vekâleti Yüksek Diniyat Mütahasssısları yetiştirmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve İmamet ve Hitabet gibi hidamat-ı diniyenin (din görevlileri) ifası vazifesiyle sorumlu memurların yetiştirilmesi için de aynı mektepler açacaktır.
- 5- Bu kanunun yayım tarihinden itibaren terbiye ve tedrisat-ı umumiye ile müştekil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliye'ye bağlı olan askeri, rüştiye idadilerle Sıhhiye Vekâletine bağlı olan Darüleytamlar bütçeleri ve heyet-i talimiyeleriyle beraber Maarif Vekâletine bağlanmışlardır. Rüşti ve idadilerde bulunan heyet-i talimiyelerin cihet-i irtibatları atiyen ait olduğu vekâletler arasında tahvilve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya bağlarını muhafaza edecektir.

Cumhuriyet döneminde eğitimin aşağıdaki resmi temel amaçları Atatürk'ün bilgisi ve talimatıyla hazırlandığı için büyük önem taşımaktadır¹⁶:

Eğitim Bakanı İsmail Safa Özler'in, 8 Mart 1923 tarihli bir genelgesinde, eğitimin amaçları;nesillerin millî varlıklarıyla çatışmayan her fikre saygılı olarak yetiştirilmesi,okulların, ülkeyi iktisadi esaret altında bırakmayacak kafalar yetiştirmesi,her şeyde güçlü ve azimli nesiller yetiştirilmesi, şeklinde gösterilmiştir.

Eğitim Bakanı Vasıf Çınar'ın 8 Eylül 1924 tarihli genelgesinde de eğitim ve öğretimin temel amaçları özetle; eğitimin milli esaslara ve batı medeniyetinin yöntemlerine dayanması,okulların insan ilişkileri, toplumsal yaşama kuralları, temizlik, düzen vs. gibi

¹⁵ Hasan Cicioğlu, age., s. 31-34.

¹⁶ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Pegem Yay., Ankara 2010, s. 331.

hususlarda medeni ve örnek alınacak bir eğitim yapmaları, çocukların kalplerinde ve ruhlarında cumhuriyet için fedakâr olmak ülküsünü taşımaları, okulların vicdan ve fikir hürriyeti ile bilinçli bir sorumluluk telkin etmesi, eğitimin uygulamalı ve işe yarar bir hale getirilmesi, okulların ilim ve okuma zevkini vermesi, okulların halka sağlığın değerini ve sağlıklı olmanın yollarını öğretmesi, okulların, beden ve fikrin gelişimini sağlaması, okulların, toplumun ve ailenin ihtiyaçlarını dinleyip göz önünde tutması, okulların tasarruf, yardımlaşma ve iktisat fikirleri vermesi, okulların çocuklarda hür ve makul bir disiplin oluşturması, şeklinde gösterilmiştir¹⁷.

1926'da Maarif Vekili olan Mustafa Necati (1894-1929) öncelikle ilköğretim davasını ele alarak çözüme ulaştırmak istemiştir. Ona göre, durum oldukça geridir. İlkokul öğretmenleri sayıca az, olanlar da iyi yetişmiş değildir. Okul binaları, ders araç gereçleri yetersizdir. Öğretmenlik henüz bir meslek haline gelmemiştir.

Bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için birçok öneri getirilmiştir. Bu önerilerden bir tanesi de köy öğretmeni yetiştirme meselesidir. Bu konu dahilinde cumhuriyetle başlayan eğitim ve öğretime ağırlık veren çalışmalar her yurttaşın zorunlu ilköğretimden geçmesi anayasa gereği olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet hükümetlerinin programlarında hakim olan köye yönelik eğitim politikası Mustafa Necati tarafından şöyle dile getirilmiştir:

“Türkiye cumhuriyeti her köyde bir öğretmen bulunduracaktır. Bu yolda büyük aşamalar yapılacağına içtenlikle inanılmalıdır. Günün birinde bir Maarif Vekili çıkar da Türkiye'nin her köyünde öğretmen var, her köyde tedrisatın yapılması için bütün imkânlar tamamdır derse mektep çağındaki bütün çocuklar mecburi öğrenim görebiliyorlarsa o zaman Cumhuriyetin çizdiği hedeflere varılmıştır. Gerçek mutluluk budur. Bunun gerçekleşeceğine inanmaktayız. Çünkü Türk köylüsü o kadar dirilmiş ki onun okumak isteyen çocuklarını okutmaktan hiçbir hükümet kaçınmayacaktır¹⁸.”

1933 yılına kadar devam eden eğitimdeki durgunluk Dr. Reşit Galip'in (1897-1934) Maarif Vekilliğine getirilmesiyle yeniden gündeme gelmiştir. Dr. Reşit Galip, Ziraat ve Sağlık Vekâletleri yetkililerinin de katıldığı bir “Köy İşleri Komisyonu” kurmuştur. Bu komisyon, merkezlerinde köylerin kalkınması için gerekli görüşleri saptamakla görevlidir. Komisyonun en önemli çalışmalarından biri rapor hazırlanmasıdır. Hazırlanan raporda köy eğitiminde yapılacak çalışmalarda her şeyden önce, öğretmenin çok iyi yetiştirilmesi

¹⁷ Yahya Akyüz, age., s. 331.

¹⁸ *Cumhurbaşkanları, Başbakanlar Ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev Ve Demeçleri*, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1946, Cilt 1, s. 408.

üzerinde durulmaktadır. Öğretmen hem çok iyi yetişecek hem de köyü ve köyün özelliklerini çok iyi tanıyacaktır.

Mustafa Necati'nin Bakanlığı döneminde 1926 sonbaharında Kayseri Zincidere Köyü'nde bir "Köy Muallim Mektebi" açılmıştır. Bu Türk eğitim tarihinde köyler için açıldığı bilinen ilk öğretmen okuludur. Altı yıl öğretim yaptıktan sonra 1 Eylül 1932'de kapatılmıştır¹⁹. Yine Mustafa Necati döneminde 1927'de Denizli Erkek Muallim Mektebi, "Köy Muallim Mektebi"ne çevrilmiştir. Bu kurum da 1933'te kapatılmıştır²⁰.

1933'de Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip, çok sayıda ve köy için öğretmen yetiştirme için çalışmalar yaptırdı ve Mıntıka (Bölge)Muallim Mektepleri kurulması düşünüldü ise de, uygulamaya başlanamadı²¹. Dr. Reşit Galip'in bakanlığının kısa sürmesi hazırlanan eğitim çalışmalarını engellemiştir. Onun bakanlığı sırasında Ankara, İzmir, Bursa ve Adana'da köy öğretmenlerini yetiştirmek için 40 günlük "Köy Eğitimleri Yetiştirme Kursları" açılmıştır. Bu kurslarda köyün ekonomi tarım, sağlık, kültür, alanlarında bilgilerini yükseltmek için neler yapılabileceği gösterilmiştir²².

"Kültürel kalkınmamızı tamamen, iktisadi kalkınmamızı kısmen mektepten beklemekteyiz. Bu gaye muallimlerimizin köylerde ve kasabalarda en çok sevilen sayılan, sözü dinlenen, itimat edilen insanlar olmaları ile tahakkuk edilebilir." diyen Sadrettin Celal Antel, buradan hareketle iki şekil tasavvur etmiştir:²³

- 1- *Şehirlerimizin ve köylerimizin sosyal ve ekonomik hayat ve faaliyet şartları, ihtiyaçları ve imkânları birbirlerinden çok başka olduğuna göre biri şehirler, diğeri köyler ve küçük kasabalar olmak üzere iki ayrı tipte muallim mektebi tesis etmek,*
- 2- *Fransa'da olduğu gibi, biri köyler diğeri şehirler için ayrı iki kategori muallim yetiştirmek imkânsız ve tehlikeli görülerek tek bir muallim mektebi tipi kabul etmek.*

¹⁹ Savaş Karagöz, *Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926-1932) 'nin Türkiye 'de Öğretmen Yetiştirme Tarihi İçindeki Yeri*, Kayseri 2005, s. 330.

²⁰ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Pegem Yay., Ankara 2010, s. 392.

²¹ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, Remzi Yay., İstanbul 1968, C.2,s. 374.

²² Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1982, s. 38.

²³ Sadrettin Celal Antel, *Maarifimiz Ve Meseleleri*, Remzi Yay., İstanbul 1939, s. 42.

Bu iki şekilden hangisi kendi vaziyetimize uygun gelecekti?sorusu için de gerekli açıklamayı şu şekilde yapmıştır:²⁴

*“Fransa’da köy mekteplerinin çokluğu köy ve bahçe işlerinin hatta şehir halkını alakadar etmesi -küçük şehir ve kasabalar köylere sıkı surette bağlıdır- ve bilhassa bütün muallimlerin köy mekteplerinde muallimlik etmek mecburiyetinde olmaları dolayısıyla biri şehirler diğeri köyler için iki kategori muallim yetiştirmek imkânsız hatta tehlikeli görünmektedir.Diğer açıdan büyük şehirlerdeki muallim mektebinde adaylara ciddi ve esaslı bir zirai teşekkül vermek mümkün olmamaktadır. Nazari ve ameli mahiyette ziraat derslerinin adaylarına ziraat sahasında hakiki iktidar temin edebilmesi için bizzat bu mekteplerin köy şeriatı içinde bulunmaları ve hayatı yaşamaları lazımdır. Bundan başka büyük şehirlerdeki muallim mekteplerinde yetişen muallimlerin içinde yaşamaya alıştıkları az-çok rahat ve konforlu hayat şartlarının bulunmadığı köylerde barınamadıklarını, oraya yerleşemediklerini ve bağlanamadıklarını, muhitleri üzerine etkili olamadıklarını, ilk fırsatta buradan kurtulmaya çalıştıklarını da göz önünde bulundurmak icap ediyor.”*diyerek her ikisinin de göz önünde bulundurulmasını ifade etmiştir.

İşte bütün bu hususiyetleri itibara alarak şehir ve köyler için daha doğrusu memleketin muhtelif mıntıklarını iktisadi vaziyet ve ihtiyaçlarına göre muallim yetiştirmek muhtelif tipte muallim mektepleri açmak lüzumu meydana çıkmıştır.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Cumhuriyet Dönemindeki eğitim boşluğunu dolduran Köy Eğitim Kurslarının açılışı, yapısı ve işleyişinin, köy okullarındaki başarı ve istikrarın sağlanmasına, ayrıca köy kültürüne ve köy kalkınmasına katkısı nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Cumhuriyet Dönemindeki eğitim boşluğunu dolduran Köy Eğitim Kurslarının açılışı, yapısı ve işleyişinin köy okullarındaki başarı ve istikrarın sağlanmasına ayrıca köy kalkınmasına katkısı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Meşrutiyet döneminden itibaren eğitim politikasında yeniliğe gitme sebepleri nelerdi?

²⁴ Sadrettin Celal Antel, age., s. 43.

2. Köy Eğitim Kursları fikrinin çıkış noktası ve gerekçeleri nelerdir?
3. Köy Eğitim Kursuna alınacak adayların, hangi niteliklere sahip olması gerekliydi?
4. Köy Eğitim Kurslarının yapısı ve işleyişi nasıldı?
5. Köy Eğitim Kursları, eğitimde ve köylüyü kalkındırmada başarılı oldu mu?

1.4. Araştırmanın Önemi

Türk Eğitim Tarihi içerisinde öğretmen yetiştirme meselesi uzun yıllar tartışma konusu olmuş ve tam anlamıyla bir düzene sokulamamıştır. Çünkü eğitim, süreklilik ve kararlılık isteyen bir çalışma alanıdır. İhtiyaçlar ve imkânlar ölçüsünde araştırılmadan işe girilmiştir. Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında ise Köy Eğitim Kursları dönemin ihtiyaçlarına uygun olarak açılmıştır. Bu nedenle eğitim tarihimizde önemli bir yeri bulunan, Köy Eğitim Kurslarının tahlil edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, Türk Eğitim Tarihinde, köye öğretmen yetiştiren kurumların tarihsel gelişimi, yapısı ve bu okullarda uygulanan eğitim programların değerlendirilmesi ile öğretmen yetiştirmede ve mesleki eğitimde tarihsel tecrübelerden faydalanılması açısından önemlidir. Araştırma ile toplanacak veriler yardımıyla özellikle;

1. Köy Eğitim Kurslarının işleyişinin, Cumhuriyet devri eğitimindeki yeri,
2. Köy Eğitim Kurslarının, Cumhuriyet eğitimi politikasına, hedefler yönünde katkısı,
3. Köy Eğitim Kurslarının, nüfusun %80'i olan köylüyü kalkındırmadaki yeri,
4. Köy Eğitim Kursuna alınacak adayların sahip olması nitelikleri,

Konularında çıkarımlar yapılmıştır.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmada, arşiv, kütüphane, kitap, dergi ve kurumlardan sağlanan; ilgili araştırmalar, kanun, yönetmelik ve genelgeler, raporlar ve çeşitli dokümanlardan inceleme ve tarama sonucu elde edilen bilgiler doğrudur.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma, köy enstitülerine temel oluşturacak olan Köy Eğitim Kursları'nın açıldığı ve işlediği 1930-40 yılları arası dönem ile sınırlı kalmıştır.

II.BÖLÜM

ALAN YAZIN TARAMASI

2.1. Cumhuriyet Döneminde Köylerin Yapısı ve Köylere Öğretmen Yetiştirme

Köy, bir memlekette en küçük sosyal birliktir. Köy, yaşayış birliğinin bütün bir örneği olarak alınmalıdır. Çünkü köyde ortak ve toplu yaşamının bütün evreleri ve sahneleri vardır.

Köy sosyal bir birlik olmakla beraber idari bir karakter de taşır. Köy toplumsal bakımdan gönüllü bir birliktir. Yani onun kuruluş ve yaşayışında zorlama serbestlik temeldir. Bu birlik kuruluşunun kendi dışında bir gücün lütfuna değil kendi adamlarının isteklerine borçludur. Şu halde köy, işleme gücünü ve bu işleyişi düzenleyen iradesiyle sosyal bir varlık örneğidir.

Hâlbuki devlet açısından köy, idare teşkilatının küçük bir parçasıdır. Kuruluşunda üstün bir gücün eli olduğu halde devletin özel kanun ve nizamlarına bağlıdır²⁵. İşte ilk bakışta basit bir insan topluluğu gibi görünen köyün esasen hem idari hem sosyal yapı bakımından karışık bir karakter taşıdığı karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1 Köylerin Yapısı

Bir memlekette köyün yalnız ve başlı başına bir birlik karakterinde oluşunun birçok faydası vardır. Toplumsal bir varlık olmaktan çıkarak yalnız idare teşkilatının küçük bir parçası haline getirilmesi de çok zararlıdır. Bu takdirde köy, kendi içinde gizlediği hayat kuvvetlerini dilediği gibi işletemez, istediği gibi açılıp serpilemezdi.

Atatürk 1 Mart 1922’de T.B.M.M. açılış konuşmasında milletvekillerine şu konuşmayı yapmıştır: *“Türkiye’nin sahibi hakikisi ve efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür. O*

²⁵ Tahsin Tola vd., *Köycülüğümüzün Esasları*, İstanbul 1935, s. 3.

*halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak olan köylüdür...*²⁶.Şu halde; köy, bir yönden sosyal bir varlık bir yönden de idari bir parça olmak karakterini saklamaktadır. Türkiye’de köy ne başlı başına her şeyden uzak bir topluluk ne de sade mülki bir parça haline gelmelidir. Türkiye’de köy cemiyetle devletin tek yürek halinde birleştiği bir varlık olmak zaruriyetindedir. Çünkü Türkiye’nin her yerinin birden kalkınabilmesi için memleketin her parçasının da kuvvetlerini gönüllü olarak işletmesi şarttır²⁷.

Bir memlekette coğrafya, kültür, yaşayış, ekonomi bakımlarından bir yakınlık gösteren köyler için idari, toplumsal, kültürel, ekonomik ve sınai bir merkezdir. Kısaca söylemek gerekirse kasaba, şehir, büyük şehir... gibi şeyler insan ilişkilerinden doğmuş ve yine o münasebetle yükselmiştir. Şehir kendi istekleriyle el ele verenlerin yarattığı bir varlık olmaktan ziyade idari bir mekanizma olmuştur.

Eski büyük karayolları, köylerin sınırlarına teğet geçmekte idi. Bugün dahi köyün vergi, askerlik işlerinde bile, dış dünya ile vatanın birliğine olan bağlantısı muhtarı veya hocasıyla olmaktadır.Köyün aksine kasaba ve şehir hep yol ağzında, yol kavşağında, vadilerin ağzında veya döküldüğü yerlerde, birbirine benzemeyen iki mntika sınırlarında kurulmuştur. İzmit, İzniık, Bursa, Kayseri, Ankara gibi beldeler eski çağlardan beri birer kasaba olmak imtiyazını yaşamak için havaları ve iklimleri ne kadar elverişsiz olursa olsun işte bu mekanizmaya borçludur. Böylece şehrin birinci karakteri “merkez” olması, ikinci karakterinin de “idari” olduğu görülmüştür.

1930’larda şehrin yaşayışında ve büyümesinde tarihin, siyasetin, devletin önemi ve etkisi açıktır. Şehirlerin çoğu harp içinde ve harplerden sonra buhranlar geçirmiştir. Oradaki sarsıntıların bir toplumsal panik olmasında en büyük sebep, tarihi kıymet, devlet kadrosunun o şehirdeki devamı, bu kadronun verdiği manevi emniyet ve ümitti. Şehir kalkınmak için hinterlandıyla kendi arasındaki münasebetleri düzelten siyasal teşkilatın devletin müdahalesine de muhtaçtı²⁸. Demek oluyor ki,o dönemde şehir, yaşayıp büyümek için dışarıdan bir gücün müdahalesine muhtaç bir varlıktı.

²⁶ Mehmet Şeren, “Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2008, Cilt 28, Sayı:1, s. 203-226.

²⁷ Tahsin Tola vd., *Köycülüğümüzün Esasları*, İstanbul 1935, s. 4.

²⁸ Tahsin Tola vd., age., s. 3-4.

Köy ise bütün bu fırtınalar karşısında sarsılmayan dışarıdan bir gücün müdahalesine ihtiyaç duymayan bir varlıktı. Köy uluslar için büyük felaketlere karşı sağlam bir dayanaktı. O gücünü muhafazakârlıktan alan sosyalsalğınlara ve büyük ölçüde işlerin felaketli neticelere varmasına karşı büyük bir sigortaydı. Bunun en iyi örneklerini Türk Eğitim Tarihinde de bulabiliriz. Fransa'nın büyük harbin kasırgaları arasından kolayca sıyrılmasının Dünya piyasasındaki hâkimliğinin ve buhrana karşı en dayanıklı bulunuşunun sebebi de harbi kazananlar arasında olması değil, köylü bir devlet oluşundadır. Öte yandan köy, uluslar için şehre taze ve dinç unsurlar veren gür bir kaynaktır. Köyden şehre böyle dinç bir insan akını olmasa hiçbir şehir yaşayamaz. Söz gelişi yüz yıl içinde Stockholm şehrinin nüfusu üç defa köy nüfusu ile dolup boşalmıştır. Demek oluyor ki köy bir ulusun ihtiyat kuvvetinin kolayca ürettiği gür bir kaynak ve büyük felaketlere karşı sağlam bir dayanaktır²⁹.

Bir kesime göre, köye dönmek geriliktir. Ziraatın yüksek tekniklerle makineleşme köye ihtiyaç bırakmayacak insanlar büyük şehirlerde toplu olarak yaşayacaklar ziraat mevsimlerinde az adam ve çok makine ile yapılabilecek çiftçilik ileri ziraat ile yiyeceklerini ve hammaddelerini az emek ve zaman harcayarak elde edeceklerdi. Bu suretle çiftçi ve köylü diye bir sınıf kalmayacak bütün dünya şehirlerinde çalışan işçi olacaktır. Makineleşme, elektrikleşme, rasyonalistleşme sayesinde şehir işlerinde asgari sınıra inecek ve insanlar boş zamanlarını hayat kazanmak için yapılan çalışmalardan daha zevkli şeylerle geçirmek imkânını bulacaklardı. İşte maddeci ve zaruretçilerin komünist ütopyası da bu şekilde idi³⁰.

XX. asrın şehir medeniyetinin özel nitelikleri; köyü istismar, makineleşmek ve iş bölümünün artışıdır. Bütün dünyada köy bu istismarın pek de farkına varmamış olacak çünkü 1849'da Danimarka'daki köy hareketi, 1910 ve 1912'de Meksika'daki köy kalkınmaları bir yana bırakılırsa üzerine muhafazakâr damgası vurulan köyün, bir isyanı görülmemiştir. Rusya'da 1917 İhtilali de koyu bir amele şehirciliğine dönmüştür Kapitalist rejimin doğurduğu Ford, Taylor ve Akort sistemleri kitlelerin, genç unsurların bedeni ve ruhi gerilemesine sebep olmuştur. İşbölümünü ve makineyi doğuran medeniyeti yine iş bölümü ve makine daha tahrip edici şekilde sarsmış ve öldürmüştür.

²⁹ Tahsin Tola vd., age., s. 3.

³⁰ Tahsin Tola vd., age., s. 4-5.

2.1.2 Köye Öğretmen Yetiştirme Meselesi

Türkiye’de köye uygun öğretmen yetiştirme düşüncesinin kökleri İkinci Meşrutiyet yıllarına kadar gitmektedir. İkinci Meşrutiyet döneminde ilk öğretmen okullarının yoğun çabaları sonucu Üsküp’te, Edirne’de, Manastır’da ve İstanbul’da çıkan eğitim dergilerinde, hatta Osmanlı Meclis-i Mebusanında köye uygun öğretmen yetiştirme fikri çeşitli şekillerde ileri sürülmüştür.

İlk defa 1912 yılında Üsküp Darülmualliminin çıkardığı *Yeni Mektep* adlı dergide Ahmet Tevfik adında bir öğretmen "*Darülmuallimler-Çiftlik Mektepleri*" başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda Darülmualliminlerin köylerde veya köylerin civarında kurulan Çiftlik Mekteplerinde açılmasını savunmuştur.

İkinci Abdülhamit döneminde Selanik Darülmuallimîni Müdürlüğü ve İkinci Meşrutiyet döneminde İstanbul Darülmuallimîni Müdürlüğü yapan İsmail Mahir Efendi, köy ve şehir için ayrı okul ve ayrı öğretmen fikrinin ikinci önemli temsilcisi olmuştur.

İsmail Mahir Efendi, Kastamonu Mebusu olarak girdiği Osmanlı Meclis-i Mebusanında 1914 yılında yaptığı konuşmada, o dönemde aşağı yukarı yetmiş adet sancak olduğunu, bu sancaklarda çiftlik olan bir yerde, bir erkeklere bir kızlara mahsus oldukça geniş yatılı ilkokullaryapılabileceğini dile getirmiştir. O sancakta kaç köy varsa hesaplanabileceğini, nerelerde mektep yapılacaksa oralardan bir kız çocuğu bir de erkek çocuğu alıp mektebe koyularak, kız mektebinin dokumacılık, aşçılık, dikişcilik;erkek mekteplerinde de tamamıyla ziraat işleri tertibatı olabileceğini savunmuştur.Ayrıca düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bunlara dört sene ilkokul eğitimi gösterelim. Türk çocukları gayet zeki olur. Üç sene de Darülmuallimîn-i İptidaiye’nin programını bunlara gösterelim. Bir sene de tatbikat görürler. Sekiz sene oldu mu? Sekiz seneye kadar o köylüleri mecbur edersiniz, muallim evlerini ve mekteplerini yapsınlar. Sonra o erkek ve kızı evlendirirsiniz. İki lira maaşla köylere sevinerek giderler. Çünkü köyün yanı başında yapılacak örnek tarlanın gelirini o muallim ve muallime alır³¹.”

Bu suretle Osmanlı ülkesinde yapılmadık köy mektebi kalmayacağını, hem de muallim ve muallimelere sahip olunacağını savunmuştur. Bütçe darlığını öne sürenlere ise “*Bu mekteplere pek çok masraf gidecek sanmayın. Köylünün yediği ayran, ayranlı çorba, pilav, köylü battaniyesi üzerinde bir aba, köylü yemenisivereceğiz.Böyle yapılmazsa*

³¹ Şevket Gedikoğlu, *Köy Enstitüleri*, İş Mat., 1971, s. 18.

*Darülmualimin ve Dârülmuallimât'tan talebe çıksın dersiniz, ancak üç yüz senede bu muallime ve muallimler meydana gelir*³².”İfade ederekaz zamanda ilerleme sağlamayı teklif etmiştir.

Meşrutiyet döneminde köy için ayrı okul ve ayrı öğretmen yetiştirilmesi fikrini savunan üçüncü eğitimci Manastır Darülmuallimîni Müdürü Ethem Nejat'tır. İlköğretimin en önemli amacının köy hayatını medenileştirmek olduğunu savunan Ethem Nejat, yatılı köy ilkokullarının öğrenim süresinin altı yıl olmasını önermiştir. Eğitim düşünceleri özellikle Balkan felaketleri ile gelişmiş, bilgidен çok millî duygulara dayanan, gençleri canlı, güçlü, becerikli yetiştirmeye yönelik bir eğitimi savunmuştur. Beden Eğitimi, Müzik, El işleri, Tarım derslerinin önemle ele alınmasını istemiştir.³³ Tarıma dayanan ve köylerin kalkınmasına katkıda bulunacak bir eğitimi savunmuştur.

Meşrutiyet döneminde yukarıda verilen bu eğitimcilerden başka, Üsküp Darülmuallimîn-i Rüştîyesi müdürü Sabri Cemil Kolçak ve pedagoji öğretmenlerinden Mustafa Sekip Tunç, Edirne Darülmuallimîni müdürü Nafi Atuf Kansu gibi eğitimciler de köy eğitimi ve köy öğretmeni konularında yazılar yazmışlar ve görüşler ileri sürmüşlerdir.

Cumhuriyet kurulduğu zaman Türkiye sınırları içerisinde 20 öğretmen okulu kalmıştı. Bunların bütçeleri de özel idareler tarafından finanse edilmekteydi. Bu durumun bazı mahsurları görülmüştür. Şöyle ki, özel idareler öğretmen okullarının eğitim programlarına müdahale ediyor ve kendi görüşlerini derslere sokuyorlardı. Bu problemle daha Millî Mücadele döneminde mücadele edilmeye başlanmıştı. Millî Mücadele dönemindeki amaç düşmanı topraklarımızdan atmaktı. Ancak Cumhuriyeti kuran Atatürk bu zor şartlar altında eğitimin önemini çok iyi kavramış ve eğitim sistemini düzeltmenin farkına varmıştır³⁴.

Zamanın Eğitim Bakanı Rıza Nur bu konuda iki teklifte bulunmuştur. Birincisi, probleme sayısal açıdan bakarak öğretmen okullarıyla, liseler ve idadilerin birleştirilerek ders programının üstüne meslek dersleri eklenmesi şekliyle öğretmen yetiştirilmesidir. İkincisi, öğretmen yetiştirmede özellikle Atatürk'ün devrimlerine göre köyü kalkındıracak ve köye yeni fikirler getirecek kaliteli öğretmen yetiştirmeyi düşünmektedir. Atatürk bu durumu Nutuk'ta şöyle dile getirmiştir: “İşte memleketin sahibi köylüdür ve bu güne kadar köylü

³² Şevket Gedikoğlu, age., s. 18.

³³ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Pegem Yay., Ankara 2010, s. 305.

³⁴ Nevzat Ayasbeyoğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi; Kuruluşlar Ve Tarihçeler*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara 1948, s. 122.

maarifin nurundan mahrum kalmıştır. Öyleyse takip edeceğimiz eğitim politikasında bu cehlini izale etmek için gerekli tedbirleri almalıyız”³⁵Böylece Atatürk’ün de öğretmen yetiştirmede iki yönlü düşündüğünü görmekteyiz. Birisi nicelik sorunu birisi de yetiştirilecek öğretmenin nitelik meselesidir.. Bu durum Millî Mücadelenin sadece toprak bağımsızlığı değil bir kültür bağımsızlığı olduğunu da bize göstermektedir.

Bu sırada, Türkiye’ye 1924 yılında Türk eğitimi üzerinde inceleme yapmak üzere davet edilen Amerikalı Pedagog John Dewey, nüfusunun %80’ini köylünün teşkil ettiği bir ülkede, köy eğitiminin köyün iktisadi hayatı ile birleştirilmesini ve köye ayrı bir öğretmen tipinin yetiştirilmesini, yetiştirilecek öğretmenin köyün odağı olması, öğretmenin köyde birçok problemi halledebilecek seviyede yetiştirilmesini tavsiye etmiştir. Dewey’in bu tavsiyeleri Cumhuriyetin Maarif Vekillerinden Mustafa Necati’yi de etkilemiştir. 789 Sayılı Maarif Kanunu ile biri şehir için, biri köy için olmak üzere, iki tip okul oluşturulmuştur. Birinin adı “İlk Muallim Mektepleri” diğeri “Köy Muallim Mektepleri”dir. Köy Muallim Mektepleri, Kayseri ve Denizli’de açılmıştır³⁶. Ancak yıllar göstermiştir ki yeterli öğretmen sayısına erişilememiştir. Bunun sebebi ise yaşanmış büyük savaşların ve bütün dünyayı ve Türkiye’yi etkileyen 1929 ekonomik bunalımının getirdiği maddi imkânsızlıklardır. 1924-25 yıllarında sayıları 25-26 kadar olan öğretmen okullarının sayısı da 1930’lu yıllarda 11’e düşmüştür. Dolayısıyla mezun öğretmen sayısı azalmıştır. Bilinir ki, Tevhid-i Tedrisat kanunu ile de medreseler kapatılmış ve medreselerden köye yetişen öğretmen kaynağı da kurumuştu. Sonuç olarak sayıyı artırmaktan ziyade mevcut okul sayısını korumak dahi mümkün olmamıştır. Öyle bir öğretmen yetiştirilmeliydi ki hem devleti mali açıdan zorasokmasın hem de öğretmen köyden kaçmasını, yeni kurulan cumhuriyetin inkılaplarını da köye taşıyın³⁷.

³⁵ ATATÜRK, *TBMM’nin Birinci Dönem Üçüncü Toplantı Yılıni Açarken*, Cumhurbaşkanı, Başbakanlar, Millî Eğitim Bakanlarının Eğitimle İlgili Söylevleri, C. 1 s. 6.

³⁶ Karagöz, S. (2005) “Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926 -1932)’nin Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihi İçindeki Yeri”, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

³⁷ H.A Koçer, “Türkiye’de Köy Eğitim Ve Öğretimi” *AÜ Eğitim fakültesi dergisi*, VI/1-4, 1973, s. 11-12; *Resmî Ceride*, S. 388, 3 Nisan 1926.

2.1.3 Türk ve Yabancı Uzmanların Köy Eğitimi Hakkındaki Fikirleri Türk Düşünürlerin Ve Yabancı Uzmanların Yeni Yollar Göstermesi

1930'lu yıllarda köycülük çalışmalarıyla ilgilenen Türk ve yabancı düşünürler de yeni yollar aramaya devam ediyorlardı³⁸. Çeşitli fikir ve öneriler sunuyorlardı. Hızır rahman Raşit Öymen, yüksek okulların kurulmasını ve üniversite öğrencilerinin köylere gönderilmesi gibi fikirler sunarken, Nusret Köymen de Meksika Köy Rehberleri Okulu Projesi'ni örnek gösteriyordu. Kazım Nami Duru, Lehistan ve Cezayir'deki köy öğretmeni yetiştirme projelerine benzer çalışmalar tavsiye ederken, Vedat Nedim Tör de kooperatifçilikten yararlanılmasını teklif etmiştir. Bedii Ziya Egemen, köylüyü eğitmenin Türkiye için önemini vurgulamış, Yunus Nadi de köy ilköğretiminin ilkelerini ve köy öğretmenin özelliklerini araştırmıştır³⁹.

Halil Fikret Kanad*, ne yayın organlarının ne memurların ne partinin ne de öğretmen okulu çıkışlı öğretmenlerin inkılapları köye yerleştiremeyeceğini, köye yeni tip öğretmenler yetiştirilmesi gerektiğini bildirerek şu modeli önermiştir: *“Şehirlerden uzakta, geri kalmış köylerde hatta bataklık kenarlarında yeni tip okulları kurulmalıdır. Geniş topraklar üzerinde her türlü tarım çalışması, kooperatifçilik ve kültür dersleri verilerek köylü çocukları buralarda 6 yıl okutulmalı, buradan çıkanlar köye gönderilmelidir*⁴⁰.” Ancak köyde bunların başarılı olacakları görüşündeydi.

İsmail Hakkı Tonguç da 1933'te yayınladığı *“İş ve Meslek Terbiyesi”* kitabında, köy eğitiminin amacının toplumsal nitelikte insan ve ülkenin siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamının gelişmesine katılacak “iş adamı” yetiştirmek olduğunu; bu amaca götürecek okulun da kitabi değil, iş okulu olduğunu yazmıştır⁴¹.

Nusret Kemal, Türkiye genelinde halkın büyük çoğunluğunun köylerde yaşamasına rağmen, bu genel durumun okullaşma alanında zıt bir yol takip etmekte olduğunu, bu

³⁸ “Köy Öğretmeni İçin Yeni Bir Vazife Formülü Lazımdır” , *Cumhuriyet Gazetesi*, 9 Eylül 1935.

³⁹ “Türk Köylerini Yükseltmek İçin”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Birinciteşrin 1933.

⁴⁰ Agg., Aynı yer.

⁴¹ Mustafa Ergün, “Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları”. *Öğretmen Okullarının 160. Yılı*, Seviye Yayıncılık, Ankara 2008, s. 69-77.

*Halil Fikret Kanad, (1892-1974) Almanya'ya gidip 1917'de pedagoji doktoru olarak ülkeye dönmüştür. 1923 Azerbaycan Bakü Üniversitesinde üç yıl psikoloji ve pedagoji dersleri vermiştir. 1927'de Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsüne öğretmen olarak atanmış, 1935'de Maarif Müfettişi olmuştur. 1936'da Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atanmış, Gazi Eğitim Enstitüsüne dönerek pedagoji dersleri vermiştir. (Bk: Halil Fikret Kanad Yaşamı Ve Hizmetleri, *Ted. Yay.*, Ankara 2002, s. 30-31)

durumdan üzüntü duymanın anlamsız olduğunu, buralara mektep açılrsa dahi istenilen verimin alınamayacağını söylemiştir. Buna çare olarak ise, “halk eğitimi” noktasına yoğunlaşmanın gerekli olduğunu vurgulamıştır⁴². O’na göre; halk terbiyesi teşkilatına başlayabilmek için halk rehberleri yetiştirmek üzere iki mektep açılmalıdır. Sahil köyleri için rehber hazırlayacak bir mektep İstanbul’da ve iç bölgelerdeki köyler için rehber hazırlayacak bir mektep de Ankara’da açılmalıdır⁴³.

Bu görüşünü ise şu şekilde desteklemektedir: *“Rehberlerin köylerde çalışmaya başlamasıyla beraber köylerin her birinde dükkânlar ve kahveler açılmalıdır. Bugün köylerimizin pek azında dükkân vardır; hâlbuki sosyal seviyenin yükselmesinde dükkân, bilhassa terbiyevi bir maksat güdülerek işitilen bir dükkân en mühim amildir. Köy rehberinin mimarlığı ve kalfalığı ile kerpiçten yapılacak olan bu dükkânın yanında bir de kahve bulunacaktır. Kahve köylü için tek toplantı yeridir. İyi bir halk rehberinin elinde kahve ile dükkân kısa bir zamanda köylüyü fikri sosyal ve iktisadi sahada cemiyetleştirecektir⁴⁴.”* diyerek köylünün sosyalleşmesi için de eğitmenin rehber konumunda olduğunu vurgulamıştır.

John Dewey, 1924’te Maarif Vekâletinin daveti üzerine Türkiye’ye gelerek, kurulacak yeni eğitim sisteminin temel esaslarının ne olması gerektiği hakkında sunduğu önemli raporda; *“Köy mekteplerine, özellikle Türk hayatının ihtiyacına tekabül edecek mekteplere öğretmen yetiştirmek üzere çeşitli tipte muallim mekteplerine ihtiyaç vardır. Köylülerle çiftçilerin ihtiyaçları düşünülmeden vücuda getirilecek bir maarif sistemi eski ve skolastik olur. Ve genç neslin, herhangi bir meslekte başarısını temin etmemekle beraber, onları köyden uzaklaştırır. Hiç olmazsa mevcut öğretmen okullarından birine bağlı olarak, bir ‘Tecrübe Mektebi’ açılmalı. Mevcut öğretmenlerin, bilgi ve becerilerini geliştirilmesi için de ‘Yaz Mektepler’ açılmalı⁴⁵.”* ifadeleriyle bu okullarda barınma ve iâşenin hükümet tarafından karşılanması, mesleğine bağlı öğretmenlerin katılımını sağlamak için önemli bir teşvik unsuru olacağını, bu yüzden de öğretmenlerin yurt dışına gönderilmesi gerektiğini savunmuştur.

⁴² Nusret Kemal Otyam, *Halkçılık ve Köycülük*, Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi, Ankara 1934, s. 28.

⁴³ Nusret Kemal Otyam, age., s. 31.

⁴⁴ Nusret Kemal Otyam, age., s. 32.

⁴⁵ “John Dewey Bir Layiha Gönderdi”, *Cumhuriyet*, 15 Kânunuevvel 1924; Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2007, İkinci Baskı, s. 64.

Fay Kirby'e göre; Dewey 'in teklifleri, Türkiye'nin gerçeklerine çok uzaktı. Zira büyük bir savaştan çıkmış fakir ve yoksul bir ülkenin bütün bunları finanse etmesi imkânsızdı⁴⁶. Bunu destekler nitelikte bütçe konusunda Nusret Kemal de şöyle yazar: “*Bugün ilk tahsil için köyde ve şehirde devlet eliyle sarf edilen bütün para 13milyonu hususi idareler ve 2milyon kadarı Maarif vekâleti olmak üzere 15milyon liradan ibarettir*”⁴⁷. O'na göre; tahsilli köylüler için eğitmenliği, göze görünür şekilde cazip ve mühim kılmak için elinde ilk mektep veya kurs vesikası olan köylüleri yol vergisinden muaf tutmak, elinde bu gibi vesikalar olan köylülere ziraat bankasınca daha geniş yardım edilmek gibi tedbirler düşünülebilirdi. Köy muallimliği ve köy rehberliğini emeklilerin köylerde yerleşmelerini teşvik etmek için köylerde yerleşeceklere çocuklarını parasız yatılı okutmak, köyde bedava toprak vermek, devlet hastanelerine kabulde tercih hakkı gibi kolaylıklar da gösterilebilirdi⁴⁸.

Dr. Alfred Kühne, John Dewey' in Türkiye'ye gelişinden bir yıl sonra 1925'te Almanya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı müşaviri olarak Türkiye'ye geldiğinde⁴⁹ hazırlamış olduğu rapora göre, ayrıca köy öğretmen okulları kurulmasına gerek olmadığını, mevcut ilk öğretmen okullarında ziraat eğitim ve öğretimine fazla önem verilmesini yeterli görmüştür. Ayrıca bu eğitim teoride kalmayıp, her okulda kurulacak Tecrübe Bahçesinde uygulamalı bir şekilde yapılmasını istemiştir⁵⁰.

Berly Parker, 1933 başında Türkiye'de ilköğretim sistemini ve ilkokulları incelemek için getirilmiş ve 1934 yılına kadar incelemeler yapıp Bakanlığa bir rapor vermiştir. Raporunda genel görüşlerin zıddına köy öğretmenleri yetiştirmek için ayrı bir okula gerek olmadığını çünkü Türkiye'deki köy ve şehrin ortak sorunlarının, köyün yalnız başına olan sorunlarından daha çok ve önemli olduğunu, şehirlere önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵¹.

⁴⁶ Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2007, İkinci Baskı, s. 67.

⁴⁷ Nusret Kemal Otyam, *Halkçılık ve Köycülük*, Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi, Ankara 1934, s. 81.

⁴⁸ Nusret Kemal Otyam, age., s. 79-80.

⁴⁹ “Meslek Mektepleri Mütahassısı Geldi.” *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Teşrinievvel 1925.

⁵⁰ Dr. Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, İstanbul 1939, s. 3; Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2007, İkinci Baskı, s. 67.

⁵¹ Berly Parker, *Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Rapor*, İstanbul 1939, s. 38-39.

1824'ten 1934 tarihine kadar 110 yıl uğraşılmasına, milyonlar harcanmasına rağmen şehirde ve köyde ilköğretim gerçekleştirilememiştir. Bu trajediden en çok zarar gören köylü olmuştur. Hâlbuki Cumhuriyet'in kurucuları ilköğretimi daha ilk yıllardan itibaren yüzde yüz gerçekleştireceklerini Esas Teşkilat Kanununa koymuş halka vaat etmişlerdi. Ayrıca Türk toplumunun diğer ileri devletler seviyesine yükseltileceği, Batı medeniyetinin çağdaş seviyesine ulaşılacağı konularını bir ülkü olarak dile getirmişti. Kurtuluş savaşları, devrim hareketleri, can ve mal kayıpları hep bunun için göze alınmıştı⁵².

M. Kemal,Devlet Başkanı sıfatıyla şunları söylemiştir:

- 1) Sakarya harbine dek gelen günlerde 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'nde; şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi gerilemesinden mühim etken olduğu kanaatinde bulunduklarını ve bütün tesirlerden tamamen uzak, milli tavrımızla ve tarihimizle uygun bir kültür yaratmamız lazım geldiğini,
- 2) Mart 1922'de Büyük Millet Meclisini açış nutuklarında; bu memleketin sahibi hakikisi ve unsuru aslisi köylü olduğunu, işte bu köylünün bu güne kadar eğitim ışığından mahrum bırakıldığını, bu kitleyi okutmanın maarif programımızın ilk hedefi olduğunu,
- 3) 1 Mart 1923'te Büyük Millet Meclisini açış nutuklarında; Anadolu'nun 15 darümuallimin mntıkasına ayrılacağını, buralarda 200 talebelik bir darümuallimini ve iptidai bir darümuallimat bulunacağını ve halkın okuyup yazmayan kısmının en kolay vasıta ile okutulacağını,
- 4) 25 Ağustos 1924'te Ankara'da toplanan Muallimler Birliği Kongresi'nde maarif vekilinin nutkuna cevap verdiği sırada; erkek ve kız çocuklarımızın aynı suretle bütün tahsil derecelerindeki talim ve terbiyenin ameli olması mühim olduğunu, öğretmenlerin muvaffakiyetleri Cumhuriyetin muvaffakiyeti sayılacağını, hiç bir zaman hatırlarından çıkmamak üzere, Cumhuriyetin öğretmenlerden fikri hür vicdanı hür İrfanı hür yetiştirmelerini istediğini,
- 5) 1 Kasım 1926'da Büyük Millet Meclisini açış Nutuk'unda; ehliyetli ilk tedrisat muallimlerinin hızla yetiştirilmesi için Büyük Meclisce alınan tedbirlerin tatbikatına önemle devam olunduğunu,

⁵² İsmail Hakkı Tonguç, *Canlandırılacak Köy*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1939, s. 479.

6) 1 Kasım 1928’de Büyük Millet Meclisini açış nutuklarında; Büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısıt yapan yol haricinde kolay bir okuma-yazma vermek lazım olduğunu, vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı kendini doyurmuş olduğu, Büyük Türk Milletinin okuma-yazma öğrenmekle yeni bir nur âlemine gireceğini,

7) 30 Ekim 1933’te Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü Nutuk’unda; Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müspet ilim olduğunu, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacağını söylemiştir⁵³.Ulusal eğitimin programı ulusal kültüre göre şekillenmeli ve bunun yayılmasını sağlamalıydı. Çünkü ulusun düştüğü zor durumların sebebi geleneksel eğitim anlayışıdır. Bu bağlamda istenilen düşüncede yeni nesillerin yetiştirilmesi gereğine inanan Mustafa Kemal, öğretmenlere, “*Cumhuriyet; fikren, ilmen, bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar ister. Yeni nesli, bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir*” ve “*Sizin muvaffakiyetiniz, Cumhuriyetin muvaffakiyeti olacaktır*⁵⁴.”diye seslenerek rejimin devamlılığında eğitimin önemine vurgu yapmıştır.

Tahir Hayrettin’e göre de; Türk inkılabı, eski görünümlü itikattan aşara kadar köyden birçok şeyler kovmuş, asayişten köy kanununa kadar da köye birçok şeyler vermiştir. İnkılabı taşıyacak kişiye Ankara’nın adamı diyordu. Ankara’nın adamı, köy muallimiydi. Ve bu muallim o günkü ne köy mektebinde ne şehir muallim mektebinde yetiştirilemezdi⁵⁵. Bunun için o güne kadar verilen eğitimden daha farklı bir metotla yetiştirilmeydiler.

2.1.4 Cumhuriyet Döneminde Köylerin Genel Vaziyeti

Cumhuriyet Türkiye’inde en önemli sorunlardan birisi köylerin mevcut geri kalmışlık düzeyini bertaraf ederek modern ve kalkınmış bir köy oluşturma çabasıdır.⁵⁶M. Saffet’e

⁵³İsmail Hakkı Tonguç, *Canlandırılacak Köy*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1939, s. 478-479.

⁵⁴Atatürk’ün Söylev Ve Demeçleri II, 1989, s. 178-179.

⁵⁵ Tahir Hayrettin, “İnkılap Ve Köy Muallimi”, *Kadro*, S.20, 1933, s. 31-32.

⁵⁶ Muhammed Sarı, “442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar”, *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül 2014, Yıl: 7, S. XIX, s. 517.

göre köy-köylü manzarası şöyledir: “Köylü açtır, susuzdur, fikri, bedii, içtimai, sıhhi seviyesi çok aşağıdır. Yeme, içme, giyme, barınma ihtiyaçlarını ne suretle temin edeceğini, istihsalı nasıl çoğaltıp ihraç edeceğini bilemez. Köylümüz pek gözü kapalıdır. Muasır değil, teceddüt içinde değil, hele muasır medeniyetin icaplarına göre yaşamak akıllarında bile değil⁵⁷” Bu görüş köyün romansı yüzünü meydana getirmektedir.

Kullanılan kelimelerle ana hatlarına getirilen bu fikirlerin ve görüşlerin romancılığı göze çarpar. Kaldı ki verdiği tedbirler için yalçın çıplaklığı önünde önemsiz kalmaktadır. Hâl bu ki köylü memleketin efendisidir. İstiklali yüksek kahramanlığı ile koruyan odur. O devirde büyüklük ve ilgi bekleyen manzarası ile karşımızda duran bu köy ve köylüyü kurtarmak ve yükseltmek en büyük ülküdür. Bunun içinse her şeyden önce millî terbiye ve inkılap terbiyesi verilmelidir. Tahsin Tola bu görüşü destekler nitelikte fikirlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Genel yurt bilgisini ve sevgisini aşılayacağız. Sıhhi, içtimai, noktai nazardan ehemmiyeti ve fazla olarak da zevkini anlatacağız. Mıntıkalara göre inşaatlarda bulunacağız. Toprak sahasında makineyle birlikte inkişaf ettireceğiz. Bu ne ile olacak biliyor musunuz? Dört senelik köymektepleri ile orta mektebi bitirmiş lütfen bazı kurslara devam ettirilmiş 18-20 yaşındaki delikanlıların kendilerine gerçek saadetin toplumsal olaylara hizmetten, çalışmaktan başka bir şey olmadığını anlatmak için Goethe’den, Kant’tan parçalar okumuş delikanlıların muallimliği ile!”⁵⁸

Türkiye’de köylü gerek ziraat gerek orman gerek mera için yeterli derecede toprak bulamıyordu. Ayrıca köy ve köylü bakımından Türkiye’de bir toprak meselesi vardı. Bu sorunlar dışında, Türkiye’de o dönemde kültür hayatının çok geri olduğunu kabul etmek lazımdır. Bu geriliğin çok görüldüğü kısım ise hiç şüphe yok ki köylerdi. Bu söz kafalarda belki bir kuşku uyandırabilir fakat 1927 nüfus sayımını istatistiklere göre çıkarılan rakamlar bu işin açık yüzünü çok iyi göstermekteydi:

“Türkiye’de 1927’de okuyup yazması lazım gelen 13.646.270 kişi vardı. Bunun ancak 1.111.496’sı okuyup yazma biliyordu.”⁵⁹

Okuyup yazmak sadece adını yazmak veya gördüğünü okumak demek değildir, okuduğunu anlamak ve ondan faydalanmaktır. Eğer bu bakımdan istatistik yapılsa

⁵⁷ M. Saffet, Ülkü, C. I, s. 6.

⁵⁸ Tahsin Tola, İsmail Hakkı, Suat Hüsnü; Köycülüğümüzün Esasları, 1935, s. 10-11.

⁵⁹ Necati Mutlu, Köy ve Köylü Sorunu, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yay., Ankara 1967, s. 12.

okuryazar sayısı daha aşağılara inecektir. Buna göre okuyup yazma bilmeyenlerin bütün nüfusa oranı %91.48'dir. Fakat maarifin geriliği daha çok köy nüfusu üzerinde toplanıyor. Bununla beraber 16 vilayet 306 kazada köy nüfusuna girdiği halde 1920 istatistiklerinde okuryazar oranı %5.16'sı erkek, %0.81'i kadın olmak üzere %5.97'dir. Bu hesaplara köylerde 8.145.129 okuma yazma bilmeyen var demektir. Diğer taraftan köylerde 5-6 yaşındaki çocukların sayısı 2.768.933 olduğu halde şehirlerde 359.260'tır⁶⁰.

Maarif sisteminde en çok şikâyet edilmesi gereken nokta bütün milleti kavrayan bir seçim yapılmamasıdır. Zengin vilayetlerimizde üçüncü sınıf zekâlar tahsil imkânını bulabildiği halde birçok vilayetlerimizde hele köylerimizde birinci sınıf zekâlar ilk tahsil imkânından bile mahrum bulunuyordu. Bu hem memleketin öz unsuru olan köylüye karşı haksızlık hem de birinci sınıf zekâları öldüren ulusal bir kayıptır. Yüksek tahsilde diğer tahsil derecelerinin tersine olarak sayıya değil değere bakılır. Fakat yüksek tahsile bütün memleket çocuklarının en değerlilerini getirebilmek için köy çocuğu şehir çocuğu kadar ilk ve orta tahsil imkânlarına sahip olmalıdır. O dönemdeki halde buna eğitim sistemi uzaktı. Fakat daima bir amaca doğru yürünmesi gerek idi.

Tahsin Tola bu konuda görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“İlk tahsilin vilayet bütçelerine bırakılmasını doğru bulmuyoruz. Yukarıdaki istatistiklerin de gösterdiği üzere ilk tahsil bir vilayet meselesi olmaktan daha çok ulusal bir davadır. Bu işin özel idare bütçelerine bırakılması ilk tahsili servet farklarının esiri yapmıştır. Böylece imtiyaz ve sınıf tanımayan bir rejim içinde imtiyaz doğmuştur. Biz maarif işini toplu bir devlet işi olarak görüyoruz. Bununla beraber %75'in köylü olan bu memlekette maarifin hemen her derecesinde beklediğini köy kültürü teşkil edeceğine inanıyoruz. Asıl köye yaraşan köy mektebi ancak bizde köylü hayatının ve köyün iyice tetkikinden sonra kurulabilecektir⁶¹.”

Dolayısıyla Anadolu köylüsünün vaziyeti bilinmeden onun içinde çalkalandığı bütün inceliklerine kadar aranıp araştırılmadan kuş bakışı bir göz atıştan sonra şu veya bu pedagogun tamamıyla doktrin kanaatleri üzerinde yürünerek köy mektebine şekil ve mahiyet verilemeyeceği görülmüştür. Yüksek tahsilde de amacın yine köy ve köylü olması kanaatine varılmıştır.

⁶⁰ Tahsin Tola vd., *Köycülüğümüzün Esasları*, 1935, s. 18.

⁶¹ Tahsin Tola vd., *age.*, s. 19.

2.1.5 Köy Öğretmen Kursları Fikrinin Çıkış Noktası Ve Gerekçeleri

Türkiye 1933-1934'te büyük bir kısmı köylerde yaşayan insanlardan oluşuyordu. Öyle ki, 40 binin üzerinde köy bulunmaktaydı. Buna karşılık nüfusun yaklaşık %80'i köylerde yaşamakta geriye kalan %20'lik dilim ise şehirde ikamet etmekteydi. Ülkede halkın geneli köylerde yaşamasına rağmen, bu genel durum okullaşma alanında zıt bir yol takip ediyordu⁶².

Tahir Hayrettin'in "Gözlemler" adlı yazısında da yer verdiği ve hemfikir olarak Nusret Kemal'in de sekiz yüz bin kilometreye yakın bir sahaya serpilmiş kırk bin köy olduğu düşünüldüğünde "*Otuz yedi bininde ne mektep var ne posta ne dükkân. Bu kırk bin köyde on bir milyon insan oturuyor. Ancak yüzde ikisinin okuma ve yazması var. İşte memleketin umumi manzarası ve köy meselemiz.*"⁶³ şeklinde 1933'deki mevcut görünüm anlatılmıştır.

Türkiye yaptığı inkılaplarla vatandaşlarını birçok kötü eski uygulamalardan ayırmış ve onlara yeni ve iyi düzenlemeler vermek istemiştir. İdare yenidir, şapka yenidir, tarih yenidir, iktisadi kuruluş yenidir, toplumsal hayat yenidir. Bu yenilikleri her ruha sindirmek her ferdi bunlara alıştırmak lazımdır. Bu itibarla bütün vatandaşlar bu histe, düşüncedebirbiriyle ve devletle elbirliği yapmayı öğreninceye kadar halk terbiyesinin propagandacı ve rejimci olması zaruridir⁶⁴.

Köylere öğretmen olarak gönderilen öğretmenlerin hemen hiç biri, yerlerinde birkaç yıldan fazla kalmıyordu. Öğretmenler çocukları uygulamalı olmayan ezberci derslerle eğitiyordu. Köylü de "*Okumak, yazmak pekâlâ ama bunlar bizim işimize yarar şeyler değil.*" diyorlardı. Köyler ilk tahsilden yararlanamıyordu⁶⁵.

Ankara'da Evedik(İvedik) adında 105 nüfuslu bir köy vardı. Ziraat bakanlığı bu köy ahalisinin yılda 266 gün çalışarak kazandığı parayı hesap etmiş. 5.500 liralık bir kazançtan ibaret olduğu görülmüştür. Bu da devletin yüksek fiyattan alım şartıdır. 5.500 lira 105 kişiye nasıl yetsin? Zira bütün bu insanların yemliğe, tohumluğa, yiyeceğe ihtiyaçları vardır ki bu da en aşağı 500 liradır. Kalan 5.000 lira ile köylüler devlete vergilerini mi

⁶² Nusret Kemal Otyam, *Halkçılık ve Köycülük*, Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi, Ankara 1934, s. 18.

⁶³Tahir Hayrettin, "İnkılap ve Köy Muallimi", *Kadro*, S. 20, 1933, s. 29.

⁶⁴ Nusret Kemal Otyam, *Halkçılık ve Köycülük*, Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi, Ankara 1934, s. 29-30.

⁶⁵ Asım Us, "Bize Nasıl Köy Öğretmeni Lazım?", *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 138.

versinler yoksa yaşamak ihtiyacı dışında kalan şeyleri mi temin etsinler?⁶⁶o dönemde Orta Anadolu baştan aşağı tetkik edilirse görülür ki köylerin birçoğu aynı haldedir.

Bu gerçekler karşısında köy okulu; uygulanan maddeler, öğretim şekilleri, eğitim müddeti bakımından henüz köylerin ihtiyaçlarına ve hususiyetlerine göre organize edilmemiştir. Bu itibarla okul, köylü çocuğuna hayatta işe yarayacak beceri ve bilgileri tam olarak vermemektedir. Bu hata şüphesiz programların karakterinden, öğretmenleri yetiştirme tarzından, köy terbiyesinde takip edilen metotların ve amaçların isabetsizliğinden ileri geldiği düşünülmüştür⁶⁷. Onun için “Köy Okulu” konusu etrafında; uzun müddet realiteye dayanan, ileri pedagojik tariflere uygun, ulusal değerleri yaratacak ve besleyecek mahiyette, tecrübelerle dayanan bir çalışmaya lüzum olduğu anlaşılmıştır. Teorik ve skolastik pedagojiden çıkarılacak temelsiz hükümlerle bu büyük işi halletmeye imkân olmadığına kanaat getirilmiştir.

Mekteple hayat arasında daimi ve sıkı bir ilişki temin etmek mektebin teşkilat ve programlarını bulunduğu yerin hususi şartlarına ve iktisadi faaliyetlerine bağlamak ziraat, sebzecilik, meyvecilik, ipekçilik, halıcılık, bağcılık, pamukçuluk... gibi iktisadi faaliyetlerin hakim bulunduğu yerlerde eğitim öğretimi, bu iktisadi faaliyet mihverleri etrafında toplamak amacıyla gençleri kendi muhitlerine bağlamak, faydalı olacak tarzda yetiştirmek temel prensiplerden biridir⁶⁸.

Mektebin fikir eğitimine ait temel hedefi, bazı bilgiler ve beceriler kazandırmaktır.Yazı ile ve sözle düşüncelerini müşahedelerini arzularını düzgün, tertipli ve kısa olarak ifade etmek (mektup, dilekçe yazabilmek, başkalarının sözlerini ve yazılarını anlayarak takip edebilmek).İşlek, okunaklı, doğru, tertipli ve yeterince çabuk yazmak (noktalama işaretlerine riayet etmek), temel hesap işlemlerini (cem, tarh, zarp,taksim) çabuk ve doğru yapmak; basit alışveriş hesaplarını zihinden ve kağıt üzerinde kolaylıkla yapmak; memlekette kullanılan başlıca kimyasalları tanımak ve ölçü aletlerini kullanabilmek; harita, lügat, ansiklopedi, atlas, katalog, rehber, vapur, şimendifer tarifeleri... gibi müracaat vasıtalarından istifade edebilmek; çekiç, testeregibi basit aletleri kullanarak güç olmayan

⁶⁶ Asım Us, agd., s. 138.

⁶⁷ “Köy Öğretmeni ve Eğitmeni Yetiştirme İş”, *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 260.

⁶⁸ Sadrettin Celal Antel, *Maarifimiz Ve Meseleleri*, Remzi Yayınevi, İstanbul 1939, s. 61.

tamirleri yapabilmek⁶⁹. Dönemin mekteplerinde eğitimin temel hedefi bu bilgi ve becerileri oluşturmaktır.

Tecrübeler, ilkokulu bitiren çocuklarda genellikle temel bilgiler bakımından birçok yetersizlik olduğunu göstermiştir. Bütün bu tecrübeler ilk mektep mezunlarının bilhassa mektup, dilekçe ve telgraf yazmakta, gündelik hayata ait hesap meselelerini doğru yapmakta güçlük çektiklerini hesaba, coğrafyaya, tarihe ait en temel bilgilere sahip olmadıklarını ve bunları gerekli meselelerin hallerine kullanamadıklarını göstermiştir. Mektepler genellikle hiçbir beceri kazandırmayan, benimsenmeksizin bir müddet akılda kaldıktan sonra uçup giden gölge bilgiler öğretmektedirler fikri uyandırmıştır.

Böyle bir durumda mektep bünyesinde, çocuklara fikirlerini yazıyla ve sözle ifade etmek, bir mektup ve dilekçe yazmak gücünü kazandırmayan Türkçe dersleri; resmi veya gayriresmî kurumlara nasıl müracaat edileceğini öğretmeyen yurt bilgisi dersleri barındırmıştır. Gündelik alışveriş hesaplarını yapmak becerisini kazandırmayan hesap dersleri; her gün kullandığımız araç ve aletlerin nasıl işlediklerini öğretmeyen basit bozuklukları tamir etme gücünü kazandırmayan hayat bilgisi, eşya ve el eşyaları dersleri ise öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmamıştır.

Maarif Vekâletinin bu durumda çok faydalı bir adım attığını görüyoruz bir aylık uğraşlabakanlığın çıkarmaya başladığı “İlköğretim Gazetesi” bu bakımdan büyük bir ihtiyacı önlemekteydi⁷⁰. Bu gazete özellikle kullanılan eşyanın ve aletlerin ve istifade edilen medeni vasıtaların şema ve krokilerine yer verilen gelecek sayılarda daha çoğalmasa temenni edilen sayfalar hakikaten muallimlere çok faydalı olmuştur.

Öğretmen okullarından mezun olan öğretmenler, şehirde yetiştiği için köye gelmek istemiyor, gelenler ise geri dönüyor kendine şehirde bir iş buluyor ve köye fayda sağlamıyordu. Bu şartları sağlayan öğretmen tipinin nasıl yetiştirilmesi gerektiği düşünülürken 1934’te Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alay Komutanı olan İsmail Hakkı Tekçe’nin bir tecrübesi Atatürk’e ilham olmuştur⁷¹.

İ.H. Tekçe, muhafız alayında bulunan erlere okuma-yazma öğretmiş, erlerden çavuş olanların da okuma yazmayı, gittiklerinde köylülerine öğretmesini tavsiye etmiştir. Başarılı

⁶⁹ Sadrettin Celal Antel, age., s. 62-64.

⁷⁰ Sadrettin Celal Antel, age., s. 65.

⁷¹ Tahsin Uzer, *Yeni Yol Gazetesi*, Trabzon, 12.5.1939.

bir eğitim ocağı olma niteliğini devamlı olarak koruyan Türk Ordu Teşkilatı, 1928 yılında Harf İnkılabından 1936 yılına kadar geçen kısa süre içinde okuma yazma problemini %90 oranında çözmüştür. Başarılı bir çalışma olunca da askerliklerini çavuş olarak yapmış köylülerden yararlanmayı teklif etmiştir. Bu denemeden ilham alan Atatürk, dönemin Maarif Vekili Saffet Arıkan'a: *"Ben köy öğretmenini problemini hallettim, askerde bulunan çavuşlar alınıp, Tarım ve Eğitim Bakanlıklarınca yetiştirilip de 'eğitmen' adıyla kendi köylerine tayin edersek bu eğitmenler kendi köylerinde kendi tarla, bağ ve bahçeleriyle meşgul olurlar. Böylece geçimlerinin bir miktarını işleyecekleri topraktan temin ederler, bir miktar da devlet verir, böylece bu problemi devlete fazla yük olmadan halletmek mümkün olur."*⁷² diyerek köydeki eğitim-öğretim problemini çözme yönünde farklı bir öneri getirmiştir.

Köy çocuğu okutma işi Cumhuriyet hükümetlerinin ön planda tuttıkları bir emeldir. Köylere lazım olan 40-50 bin öğretmenin yetiştirilmesi uzun zaman istemekle beraber maaş ve masrafların altından çıkılabilecek gibi değildi. Şu halde bu emele daha az para ve daha kısa zaman isteyen bir tedbir bulmak gerekiyordu. Bu amaçla askerlik hizmetlerini yapmış okur-yazar gençler için, uygun yerlerde eğitmen kursları açılarak oralarda bu köylü delikanlıların, yazıp okutmalarını iletirmekle beraber, Matematik, Yurt bilgisi, Milli tarih ve Coğrafyanın en önemli kısımları gibi bilgilerle bunların aydınlatılmaları, bir yandan da kendilerine çocukları öğretme ve eğitme usullerine ait bilgi verilmesi uygun olacaktı. Eğitmen kurslarında bu adaylara tarım ve hayvancılık bilgileri, tarım sanatları öğretilerek bu konular üzere köylülere rehberlik edebilmeleri de düşünceler arasındaydı⁷³.

Nüfusları 150'den çok ve 400'den az olan köylerde üç veya beş sınıflı ilkokulun bütün sınıflarına devam edecek talebe sayısı nüfusun %10 hesabıyla 15-40 arasında olacaktır. Bunlar üç veya beş sınıfa ayrılınca bir sınıfın talebe mevcudu 3-10 arasında kalmıştır. Okul ve sınıflardaki talebe sayısının azlığı karşısında, bilhassa nüfusları az fakat adetleri 32.000'i geçen köyler için hususi ve pratik tedbirler arayıp bulmak, bu tip köylerde de okuma-yazma bilenlerin sayılarını çoğaltmak zarureti olduğu derhal anlaşılmıştır⁷⁴.

⁷² Hasan Ali Koçer, "Türkiye'de Köy Eğitim Ve Öğretimi" *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI/1-4, 1973, s. 13.

⁷³ Reşit Tarakçıoğlu, "Neden Eğitmen Kursları Açıldı?", *Yeni Bilgi*, 1 Kasım 1947, S.6, s. 6.

⁷⁴ "Köy Öğretmeni Ve Eğitmeni Yetiştirme İş", *Ülkü*, VIII/6, 1936 s. 260.

İnkılabın Fırka ve Devlet teşkilatı, el ele vererek, köy konusunu ele almıştır. İnkılap tarafında olanların inananları, köy işinin başarılacağı görüşündeydi⁷⁵. Cumhuriyetin kuruluşundan beri ilköğretim sorununa eğilenlerin başında İsmet İnönü (1884-1973) gelmiştir. İnönü 13 Mart 1934 tarihinde parti toplantısında ilköğretim sorunlarını açıkça dile getiren bir konuşma yapmıştır. İlkokul öğretmenlerinin aylıklarını zamanında alamadıkları, Milli Eğitim bütçesinin yetersiz olduğu dolayısıyla öğretmenlere yeterince aylık verilemediğini belirten konuşmasında o günkü ilköğretimin durumunu da şöyle dile getirmiştir.⁷⁶

“İlk tahsil için 13.262 muallim çalışmaktadır. Bunların şehirlerde çalışanları 6.624 ve köylerde çalışanları 6.638 kişidir. Bugünkü vaziyet takriben şehirde ve köyde hocaların yarı yarıya ayrılması gibi bir manzara gösteriyor. Mektep şehirde 1.143 köyde 5.401’dir. 6.544 mektep ediyor. Talebe şehirde 257.600, köyde 313.180 hepsi 570.780 ilk mekteplerde bulunan talebelerin yekûnu olarak görünüyor”⁷⁷ diyerek öğretmen sayılarının mevcudundan bahsetmiştir.

Buna göre 500bin küsur ile ilk tahsil çağında bulunan çocuklardan ancak 1/3 mekteplerde bulunuyor demektir. Bu konuşmasına devamla *“Şehirlerde 257bin çocuktan 1/5 olarak her sene 50bin çocuk çıkması lazımdır. Köy mekteplerinde ise 313bin çocuk bulunduğuna göre üç sınıf olduğu için her sene bu miktarın 1/3’ü olan 100.000 talebenin mektebi bitirmesi lazımdır. Şu halde yekûn bu olduğuna göre her sene ilk tahsili bitirmiş olan çocuklar 150.000 olması gerekir. Hâlbuki rakamlara bakacak olursak çıkan talebenin yekûnu 150.000 yerine bunun yarısını görmekteyiz. Her sene köy, şehir yatı mekteplerinden azami 75.000 talebe çıkmış bulunmaktadır. Şu halde mühim bir kısmı tahsilinin nihayetine varmadan mektebi terk etmektedirler. Bu itibarla diyebiliriz ki bu ilk mekteplerde 1/3ini okutuyoruz. Fakat 1/6ine ilk tahsilini tamamlatıyoruz. Şimdi sarf ettiğimiz bu parayı bu aldığımız netice ile mukayese edecek olursak karşısında bulunacağımız hakikat dikkati celp etmeye layıktır. İlk tahsil için sarf edilen 13milyon lira ile 170bin ilk tahsilini bitirmiş çocuğu almayı düşünürseniz, talebe başına çok masraf edilmektedir. Meseleyi cesaretle,*

⁷⁵ Tahir Hayrettin, “İnkılap Ve Köy Muallimi”, *Kadro*, S. 20, 1933, s. 30.

⁷⁶ Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1982, s. 39-40.

⁷⁷ Atatürk, *Cumhurbaşkanları, Başbakanlar Ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev Ve Demeçleri*, Türk Evrim Tarihi Enstitüsü, 1946, C. 1, s. 121.

*hakikati olduğu gibi görerek mütalaa etmek ve memlekete bildirmek vazifemizdir*⁷⁸.” şeklinde açıklayarak öğrenci sayılarındaki yetersizliklere değinmiştir.

İsmet İnönü ilköğretimin mali portresini çizmiştir. Görünüşe göre, ilköğretime harcanan para ve bunun sonucunda alınan değerler hiç de iç açıcı değildir. Okula kayıt yaptıran öğrencilerin hemen hemen yarısı okulu bitirmeden terk etmektedir (bk. Ek:1). İlköğretimdeki bu mali yükü azaltabilmek için köylü yurttaşlara köyleri için yol, su, köy okulu yapımında çalışma zorunluluğu koyma düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır⁷⁹. 1935 parti programında ilköğretim konusunda şu görüşler yer almaktadır⁸⁰:

- 1- Normal ilköğretim devri 5 yıldır. Şehirlerde, köylerde yahut köyler bölgesindedurum ve ihtiyaca göre bir program altında artırılacaktır. Köylerdeki okullara sağlık, yaşayış ve içinde bulunduğu çevre şartları ile ilgili olan tarım ve ziraat fikirleri verilecektir.
- 2- Köy çocuklarımıza kısa zamanda pratik hayat için lüzumlu bilgiyi verebilecek üçveya dört dönemlik köy okulları açılacaktır. Bunların çocukları yükseköğretim derecelerine hazırlayan ilkokullardan ayrı bir tip olarak kurulup artırılması planlanacaktır. Bu tip köy okullarında çocukların daha olgun yaşta okumaya başlamaları ve okumanın arasız devam etmesi ve bu işi devletin askerlik borcu gibi sıkı tutması lüzumludur. Az nüfuslu birkaç köyü okutacak normal ilkokullarla ayrı tipteki köy okulları için pratik yoldan yatı evleri kurdurulur ve korunur.

Köy eğitimi, tek taraflı bir dava değildir. Bunun pek çok tarafları vardır. Fakat bu durum burada ikinci cepheden ele alınmalıdır.

- 1) Kültür Cephesi; uyandırılmaya muhtaç olan köylerimizin okuma-yazma öğrenerek ileri hayat hamlelerini yapabilmelerini mümkün kılmakla başlanması uygun görülmektedir. Fikri eğitim almamış bir insanın pek bir şey yapması mümkün değildir.
- 2) Ziraat Cephesi; Türkiye bir ziraat memleketidir. Birçok yerde toprak veriminden istifade azdır.

⁷⁸ Atatürk, age., s. 121.

⁷⁹ Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1982, s. 40.

⁸⁰ *Cumhuriyet Halk Partisi 1935 Programı*, Ankara 1935.

Köylerin hareketleri, öğretmen ihtiyaçları, köylere kısa bir zamanda öğretmen bulunup gönderme zorunluluğu yukardaki satırlar okununca anlaşılmaktadır. Çeşitli sebepler dolayısıyla, O dönemdeki öğretmen okullarının talebe sayısı bu ihtiyacı karşılayabilecek şekilde artırılamamaktadır. Fevkalade bir takım tedbirlere başvurularak nispi bir artış elde edilse bile o günkü öğretmen okullarından çıkacaklar köylerde uzun müddet köylüye faydalı olarak kalamamaktadırlar. Özel idarelerin mali güçleri de öğretmen maaşları toplamının artmasına müsait bir halde değildir. Bu durum karşısında, bilhassa köylere öğretmen yetiştirmek için, başvuru olan klasik tedbirlerden ayrı, birçok yeni çareler aramak zarureti vardı⁸¹.

Kültür Bakanlığının bulduğu bu çare köylülerin hem ziraat usullerini hem de okuma-yazmalarını temin amacıyla, Maarif ve Ziraat Vekâletleri tarafından ortak olarak ilk defa 1936 senesinde Eskişehir vilayetinin Çifteler çiftliğinde deneme mahiyetinde bir “Köy Eğitimcileri Yetiştirme Kursu” açılarak, buraya askerliğini bitirmiş, okur-yazar köy eğitimcileri alınacaktı⁸².

⁸¹ “Köy Öğretmeni Ve Eğitimci Yetiştirme İş-i”, *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 265.

⁸² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2.77.64.8 06.07.1937; *Köy Dergisi*, S. 5, 1 Nisan 1939, s. 5-6.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli ile verilerin toplanmasına ve değerlendirilmesine yönelik olarak kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada, Cumhuriyet Döneminde açılan Köy Eğitim Kursları tarihsel gelişimleri içerisinde incelenmiş ve bu kurumlarda uygulanmış eğitim programları, program geliştirme süreçlerine göre değerlendirilmiştir. Bu amaca uygun olarak tarihsel bir araştırma yapılmıştır. Bu nedenle araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Nitel bir araştırma modeli olan tarihsel durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede belli bir dönemde hizmet vermiş olan Köy Eğitim Kursları derinlemesine incelenmiştir. Bu yöntem, geçmiş zamanda meydana gelmiş olay ve olguların araştırılmasında ya da bir problemin geçmişle olan ilişkisi yönünden incelenmesinde kullanılmaktadır. Tarihi yöntem, gerçeği bulmak ya da geçmişi tenkidi bir gözle incelenmesi, analizi, sentezi ve rapor edilmesi sürecidir.

Araştırmada kullanılan yöntemlerden birisi de doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Öncelikle, bilgi edinilmek istenen yazılı materyallere ulaşılır. Ulaşılan dokümanlar hakkında araştırmacı şu soruları sorabilir: Dokümanlarda kapsanan veri, araştırmada konu edinilen kişi, kuruluş veya gruplara ilişkin görünüyor mu? Birincil kaynaklardan mı, yoksa ikincil kaynaklardan mı elde edilmiştir? Herhangi bir şekilde dokümanlar üzerinde oynanmış veya belirli kısımları değiştirilmiş midir? Kim veya kimler tarafından geliştirildiği veya kaleme alındığı belirli mi, ne zaman ve

nerede?Dokümanı geliştirenler veya kaleme alanlar inanılır mı, ilgili kurum veya kuruluşta yasal olarak görevliler mi? Bütün bu sorulara cevap arandıktan sonra dokümanlar belirli bir sistem içerisinde ve birbirleriyle karşılaştırılmalı olarak kategorileştirilir. Kategorileştirilerek çözümlenen veriler dokümanların anlamlandırılmasını ve kullanılmasını sağlar.Araştırma, tarihsel bir araştırma olduğundan doküman incelemesi yöntemi yoğun olarak kullanılmıştır.

3.2 Veri Toplama ve Analiz

Bu araştırmada, tarama yöntemi ile arşiv, kütüphane, kitap, dergi ve kurumlardan sağlanan; ilgili araştırmalar, kanun, yönetmelik ve genelgeler, raporlar ve çeşitli dokümanlar değerlendirilmiştir.

Araştırmanın amacı bölümünde ortaya konulan soruların yanıtlanmasına yönelik olarak öncelikle Türk Eğitim Tarihi alanında yazılmış kaynaklar taranmıştır. Bu kaynaklardan elde edilen verilerle, Cumhuriyet döneminde açılan Köy Eğitmen Kursları betimlenmiştir.Elde edilen doküman verileri sayesinde, açılan kurs sayıları ve bu kurslara katılan öğretmen sayılarına, istatistiki tablolarına ulaşılarak bu kursların ne kadar rağbet gördüğü yorumlanmıştır. Ayrıca elde edilen dokümanlar sayesinde Köy Eğitmen Kurslarının yapısı ve işleyişi hakkında, başarıya ulaşma konusunda yorumlara gidilmiştir.

3.3 Araştırmanın Evreni

Araştırma; Cumhuriyet Döneminde açılanKöy Eğitmen Kursları ve bu kurslarda uygulanan programları kapsamaktadır.

3.4 Araştırmanın Örnekleme

Araştırmada örneklem, Cumhuriyet dönemindeki Köy Eğitmen Kurslarından Eskişehir-Çifteler Köy Eğitmen Kursu'dur.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Köy Eğitim Kurslarının Açılması

Cumhuriyetin başında, ulusal eğitimin iki önemli hedefi vardı. Bunların ilki; tüm yurttaşların en azından ilköğretim hakkına sahip olabilmesi, diğeri ise; Cumhuriyetin temel değerlerinin tüm toplum kesimlerine benimsetilmesi idi. Türkiye’de ilköğretimin küçük köylere kadar ulaşmasını sağlamak, öğretmeni köyle bütünleştirmek ve köyün ekonomik yaşamında etkili bir unsur haline getirmek amacıyla yapılan ciddi çalışmaların ilki Köy Muallim Mektepleridir. İkincisi ise Köy Eğitim Kurslarıdır.

4.1.1 İlk Köy Eğitim Kursunun Açılışı

1930’ların başında Türkiye’nin takriben 40.000 öğretmene ihtiyacı vardı. Türkiye, 40.000 öğretmen deyip geçilemeyecek kadar mühim bir durumla karşı karşıyaydı. O dönemde, bu öğretmenlerin yalnız maaşı 50’şer liradan senede 25milyon lira ediyordu. 40.000 öğretmeni yetiştirmek için harcanacak miktarı da düşününce tahammülü aştığını görülmektedir. O halde meseleyi klasik usullerin haricinde birtakım usullerle ve radikal olarak halletmek icap etmekteydi⁸³.

1935 parti programında “*Eğitim siyasetimizin temel taşı bilimsizliği gidermektir. Kültür işinde, her gün daha çok çocuk ve yurttaş okutup yetiştirecek bir program güdülecektir.*”⁸⁴ ifadesine yer verilmektedir. Burada eğitimin cumhuriyete ve inkılaplara uygun olması yönünde, gelişim ve teknolojiye açılma fikri bulunmaktadır.

⁸³Köy Dergisi, S. 5, 1 Nisan 1939, s. 5.

⁸⁴Kültür Bakanlığı Dergisi, S. 20-21, Sonkânun 1937, kapak s. 1.

Yazıp çizmek ve işi kırtasiyeciliğe dökmekle bir şey kazanılmazdı. Okutana güvenilmeli ve onun yaptığı şeyler bozulmamalıydı. Köyün okutani dünyadan elini ayağını çekmiş biri olmamalıydı. O, olan biteni bilgi ve sanat ilerlemelerini takip edebilmek için gazete, mecmua ve kitaplara muhtaçtı⁸⁵. O dönemdeki beklenti öğretmenlere güven duyulması gazete ve mecmuaların yaygınlaştırılması ve bunun için de kültür bakanlığının devreye girerek bu tür sanatsal ve eğitim faaliyetlerini desteklemek için ücretsiz mecmua vs. dağıtımının yapılması bekleniyordu.

Kazım Nami Duru'nun gözlemlerinde öğretmen açığından ve zararlarından bahsedilmiştir: *“Diyorlar ki: Türkiye’de kırk binden fazla köy vardır. Bu köylerin kalkınması, köylünün okur-yazar olması, hem devrimcilik hem de halkçılık prensiplerimizin icabındandır. Bugün ilkokullarda öğretmenlik edenlerin sayısı on iki, on üç bin arasındadır. Şehir ve kasabalardaki okullar bile yeter derecede öğretmen bulamazken, kırk bin öğretmeni nereden bulacağız? Bunların öğretmen okullarından çıkması için kaç öğretmen okulu lazımdır ve kaç yıl bekleyeceğiz? Demek ki birkaç on yıl bu uğurda çalışabilmeliyiz. O yıllar gelip geçinceye kadar köylümüz okur-yazar olmasın mı? En basit yurttaşlık ödevlerini bilmesin mi? Böyle bir hâl CHP ana prensiplerinden hiç birine uygun değildir.”*⁸⁶ diyerek Duru, yeni yönetimin eğitime dolayısıyla ülkenin refahına etki etmesini destekliyordu.

Eğitimi köy toplumlarına kadar ulaştırmak amacıyla 1926-27 öğretim yılında biri Denizli’de diğeri Kayseri-Zencidere’de olmak üzere iki “Köy Muallim Mektebi” açılmıştır. Köy muallim mektepleri yönetmeliğinde belirtilen olanakların sağlanamaması, öğrencilerin şehir ve kasabalardan alınması, köye uygun olmaması nedeniyle beklenen başarının sağlanamaması gerekçesiyle 1932-33’te kapatılmıştır. 1932-33 öğretim yılında da beş sınıflı şehir öğretmen okulları 6 yıla çıkarılmıştır. Ancak şehir öğretmen okullarının yetiştirdiği öğretmenler şehir ve kasabalara yetmemiş, birçok iller bütçelerinin yetersizliği yüzünden öğretmen alamamış hatta bazı iller öğretmenlerin maaşlarını verememiş, öğretmenlere borçlanmıştı. Bu yüzden öğretmenlerin sayısı artırılamamıştır⁸⁷.

⁸⁵ “Köy Okutan Köyün Önderi Olmalıdır”, *Muallim Sesi*, S. 12, 1 Mart 1935, s. 89.

⁸⁶ Kazım Nami Duru, “Kültür Sahasında Bir Deneme”, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 133-134.

⁸⁷ Karagöz, S. (2005) “Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926 -1932)’nin Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihi İçindeki Yeri”, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Bunun üzerine Kültür Bakanlığıyla Ziraat Bakanlığı el ele vermiş, 1936 Eskişehir'in  ifteler  iftliğinde uygulamalı bir kurs hazırlamışlardır. Temeli yapıcılık ve yaratıcılık olan Köy Eğitmen Kurslarıyla Köy  ğretmen Okulları arasında pedagojik bakımdan bir fark yoktur⁸⁸. Kurs yalnız 4 buçuk ay sürmüştür. Bunu ilk okutma müfettişlerinden Elbistanlı Emin idare etmiştir. Emin, Gazi Enstitüsünden yetişmiş, İngilizceyi kendi kendine iyice öğrenmiş, halk eğitiminde ihtisas yapmış, kitaplar yazmış idealist bir eğitimcidir. Kendi de bir  ift i ailesinden yetişmiş, toprak insanına ruhen ve fikren yakındır⁸⁹.

Asım Us 'un aktardığına göre, 1930'lu yılların başında Türkiye'de kırk bin köy vardı. Fakat bunların içinde dört bin dokuz yüz köyde okul ve  ğretmen bulunmaktaydı. Demek ki otuz beş bin köy, okuldan ve öğretmenden mahrum bulunmakta idi. 1937'de devlet mekteplerinden çıkan  ğretmen sayısı dört yüz kişiydi. Kültür bakanı Saffet Arıkan, Atatürk'ün ilhamıyla Eskişehir'de  ifteler Köy Eğitmen Kursu'nu açmıştır. Bu okula alınacak  ğretmen namzetleri için kaynak ise orduyd  çünkü Türk ordusu yılda kırk beş milyon lira sarf edilen büyük bir mektepten başka bir şey değildi. Askerlik  ağına girdikleri için orduya gelen her genç burada okuyup yazma öğrenir, ordudan her sene seksen bin kişi terhis edilir, bunların içinde en aşağı yedi-sekiz bin  avuş ve onbaşı vardır ki çoğu köy gençleridir. şu halde orduda  avuş ve on başı derecesine yükselmiş, okuma-yazma öğrenmiş gençlere beş-altı ay gibi kısa bir zaman içinde bir taraftan köy eğitmenliği malumatı verilebilirdi, diğer taraftan köylerin fenni surette öğretmensiz olan yerlere  ğretmen yetiştirilebilirdi.⁹⁰ Eskişehir  ifteler  iftliğinin takdire şayan bir uygulama olduğu görülmektedir.

Eğitmen kurslarını etraflıca inceleyebilmek ve objektif bir hükme varabilmek için üç safhaya ayırmak mümkündür:

1. Deneme safhası
2. İşin kanunlaştığı, programlaştığı safha

⁸⁸ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Eğitmen Ve Pedagojide Türk'e Doğru", *Yeni Adam*, S. 237, 13 Temmuz 1939, s. 10.

⁸⁹ Ahmet Emin Yalman, "Köye Işık Taşıyacak Köylüler", *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937 s. 142.

⁹⁰ Asım Us, "Mühim Bir Derdimiz", *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 137.

3. Kursların köy enstitülerine bağlanması safhası⁹¹

4.1.2 Köy Öğretmen Kursuna Alınacak Adayların Niteliklerinin Tespiti Ve Alınan Eleştiriler

Türkiye’de 1930’larda nüfusun en az %10unu mecburi ilköğretim yaşındaki çocuklar teşkil ettiği için bu yaşlardaki çocukların sayısı 1.700.000’i geçmekteydi. 1934-35 ders yılı istatistiklerine göre ilkokula devam edebilen çocuklar 567.686 idi. Bu hesaba göre 1.200.000’den fazla çocuk okula devam etmemekteydi. Şehirlerdeki ilkokullarda 6.851 öğretmen, 254.517 talebe; köylerde de 6786 öğretmen, 313.169 talebe okumaktaydı. Nüfusun tahminen %75’i köylerde oturmaktaydı. Bu hesaba göre köylerde okutulmayan çocukların miktarı 1.000.000’a yaklaşmakta, şehirlerde ise 170.000’i geçmekte idi.⁹² Görülüyor ki ilkokula devam edemeyen çocuklar en çok köylerde bulunmaktadır.

Öğretmen okullarından her yıl 700’e yakın öğretmen çıkmaktaydı⁹³. Buna karşılık meslekten her sene çeşitli sebeplerle ortalama 500 öğretmen ayrılmaktaydı. Bu hesaba göre, ilkokulların öğretmen kadrosu yılda en çok 200 kişi olarak artmaktaydı. Bu tarzdaki ağır ve yavaş öğretmen artışı ile talebe sayısının artışı arasında dikkati çekici ciddi bir fark vardır. 1934-35 ders yılında resmi ilkokulların talebe sayısı 627.253 iken 1935-36 ders yılında 50.000’den fazla artarak 680.650’ye çıkmıştır. Hâlbuki öğretmen sayısı bununla orantılı olarak normal şekilde yükseltilememiştir. Talebe artışına karşı yarım gün veya çifte eğitim tedbirleri gibi en son çarelere başvurulmaktaydı. Önümüzdeki yıllarda okula başvuracak talebenin okutulması işi, Ulusal, büyük problemlerden birisidir. Buna ait tedbirlerin de birkaç yıl önce alınması gerekli ve zaruri olmuştur⁹⁴.

Köy kültür ve iş hayatının gelişimi için tedbirler aranırken sadece köylerin nüfus sayılarını gözden geçirmek yeterli değildir. Köyün köylünün ve köy çocuğunun belirgin özelliklerini ve ihtiyaçlarını köy hayatının ve kültürünün yükseltilmesinde rol alacak elemanın karakterini ve miktarını da bilmek lazımdır. Onun için aşağıda bu noktalar kısaca izah edilerek belirtilmiştir.

⁹¹ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Öğretmen Kursları ve Köy Enstitüleri?* Ankara 1949, s. 135-136.

⁹² “Köy Öğretmeni Ve Öğitmeni Yetiştirme İş”, *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 259.

⁹³ *TBMM Arşivi*, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

⁹⁴ Agd.,s. 261.

Dünya'nın her tarafında olduğu gibi Türkiye'de de köylü sert ve oldukça muhafazakâr tabiatlıdır. Genellikle de yurduna bağlıdır. Ruhi hayat itibarıyla kendi içine kapanmış haldedir. Bütün ömrünü tabiat ve onun hadiseleri içinde işle meşguliyetlerle geçirir. Tabiata ait bilgi ve gözlemleri zengin ve kuvvetlidir.

Köylü sosyal, kültürel hayatı bakımından çok eski devirlerin tesirlerinden tamamen kurtulamamıştı. Modern hayatın, bilhassa tekniğin, kökünden değişen iş şekillerinin karşısında gün geçtikçe mücadele kudreti azalmakta, köylüye mahsus şahsiyet ve renkler kaybolmaktaydı. Kendisini takiben gelen neslin de çoğu tıpkı kendisi gibi terbiye görmekte idi. Köy çocuğunun hayatı etrafı çevrilmiş dar bir muhit içinde geçmekte ve bu muhit içinde kendi amaçlarına doğru oldukça emin adımlarla ilerler fakat bu muhitin dışına çıkınca korunulmayacak olursa şaşkın ve ümitsiz bir halde kalmaktaydı.

Köy çocuğunu birinci derecede ve devamlı bir surette aile ve muhiti terbiye eder. Köyde çocuk, hayvan, tarla, sapan gibi bir iş elemandır. Onun için çocuklar, küçük yaştan itibaren aralıksız denilecek bir şekilde iş başındadırlar⁹⁵. Bundan dolayıdır ki köylere gönderilecek öğretmen bazı şartlara sahip olmalıydı. Öğretmen doğrudan köy ahalisi içinden seçilmeli ve hayatının sonuna kadar köyde kalmalıydı. Köylünün müsaadesine göre en modern usullerle ziraat etmeyi bilmeli kendi toprakları üstünde çalışarak köylüler arasında bir numune tarlası oluşturmalı, köylülerin ortak elde ettikleri hasılatı yararlanabilmeleri için kooperatif teşkilatları yapmaya kılavuzluk edebilmeli idi. Köy ahalisinin devletle olan ilişkilerinde (vergi, mahkeme, nüfus, askerlik vs.) sağlıklı verebilmeli idi. Köy çocuklarını okutup yazdırmalı onları en kısa bir zamanda onları en kısa bir zamanda kendi muhitleri için hayata hazırlamalı idi⁹⁶.

Hangi köylerde okul açmak isteniyorsa, o köyün askerliklerini yapmış olan okuma yazma bilir delikanlıları ilköğretim müfettişlerinin kontrolleri altında basit bir okuma yazma sınavına tabi tutulmuş, böylece en uygun olanları seçilerek, kurslara alınmıştır. Kurslarda 6 ay sıkı bir okuma yazma, tarlada çalışma programı altında yetiştirilip olgunlaştırıldıktan sonra hangi köylerden alınmışlar ise tekrar kendi köylerine gönderilmişlerdir. Öğretmen tayin edildiği köyün okuma çağına gelmiş olan çocuklarını o köyde köylünün tedarik edebildiği bir binada toplayıp okutur, geceleri de köyün okur-yazar olmayan kadın ve

⁹⁵ Age., s. 260.

⁹⁶ Asım Us, "Bize Nasıl Köy Öğretmeni Lazım?", *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 139.

erkek halkını okur-yazar hale getirmeye çalışırdı⁹⁷.Reşit Tarakçıoğlu'nun* görüşüne göre; nüfusları az olan hiç değilse 5-6 bin köyümüzde daha uzun yıllar eğitmen çalıştırmak yerinde ve yolunda bir tedbirdi. Kaldı ki askerliğini yapmış köy delikanlısından ilkokul mezunlarını ve hatta ortaokulun birkaç sınıfında okumuş yahut okulu bitirmiş gençler bulmak mümkündü. Bu seviyedeki gençleri sıkı bir metot altında bir yıl olgunlaştırdıktan sonra köylerde eğitmenlik yaptırmak için hiç değilse 30 yıl için isabetli bir tedbir olmuştur.

Eğitmen Kursları'na eleştiriler Öğretmen Sesi dergisinde de yerini almıştır.İyi eğitmen ve öğretmen yetiştirmek lüzumunu maalesef birçok maarif erkânı bile kavramış bulunmuyordu. Celal Bayar bu vaziyeti idrak etmiş bulunmakla maarif meselelerinde de etkili bakış açısını ispat etmişti ancak bu işin çavuşlarla başarılabileceğini kabul etmek safdillik olur diye yazılıyordu. *“Doğru düzgün okuma-yazması bile olmayan bir vatandaşa, eğitmen sıfatını vermek ve onu milletin tarih ve rejimini öğretecek hayatta daha ileri adımları bakımından ilk bilgiyi verecek bir müessesenin başına getirmek nasıl izin verilebilirdi?”*⁹⁸”görüşüo dönemde yankı bulmuştur.

O dönemde köy eğitmeni kursu fikrine en çok yöneltilen ve düşündürten eleştiri ise *“Çavuştan köy öğretmeni olur mu?”*⁹⁹sorusu olmuştur.

4.1.3 Eskişehir ÇiftelerÇiftliğinde Açılan Köy Eğitmenleri Kursu

Kültür Bakanlığı görevine, 11.6.1935 tarihinde, getirilen Saffet Arıkan (1888-1947), ilköğretim davasını kökten halletmek için çalışmalara başlayarak o zamanki İlköğretimGenel Müdürlüğüne bir rapor hazırlatmıştır. Bu rapor 1935 yılı sonlarına doğru Saffet Arıkan'a sunulmuştur. Raporda ilköğretimin durumu açıklanmakta, köyler sınıflandırılarak köylerin ve köy çocuklarının özellikleri belirtilmekte, alınması gereken tedbirler sıralanmaktadır. Rapora göre *“1933-1934 senesi okullardan alınan en son*

⁹⁷ Reşit Tarakçıoğlu, “Neden Eğitmen Kursları Açıldı?”, *Yeni Bilgi*, S. 6, 1 Kasım 1947, s. 6-7.

* Reşit Tarakçıoğlu; 1930'lu yıllar boyunca Üçüncü Umum Müfettişlik Maarif Müşavirliği sırasında bütün enerjisini Trabzon, Erzurum, Gümüşhane, Kars, Artvin, Artvin, Ağrı ve Erzincan illerinde milli ve çağdaş Türk eğitim sisteminin alt yapısını kurmak için sarf etmiştir. Milletvekilliği yapmıştır. (Bk: Veysel Usta ve Hikmet Öksüz Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Hayatı Hatıratı ve Trabzon'un Yakın Tarihi, Serander Yay., 2008.)

⁹⁸ “Kültür Siyasetimizin Parlak Bir İfadesi”, *Öğretmen Sesi*, S. 59, 1 Birincikanun 1937, s. 132.

⁹⁹ Mustafa Şahin, “Türkiye’de Köye Öğretmen Yetiştirme Model, Öneriler, Uygulamaları Ve Değerlendirmeler”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 4-5,1995, s. 56.

istatistiklere göre mecburi okuma çağında bulunan çocukların şehir ve kasabalarda yaklaşık olarak %75'i beş senelik buna karşılık köylerde %25'i üç senelik okullarda okutulabilmektedir.¹⁰⁰ Sorumlu ve ilgililerin o günkü düşünceleri ile dönemin sosyo-ekonomik ve eğitim durumunu belirtmek açısından rapor önem taşımaktadır.

Kültür Bakanlığı*, Tarım Bakanlığıyla işbirliği yaparak 1934-35 yılında Eskişehir ilinin Çifteler Çiftliğinde (Harasında) köy eğitmeni yetiştirmek üzere kurs açmaya karar vermiştir¹⁰¹. Ancak bunun uygulanmasına 1936 yılı Temmuz'unda başlanabilmektedir. Ankara Mürdet Ovası köylerinden askerliklerini çavuş olarak yapmış 84 genç, o sırada yedek subay olarak askerliğini yapan İlköğretim Müfettişi Mehmet Emin Soysal'ın idaresinde, Çifteler Harasında Mahmudiye'deki iki ilkokul binasında sekiz aylık bir Eğitmen Kursuna alındı¹⁰². Kurs Çifteler sahası içinde, Mahmudiye Bucağı ilkokul binasında açılmıştır¹⁰³. Kursun burada açılma nedeni "Çifteler Çiftliği" Harasının araçlarından ve oradaki tarım elemanlarından yararlanmaktır¹⁰⁴.

Eğitmen kursu başlarken ve çalışmalarına devam ederken dar görüşler içinde hapsolmuş, kalıplaşmış Türk köyünü ve onun kalkınma imkânlarını araştırmamış olanlar da bu yeni hareketi ilk anda benimseyemedikleri görülmüştür. Hiddetlenerek: "*Maarifte ricat (gerileme) mı var, çavuştan öğretmen mi olur, meslek bu kadar mı küçülece?*" şeklinde eleştiriler getirmişlerdir¹⁰⁵. Bütün bu eleştirilere rağmen eldeki imkânlar daha fazlasını mümkün kılmadığı için bu işten vazgeçilmemiş ve burada bir eğitmen kursu açılmıştır.

Ankara köylerinden saptanan vasıfları taşıyan erler toplanarak bu işe yatkın olanları seçilerek temmuz ayının başlangıcında kursa gönderilmişlerdir¹⁰⁶. Kayseri, Yozgat, Çorum

¹⁰⁰ Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1982, s. 41.

* Eğitim Bakanlığı'nın o dönemindeki adı Kültür Bakanlığı'dır.

¹⁰¹ "Köyler İçin Eğitmen Seçiliyor", *Ulus Gazetesi*, 6 Mart 1937.

¹⁰² Mustafa Ergün, "Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları". Öğretmen Okullarının 160. Yılı, Ankara 2008, s. 69-77; İsmail Hakkı Tonguç, *Köylerde İlköğretim Kavramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1946; 298'de aktaran: Mustafa Şahin, "Türkiye'de Köye Öğretmen Yetiştirme Model, Öneriler, Uygulamaları Ve Değerlendirmeler", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 4-5, 1995, s. 54.

¹⁰³ "Köy Öğretmeni Ve Eğitmeni Yetiştirme İş", *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 267.

¹⁰⁴ Mustafa Şahin, agm., s. 54.

¹⁰⁵ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara, 1949, s. 148.

¹⁰⁶ "Yeni Köy Eğitmenleri", *Ulus Gazetesi*, 19 Şubat 1937.

ve Eskişehir köylerine ilk okutma müfettişleri gönderilmiştir¹⁰⁷. Bunların eline birer fiş verilmiş, köylerde okuma-yazma bilen, kafası iyi işleyen, askerliklerini başarıyla bitirmiş olan unsurları ayırmak ve bunlar hakkındaki malumatı ellerindeki fişlere doldurmak yolunda talimat verilmiştir. Böylece 250 köylü genç toplanıp Ankara'ya getirilmiş, bunların arasından sağlık ve kabiliyet bakımından 84 kişi ayrılmıştır. Düşünülmüştür ki, bu gençler sadece çocuk okutmayacak, köyde yeni ziraat usullerini de temsil edecek ve yol gösterecektir¹⁰⁸.

Kurs 85 adayla işe başlamış olup bu 85 er, 8-10 kişilik gruplara ayrılarak, her gruba birer genel bilgi öğretmeni ve çeşitli ziraat öğretmenleri verilmiştir¹⁰⁹. Her grubun başında öğretmen okulu mezunu, köylerde başarıyla öğretmenlik eden birer öğretmenle birer ziraat okulu mezunu, ziraat memuru vardır. Bunlardan başka ayrıca farklı branşlarda uzman öğretmenler de yer almışlardır. Kursun bir müdürü, eğitim öğretim işlerini yürüten bir eğitim şefi vardır¹¹⁰.

Kursun tedrisatı gayet uygulamalı bir şekildedir. Gruplar her sabah kursun büyük otobüsü ile çayır biçmek, ot balyası yapmak, pullukla tarla sürmek, ağıllarda atçılık veya koyunculuk dersi görmek üzere işyerlerine dağıtılmışlardır (bk.Ek:3).Uygulamalı dersler; işin icabına göre birkaç saat devam ettikten sonra tarlada, çayırda, ağılda, makine başında teorik dersler yapılmıştır. Derelerin kenarlarındaki söğüt ağaçlarının altına toplanarak okuma-yazma, hesap, yurt yaşama bilgisi derslerine devam edilmiştir.

İşlerin icaplarına göre; her hafta için ayrı çalışma programı yapılmakta ve köy öğretmeni olacak erlere her şey yaptırılarak öğretilmektedir. Ayrıca gayet ameli (uygulamalı) bir şekilde köy ve çocuk tetkikleri de yaptırılmaktadır¹¹¹.

Okuldaki derslerin çeşitliliği fazla olmakla birlikte, ezbercilikten uzak durulmaya çalışılmıştır. Mesela Geometri dersi köyde tarlalarda, ölçerek, biçerek talebeye öğretiliyordu. Yurt ve yaşama bilgisi, Hesap, Fizik velhasıl her derste aynı usul takip

¹⁰⁷ “Köy Öğretmeni Ve Eğitimci Yetiştirme İş”, *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 266.

¹⁰⁸ Ahmet Emin Yalman, “Köye Işık Taşıyacak Köylüler”, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 142.

¹⁰⁹ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.85.103.11 15.12.1938.

¹¹⁰ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.10.0.0.143.24.15 03.08.1936; “Köy Öğretmeni Ve Eğitimci Yetiştirme İş”, *Ülkü*, VIII/6, 1936 s. 266; Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?* Ankara 1949, s. 137.

¹¹¹ “Köy Öğretmeni Ve Eğitimci Yetiştirme İş”, *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 266.

ediliyordu. Mesela köy toplumu diye bir ders vardı. Amacı; görüş ve eleştiri kabiliyetini uyandırmak idi. Öğrenciye geri kalmış bir Anadolu köyü ile bir muhacir köyü gösterilmiştir, Anadolu köyüne oranla neden muhacir köyü ileri gitmiş bunun sebeplerini kendileri araştırmışlardır. Talebeye 4,5 ay içinde ziraat işlerinin her çeşidi yaptırılmıştır. Bizzat mimarlık ve işçilik yaparak da üç ayrı tipte köy mektebi inşa etmişlerdir (bk. Ek:2). Bu şekilde yetişen öğretmenler köylerine dönecekti böylece senede binden fazla öğretmen yetiştirilecekti¹¹².

Sadrettin Celal Antel, “*Maarifimiz ve Meseleleri*” adlı eserinde köy okulları ve öğretmenlerinin mevcut durumunu ele alarak, bir tablo çıkarmıştır. Buna göre; bir köy okulu 1.000 liraya mal olmuştur. Köylerin 30.000 okulu ihtiyacı olduğu göz önüne alınırsa bu rakam 30 milyon gibi büyük bir rakam ortaya çıkmaktadır. Bu binaların köylülerin yardımı ile 5-10 sene içinde meydana gelebileceği düşünülse dahi 30.000 muallim askeri 40 liradan verilmesi lazım gelen maaşların senelik toplamı 15 milyon lira tutmuştur. Mevcut istatistikler vilayetlerin bu parayı temin edebilecek vaziyette olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca 1935 istatistiğine göre bütün vilayetlerin bir senede bütün kültür işlerine sarf ettikleri paraların toplamı 12.330.000 lira tutmuştur. Ki bunun 11.500.000 lirası ile tahsile aitti. Bundan dolayı Maarif Vekâleti kendilerine 30.000 yeni muallim verdiği takdirde vilayetler bugün Maârif işleri için ayırdıkları 12buçuk milyona 10milyon daha ilave etmek mecburiyetinde kalmıştır. Böylece maarif bütçesi toplamı 28milyon lirayı bulacaktı ancak bu mümkün olmamıştır. O dönemde vilayet bütçelerinin genel toplamı 37.500.000 lirayı geçmemektedir¹¹³.

Antel’in görüşü ile örtüştüğü görülen adaylara Ankara İnşaat Usta Okulu öğretmen ve talebeleri tarafından inşaat işleri de öğretilmiştir¹¹⁴. Öğretmen adayı çavuşlar bu maksatla üç tip okul binası inşa etmişlerdir¹¹⁵:

1. Bir dershaneli, temelleri taş, duvarları kerpiç, üstü yerli kiremitle örtülü, öğretmen evi bulunan bir köy okulu binası

¹¹² Ahmet Emin Yalman, “Köye Işık Taşıyacak Köylüler”, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 143.

¹¹³ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.79.88.10 02.02.1937; Sadrettin Celal Antel, *Maarifimiz Ve Meseleleri*, İstanbul 1939, s. 54.

¹¹⁴ “Ankara’da İlkokullar İçin Yeni Binalar Yapılıyor”, *Ulus Gazetesi*, 24 Mart 1937.

¹¹⁵ “Köy Öğretmeni Ve Eğitmeni Yetiştirme İş”, *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 266.

2. Üç dershaneli, temelleri taş, duvarları tuğla, üstü Eskişehir kiremiti örtülü ikinci bir bina; bu bina yalnız gündüz talebeleri olan ve nüfusları bini bulan köyler için okul binası örneğidir.
3. Üçüncü tip bina iki dershanelidir. Bodrum katında mutfak, çamaşırhane, yemekhane vardır. Ve betondur. Zemin katta iki dershane vardır. Çatı arası katı yemekhanedir. Bu bina pansiyonlu talebesi bulunacak bir bölge köy okulu tipidir. Öğretmen adayı çavuşlar bu binaların her nevi inşaat işlerinde grup halinde çalıştırılmaktadırlar.

İnşaat derslerine 17.08.1936 tarihinden başlandı. İnşaatta sabahleyin iki, öğleden sonra iki olmak üzere her gün iki grup çalışmıştır. Sabah 7.00-10.00, öğleden sonra 14.00-17.00 arası üçer saat devam etmiştir. İlk defa büyük okul binasının temelleri kazılmaya başlanmıştır. Gruplar inşaat işi bitince binanın planını incelemiş, öğretmenler açıklama yapmış ve hesap yapmışlardır. Yapı işlerinde talebelerin öğrenip imtihan verecekleri konular orada tespit edilmiş ve bir nüshası da ustalara verilmiştir¹¹⁶.

Eğitmen adayları, tahtadan yapılmış karyolaların üzerine konmuş ot yataklarda yatmaktadır. Kursun bütün işlerini ve kendilerine ait işi erler görmektedirler. Kursta aşçı ve yamağandan başka hizmetçi yoktur. Erlere her yemekte birer kap bol yemek verilmektedir.

Öğretmen adayları, ekimayı başlangıcından itibaren uygulama dersleri vermeye başlamışlardır. İlk uygulama derslerinde %80'i başarılı olmuşlardır.

Kursun birinci dönem faaliyeti kasım ayının ortasında bitecektir. Öğretmen adayları, stajyer olarak geldikleri Ankara köylerine atanacaklardır. Bunların atanacakları Ankara merkez ilçesinin köyleri bölgelere ayrılmıştır. Her bölgede 8-10 köy vardır. Her bölgenin kursta bulunmuş öğretmen okulu mezunu bir gezici başöğretmeni ve Ziraat memuru olacaktır. Bunlar bölgesi içindeki öğretmen adaylarını yetiştirmeye işleri başında da devam edecekler, onların tedrisinde müşkülat çekecekleri şeyleri öğreteceklerdir. Bunlardan başka kursu idare ederek köy öğretmenlerini yetiştirmiş olan ilköğretim müfettişi, 100 öğretmenin faaliyet sahası olan bölgenin bütün işlerini kontrol edecek ve düzenleyecektir.

Öğretmen adayları ilkbahar Ziraat işleri başlayınca tekrar Eskişehir'deki çiftliğe kursa gidecekler ve temmuza kadar kalacaklardır, ondan sonra asil olarak vazife alacaklar, köyde

¹¹⁶ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?* Ankara 1949, s. 142-143.

kültür ve tarım işleri ile meşgul olacaklardır. Tarım Bakanlığı köy kalkınmasına ait her türlü işlerini bunlar vasıtası ile yaptıracak, bunların diğer köylülere aynı zamanda örnek birer çiftçi olmalarını temine yarayacak vesaiti kendilerine verecektir¹¹⁷.

1930'lar Türkiye'sinde deneme safhasında olan bu kursu planlayacak belli bir birim yoktu. Ülke yeni bir yönetim anlayışına ayak uydurmaya ve yenilikleri tanımaya çalışıyordu. Köy Eğitmen Kursu tamamen doğal, ezberci zihniyetten uzak, yeni bir fikir idi. Dolayısıyla kursun uzmanlar tarafından hazırlanmış bir programı, kurs kitapları, bir yönetim tarzı vs. yoktu. Kursun akışı ve çıkan sorunların çözümü kursa katılan yönetici ve öğretmenlerce hemen orada kararlaştırılıyordu. Hatta kursun resmi bir adı bile yoktu. Çeşitli kaynaklarda "Köy Kalkınma Kursu", "Asker Muallim Kursu", "Çavuş Kursu", "Köy Terbiyecileri Kursu" gibi adlandırmalar yapılmıştı¹¹⁸.

Bunlardan birisi olan Çifteler Çiftliğinde öğretmen adayları 8-10 kişilik gruplara ayrılmıştır. Her gruba iyi bir okutma öğretmeni ve yüksek tahsilli bir ziraat mühendisi verilmiştir. Sabah 06.00'da kırlara çıkılıyor, 22.00'akadar ders ve iş devam ediyordu. Bu ağır çalışma programını kimse mecburi kılmıyor ama o kadar eğlenceli ki talebe de arkasını bırakmıyordu. O kadar çabuk ve bol verim alınıyor ki öğretmen de peşini bırakmıyordu¹¹⁹.

Ahmet Yalman'ın kurs incelemelerinde "Gördüğüm eserin bana verdiği samimi kanaat, Türk köyünden az zamanda memlekete yeni bir kan ve yeni bir ruh geleceği hatta tahminlerden daha çok ve çabuk verim alınacağı yönündedir."¹²⁰ şeklinde bir öngöründe bulunarak bu kursun, memleket için faydalı bir eğitim kurumu olacağı kanaatindedir.

1936'da açılan Eskişehir Çifteler HarasındaMahmudiye Çiftliğindeki Eğitmen Kursunun dersleri; Türkçe, Yurt-Yaşama, Tarih gibi genel bilgi derslerinden, tarla ziraatı, ziraat aletleri, tohum ve yem nebatları, hayvancılık, sebze ve meyvecilik, sütçülük ve süt mamulâtı, arıcılık, tavukçuluk, böcekçilik ve ziraat sanatlarından ibarettir. Bunlardan başka

¹¹⁷ "Köy Öğretmeni Ve Eğitmeni Yetiştirme İş'i", *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 267.

¹¹⁸ Mustafa Ergün, "Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları", *Öğretmen Okullarının 160. Yılı*, Seviye Yayıncılık, Ankara 2008, s. 69-77.

¹¹⁹ Ahmet Emin Yalman, "Köye Işık Taşıyacak Köylüler", *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 142.

¹²⁰ Ahmet Emin Yalman, agd., s. 144.

adaylar inşaat işlerinde de çalıştırılmakta, duvarcılık ve marangozluk bilgisi ile becerileri de verilmektedir¹²¹. Böylece ezbercilikten çok pratik bilgi edindirilmektedir.

Eğitmen kursuna başlarken kursun profesyonel bir heyet tarafından saptanmış ve bakanlıkça onaylanmış bir programı, yönetim tarzı, eğitmenin köyde uygulayacağı programı hatta okutacağı kitapları yoktu. Bu problemler kursun iş bünyesinden, günlük yaşayışından, deneylerden hareket edilmek suretiyle bizzat kursu idare edenler, yetiştirenler tarafından iş başında ele alındı. Çalışma yolları, program ve çalışma tarzları buna göre tayin edildi¹²².1936'da açılan Eskişehir Mahmudiye Çiftliğindeki Eğitmen Kursunun günlük ve haftalık programı; hangi ders ve işin günde ve haftada, kaçar saat ve nasıl işleneceği bakanlık tarafından değil; günlük, haftalık, iş ve ihtiyaca göre, eğitmenlerin gösterdiği gelişimlere göre kursu idare edenler ve öğretmenler tarafından tespit edilmekte ve çok esnek bir çalışma programı uygulanmaktadır¹²³.

Kültür Bakanlığı köy okulları işi etrafında çalışmalarına başlarken bu realiteleri göz önünde bulundurmuş ve bu mevzu hakkında köyle ilgili bakanlıkların ve meslek adamlarının fikirlerini almış ve köylerde tetkikler yaptırmıştır. Ondan sonra köy okulları için bizim ihtiyaçlarımıza göre müfredat programı hazırlanmasına, kitaplar yazdırmaya, köyler için yeni tipte öğretmen ve eğitmen yetiştirmeye yetiştirilmesine geçmiştir. Bu önemli işlerin hepsini evvela tecrübe etmek, ondan sonra teşmil ederek tatbikat sahasına nakletmek, prensip olarak kabul edilmiştir¹²⁴.

4.1.4 Köy Eğitmen Kurslarının Müfredatı (Programı)

Köy okulları için köyde hayatlarının sonuna kadar kalarak vazife görecekt; yeni tip öğretmenleri kısa bir zaman zarfında yetiştirme zarureti anlaşılmıştır. Onun için, askerlik vazifesini muvaffakiyetle başarmış, okuma-yazma, ameli hesap bilen köylü gençleri kursa tabi tutarak, köye göre öğretmen ve eğitmen yetiştirmek işine girilmiştir. İşte yeni köy okulları program taslağı da bu tip öğretmenlerin tatbik edecekleri bir program olarak hazırlanmıştır.

¹²¹ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri?* Ankara 1949, s. 137.

¹²² Şevket Gedikoğlu, age., s. 136-137.

¹²³ Şevket Gedikoğlu, age., s. 138.

¹²⁴ "Köy Öğretmeni Ve Eğitmeni Yetiştirme İş", *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 262-263.

Köy çocuğu küçük yaştan itibaren ailesi için lüzumlu bir iş unsurudur. Onun için köy okulunun günlük tedrisat müddeti, şehrin okulunda olduğu gibi günün bütün zamanlarında devam edecek olursa, çocukların birçoğu okula gelmemekte okul yerine işe gitmektedir. Yeni program bu bakımdan eski programdan çok farklıdır. Bu programa göre dersler mahalli şartlara ve mevsimlere göre ya öğleden önce veya güneş batmadan bitmek üzere, öğleden sonra okutulacaktır. Yeni programa göre okulda her gün kırkar dakika devam eden üç dersle, tam bir saat devam eden ziraat işi vardır.

Yeni program taslağına göre üç yıllık köy okulunun birinci sınıfına 9-10 yaşındaki çocuklar birden ve bir arada olunarak alınacaktır. Bunlar üçüncü sınıfı bitirdikten, yani okula girdiklerinden üç sene sonra yeniden birinci sınıfa aynı yaşta çocuklar kabul edileceklerdir.

Yeni programa göre üç yıllık köy okuluna devam edecek talebeye, okuma-yazma, hesap, yurt ve yaşama bilgisi dersleri okutulacak ve ziraat işleri gösterilecektir. Derslerin müfredatı bir köylü vatandaşa kazandırılması lazım gelen en esaslı bilgi ve beceriler, okula devam edecek çocukların yaşları, görgüleri, bu dersleri okutacak öğretmenin seviyesi göz önünde tutularak saptanmıştır. Köy çocuğunun muhitinden, tabiattan kendi kendine öğrendiği bilgiler programa konmamıştır.

Programa göre kitaplar yazılırken bazı esaslar göz önünde bulundurulmuştur. Kitaplarda, çocuğun bulunduğu muhitte tabiata, eşya ve insanlara ve bunlara ait işlerle ilgili bol resimler konarak öğretmenin vazifesi kolaylaştırılmıştır. Köy çocuğunun ifade şekli göz önünde bulundurulmuş, kitaplarda da bunu geliştirme ve olgunlaştırmaya yarayacak, çocuğa yabancı gelmeyecek bir ifade tarzı kullanılmıştır. Hesap ve yurt bilgisi kitaplarında, çocuğa öğretilmesi lazım gelen noktaları iyice belletmek maksadıyla tekrarlara sık sık yer verilmiştir. Çocukların bir mevzuyu anlamaksızın ezberlememeleri için, hemen her mevzunun başına veya sonuna çocukların kendi kendine yapacakları görevler konulmuştur. Köy çocuklarının anlamakta sıkıntı çektikleri deneyimlerle saptanan konular, hikâye şekline sokularak yazılmıştır. Çocukların kahramanlık, doğruluk, iyilik, yardım, cesaret gibi alışkanlıkları edinmelerini telkin edecek mevzular onlara yakın çevredeoluşanolarşekline getirilerek yazılmıştır¹²⁵. Bu kitaplar vasıtası ile çocuğun (annesi, babası, kardeşleri gibi), evinde bulunan okula devam etmemiş olan yetişkinlere de

¹²⁵ “Köy Öğretmeni Ve Eğitimci Yetiştirme İşii”, agd., s.264.

yeni sosyal ve ulusal bilgileri götürebilmesi düşünülerek bazı mevzuların yazıları ve resimleri buna göre hazırlanmıştır. Kitapların yazılarında ve resimlerinde fırsat buldukça eski rejimle Cumhuriyet rejiminin mukayesesi yapılmış ve cumhuriyetin getirdiği iyi ve güzel şeyler çocukların anlayabilecekleri bir tarzda yazılmıştır. Bu yazılar resim ve grafiklerle takviye de edilmişlerdir. Kitaplardan yeni bir nesil yetiştirirken ailelere de tesir edebilmek için en açık dille en basit görsellerle kitapların oluşturulduğu görülmektedir.

Kitaplara konulan bütün yazılar ve resimler, köy çocuklarına, yetişkin köylülere, okunarak gösterilerek onların üstünde bıraktıkları tesirler ölçülerek seçilmişlerdir. Bu kitaplar bastırılmadan önce köy öğretmeni yetiştirilmek üzere Eskişehir-Çifteler çiftliğinde açılan kursta ders gösteren öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının ve ders tatbikatı için toplanan çocukların ellerine verilerek ayrıca tecrübe edilmişlerdir. Bu tecrübelerden alınan sonuçlara göre de yazılar veresimler üzerinde gerekli yerleştirmeler yapılmıştır¹²⁶.

Ders ve iş programlarının neye göre ve nasıl tespit edildiğini nasıl uygulandığını, ele alınan konuların işlenmesinde güdülen yolların, dayanan öğretim esaslarının nelerden ibaret olduğunu kurs müdürlüğü tarafından her 15 günde bir Bakanlığa verilen raporlardan çıkarmak mümkündür. Buna göre Eğitim- Öğretim işleri Kültür Bakanlığının 17.07.1936 tarihli raporuna göre program 7 günlüktür ve ihtiyaç gereği okuma-yazma, hesap gibi dersler artırılmış; koyunculuk, at bakımı gibi dersler konulmuştur.

Dersler	Toplam Ders Saati
1. Türkçe (Yazı, Okuma, İmla)	210-285
2. Yurt ve Yaşama Bilgisi	210-285
3. Aritmetik ve Geometri	175-240
4. Atölye Dersleri	50-60
5. Eğitim Bilgisi (Köy Eğitimi, Çocuk Bilgisi, Öğretim Metodu, Ders Uygulamaları)	85-90
Toplam	730-960

Tablo 1: Köy Öğretmeni Yetiştirme Kurslarının Kültür Dersleri Çizelgesi¹²⁷

¹²⁶ “Köy Öğretmeni Ve Öğretmeni Yetiştirme İş-i”, age., s. 265.

¹²⁷ Köy Öğretmeni Yetiştirme Kursları Müfredat Programı Taslağı, s. 2; Akkafa Y. (2010), “Köy Öğretmenleri Kanunu Ve Türk Milli Eğitiminde Uygulanması” Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 34.

Ders işleme kısmında örneğin, at bakım dersinden sonra gruplar söğüt altına çekilmiş, ders birkaç öğrenciye anlatılmış, bakım hakkında münakaşa edilmiş ve herkes gördüğünü not tutmuştur. Yazanlardan birinin defteri okunup hataları tespit edilmiş, düzeltilmiştir¹²⁸.

Mesela, yulaf biçmeye her gün iki grup gitmiş, bu gruplar sabahleyin önce makinenin başında toplanmış, makinenin aksamı, nasıl işleyip biçtiği öğretmen tarafından anlatılmıştır. Öğrencilerin bir ikisi de anlattıktan sonra iki talebe makineyi kullanmaya ve biçmeye başlamıştır. Diğerleri de Başöğretmenleriyle birlikte bir yulaf yığının dibine oturup öğrendiklerini ve gördüklerini defterlerine yazmış, okumuşlardır. Okumayı müteakiben makinenin işi, randımanı, maliyet fiyatı üzerinde hesap yapılmıştır. Saat 10.30'da okula dönüp okuma-yazma işiyle meşgul olunmuştur. Öğleden sonra aynı grup yulaf tarlasına gitmiş, öğretmenler makineyi bozup hadi tamir edin ve işletin dediğinde, açıklama ve tartışmalar eşliğinde uygulama yapılmıştır.

Bundan başka, talebeler öğle yemeğinden sonra 15.00'a kadar uyutulmuş ve istirahat ettirilerek, her gün bu dinlenme saatleri yapılacak işe göre yeniden düzenlenip değiştirilmiştir¹²⁹. Bunun yanında, her cumartesi 8.00-10.00 arası eğlence düzenlenmiştir. Kaval, keman, cura, saz çalanlar çıkmıştır. Gramofonu da her yemek arası kendileri yönetip çalmaya başlamışlardır. Ayrıca da her akşam saat 10.00'a kadar yorum yapıp görüş bildirilmiştir. Her akşam bir milli harp konusu seçilmiş, talebelere okutulmuş, okunan parçayı o gün yazıp vermişlerdir¹³⁰.

Bir başka raporda, bir önceki hafta programında saptanmış olan konulardan başka, doğan ihtiyaçların etkisi ile iki köy tetkiki yapılarak, yurt ve yaşama konuları üzerinde öğretim yapılmıştır. Tetkik olan köyler Topkaya ve Şerefiye idi. Tetkikat esnasında ele alınan konular belli idi. Köyün kuruluşu, tarihi olgunluğu, köyde ağılın nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca köyde az zamanda çok iş görme (öküz yerine at, tahta dövenin yerine beton dişli merdane, karasaban yerine pulluk, el orağı yerine orak makinesi) kullanımı hakkında görüş bildirilmiştir. Köy çamaşırlığı, köy çeşme ve kuyusu, köy evinin nasıl olacağı (karanlık ve güneş görmeyen ev, güneş gören temiz ve sağlıklı ev)

¹²⁸ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kurşları ve Köy Enstitüleri?* Ankara 1949, s. 138-139; Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1982, s. 46.

¹²⁹ "Köy Eğitimleri", *Cumhuriyet Gazetesi*, 25 Eylül 1938.

¹³⁰ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kurşları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 140.

konularında inceleme yaptırılmıştır. Çocuk ve kadın (köy kadınının kuvvetli, saygı, sevgi değer vasıfları)¹³¹ gibi konularda adaylara gözlemlerde bulundurulmuştur.

Diğer haftanın çalışma programlarında da köy incelemeleri mevcuttur. Bunlardan en enteresanı İsmet Paşa ve Mecidiye köyleridir. Her gün ikişer grup otobüslerle bu köylere gönderilmiştir. Bu inceleme beşgün devam etmiştir. İsmet Paşa köyünde çok iyi yapılmış bir evin, Mecidiye köyünde de geri ve bakımsız durumda bir evin üzerinde durulmuş, karşılaştırma yapılmıştır. Mecidiye köyünde İstiklal Harbinde esir olup kurtulan Hatice Hala, nasıl esir olup kurtulduğunu eğitmen adaylarına beş gün anlatmıştır¹³².

Okuma kitapları için yazılan parçalar, on ikişer tane çoğaltılarak her gruba okutuluyordu. Okutulan parçanın çocuklara nasıl okutturulacağı ve metodu hakkında açıklama yapılmıştır¹³³.

7.9.1936 tarihinden 13.9.1936'ya kadar bir haftalık yeni programda yeni konu olarak “*çocuk müşahedesi*” konulmuştur. 13.9.1936'dan itibaren öğrenciler, Mahmudiye ve Mesudiye köylerine yaya gidecekler. Bu köylerde oynayan, boş duran, iş gören çocuklar üzerinde inceleme ve gözlemler yapmışlardır¹³⁴. Burada amaç öğretmen adaylarını uygulamalı olarak çocuk sevgisine, çocuğa ne şekilde muamele yapılacağına dair bilgi vermek olmuştur.

05.10.1936 tarihli rapordan 11.10.1936 tarihine kadar bir haftalık iş programı ilişiktir. Bu programda yer alan konular şunlardır; öğretim denemesi (ders uygulaması), alfabe metodu, jimnastik, müzik.

Ders uygulamaları Mahmudiye ve civardaki köylerde yapılmıştır. Başlarında öğretmenleriyle beraber her gruptan her gün üç öğretmen adayı ders vermekte ayrıca alfabe örneği adıyla bir de talimname hazırlanmıştır. Yapılan plana göre her aday en az altı ders verecek kırk sekiz ders denemesi görecektir ve tartışmasında bulunacaktır¹³⁵.

¹³¹ Şevket Gedikoğlu, age., s. 141.

¹³² Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kurşları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 142.

¹³³ Şevket Gedikoğlu, age., s. 143.

¹³⁴ Şevket Gedikoğlu, age., s. 144.

¹³⁵ Şevket Gedikoğlu, age., Aynı yer.

Bu dört buçuk aylık kurs memlekete yüze yakın hayat ve iş adamı yetiştirmekle kalmamış, eskimiş okutma usullerine de ağır darbe indirmiştir. Yeni usullerde nasıl en iyi verim alınacağını da göstermiştir¹³⁶.

Kursun dört-dört buçuk ay devam eden çalışmalarına son vermeden ve eğitmen adaylarını köylere göndermeden önce adaylar Ankara Gazi Çiftliğindeki ilkokulda kontrol edildiler. Onlara bu işin kurucusu Kültür Bakanı Saffet Arıkan ve bazı ileri gelenlerin önünde dersler verdirildi. Ancak bu şekilde bu adayların öğrenci okutup okutamayacakları yoklama edildi¹³⁷.

Ankara'nın Etimesgut Köyünde bir ilkokul sınıfında Kültür Bakanı Saffet Arıkan, İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya ve Sağlık Bakanı Refik Saydam ve diğer birçok mebuslar, öğretmenin verdiği dersi dinlemişlerdir. Bu yoklamada Asım Us da bulunmuştur. Onun gözlemlerine göre o an zihinlerde şöyle canlanabilir:

“Bir öğretmen çocuklara okuma-yazma öğretiyor. Şurada burada dersi veren öğretmenin arkadaşları göze çarpıyor. Öğretmen derse başladı. Okuma-yazmadan daha evvel sağlık yoklaması yaptı. Çocuklara:

“Sabahleyin ellerinizi, yüzünüzü yıkadınız mı? Ellerinizi uzatınız bakayım turnaklarınız kesilmiş mi, temiz mi?”

Tarzında sualler sordu ve tek tek baktı. Sağlık yoklamasından sonra alfabe kitabını açtırdı. Orada çocukların neler gördüklerini sordu. Resimler ve yazılar üzerine konuştu. Sonra orada bulunan nal kelimesini tahtaya yazdı. Bu kelimenin harflerini çocukların tanıyıp tanımadığını suallerle tespit etti ve okuttu. Daha sonra yazıyı sildi ve sağ elinin şahadet parmağını havada gezdirerek işaretle yazdı. Çocukların da aynısını yapmasını istedi. Her bir çocuğa birer avuç çöp verdi ve nal kelimesini yazmalarını istedi¹³⁸.”

Öğretmen dersi bitirdikten sonra arkadaşları onun ders anlatımını tenkit edici yorumlar yapmışlardır. Öğretmen sağlık yoklamasını iyi yapmadı, nal kelimesini şu çocuk iyi yazamadı ilgilenmeliydi, öğretmen sıraların arasında dolaşmalıydı yakından takip etmeliydi gibi... Daha sonra başöğretmenler tenkitlerin doğru ve yanlışlarını söylemiş, en son bakanlar da sorular sorup cevaplarını almışlardır.

Sayıları seksen beş kişiyi bulan bu öğretmenler Kültür Bakanlığı tarafından çalar saat, metre, kilo, termometre gibi ölçüm aletlerini alarak Ankara'nın köylerine dağılacaklardır.

¹³⁶ Ahmet Emin Yalman, “Köye Işık Taşıyacak Köylüler”, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937 s. 142.

¹³⁷ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 151.

¹³⁸ Asım Us, “Mühim Bir Derdimiz”, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 135-136.

Bu eğitimciler Eskişehir'in Mahmudiye çiftliğinde 4 ay gibi kısa bir sürede yetiştirilmiş mucizelerdir.

Ahmet Emin Yalman gözlemlerinden şu sonuca varmıştır:

“Türk halk edebiyatının en güzel ve canlı eserleri köylerden gelecektir. Bu kanaate Ankara halkevi sahnesinde bir oyun seyrederken vardım. Oyunu yazanlar köylerden toplanan ve kendi köyleri için öğretmen yetiştirmek üzere Çifteler Çiftliğinde bir kurs geçiren gençlerdi, tertip edenler rejisörlük edenler, oynayanlar yine onlardı. Köy çocukları kendi köylerinin köy odasındaki iki saatlik doğal hayatlarını oynadılar. Bugüne kadar Türk sahnesinde bu kadar canlı, bu kadar hareketli, bu kadar doğal ve güzel oyun görmedim. Köy öğretmen adayları, kendi oyunlarından evvel Aka Gündüz'ün 'Yarım Osman' isimli iki perdelik bir oyununu oynadılar. Aka Gündüz darılmasın ama köylümüz kendi yazdığı piyesle, onun piyesini bastırmıştır.”¹³⁹

Bu görüşle anlaşılır ki eğitimciler bilgi ve beceriler yanında yaratıcılık da kazanmış aydınlara ilham olacak düzeye gelmişlerdir. Bu da köylere gönderildiklerinde ne kadar etkili olabileceklerini göstermektedir.

Kazım Nami Duru'nun gözlemlerine göre ise Maarif Vekâleti, Eskişehir'in Çifteler çiftliğinde erbaşlardan bir kısmını köylülere ulusal ve siyasal ödevlerini en basit ziraat ve sağlık bilgilerini vermeye yarayacak biçimde yetiştirmeyi düşünmüş ve bu düşüncesini 1936 Temmuzunda uygulamaya koymuştur. Kazım Nami Duru, hepsiyle birer birer konuşarak ne öğrendiklerini anlamıştır.¹⁴⁰ En sonunda vardığı kanaat; seksen beş köylü erbaş, köylülerimizin kalkınmasında çok yararlı unsurlar olabileceklerdir. Bunlar askerlik disiplininde yetişmiş, laik eğitim almış, yurtseven gençlerdir.

Adayların dersinde, Ankara Halkevinde verdikleri müsamerede bulunanlar karşılaştıkları başarıların üstünlüklerinden sevinçle bahsederek sayfalarca yazmışlardır. Yeni hareketin ümit verici eserleri önünde dile gelen bir yazar, eğitimciler adaylarının yetiştirme durumlarını, öğrenme kabiliyetlerini şöyle ifade ediyor:

“Birinin ders verişini gördüm, sizi temin ederim ki ben ve benim neslim en büyük Osmanlı şehirlerinin iptidai mekteplerinde böyle bir muallim bulma mutluluğuna erişmedi. Sonra bir diğerinin arkadaşını tenkit edişine baktım. Bütün köylülerimizin zekâ ve kabiliyetleri bunların yarısı kadar açıldığında Türk davasına hallolmuş gözüyle bakabiliriz”¹⁴¹.”diyerek verilen eğitimin

¹³⁹ Ahmet Emin Yalman, “Köye Işık Taşıyacak Köylüler”, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21, 1937, s. 140-141.

¹⁴⁰ Ahmet Emin Yalman, *agd.*, s. 133-134.

¹⁴¹ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitimciler Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 152.

büyük ıgır açtığını ve faydalı olacağına kanaat getirmiştir. Diğer bir yazar da benzer ifadelerde bulunarak eski uygulamalarla köyleri okutmaya devam edecek olunursa ki o da nüfus sabit kaldığında, tam bir asır beklemek gerekebileceğini belirtmiştir.

Diğer bir müşahit yazar da, Türk köyünde az zamanda memlekete yeni bir kan, yeni bir ruh geleceğı ve yeni açılan ıgırın en büyük tahminlerinden daha çok ve hızlı verim alınacağı yolunda durumu ifade etmiştir. Eğitimci adayları Ankara'nın köylerine dağıldıktan sonra bir eğitimci köy okulunu ziyaret eden bir yazar da;

“Eğer bu teşebbüs devam eder her yıl böyle birkaç bin hoca köylere dağılırsa, Türk köyünün ve Türk köylüsünün bugünkü seviyeden çok ve pek çabuk yükseleceğine kanaat getirdim¹⁴².” diyerek öğretmen açığının kapatılabileceğini ve kalkınmanın gerçekleştirilebileceğini savunmuştur.

Olumsuz görüşler de o dönemde yankı bulmuştur. Öğretmen Sesi dergisindeki eleştiri şu şekildedir:

“Sayın başvekilimiz memlekette okul ve öğretmen buhranı vardır. Buna karşın alınan tedbir ise yeterli değildir. Şu dakikada ne öğretmen okullarının sayısı ne de yeni binalar için ayrılan bütçe yeterli değildir. Memleketin iki üç yerinde açılan köy eğitimci kurslarını ciddi bir teşebbüs saymak ve bunlara bel bağlamak mümkün müdür? Tam bir ilk tahsil bile görmüş olmayan çavuşları birkaç ayda eğitimci yapabilmek iddiasında olan bu kurslar senede kaç kişi yetiştirebiliyorlar¹⁴³.” şeklinde

bütçe yetersizliğinden dem vurularak bu yola taş koymak istenmiştir. Eleştiriye inat, kursta yetişen ve köylere dönüp işe başlayan bu gençlerin köye hakikaten büyük faydaları olduğu ve olacağı görülmüş ve 1937’de kursların adedi artırılmıştır.¹⁴⁴ Eskişehir’de iki, Adapazarı, Edirne, Erzincan ve Kars vilayetlerinde birer olmak üzere beş kurs açılmış ve o sene bu kurslara alınan eğitimci sayısı 500’e çıkarılmıştır¹⁴⁵.

TBMM’deki görüşmelerde Kütahya Milletvekili Naşid Uluğ gözlemlerinde, *“Türkiye’deki 40.000 köyün ancak 5.051’inde okul olduğunu, bunun ise köylerin sekizde birinde okul var demek olduğunu aktarmaktadır. Geriye 35 000 köy kalıyordur bu okulların da çoğu büyük*

¹⁴² Şevket Gedikoğlu, age., s. 152.

¹⁴³ “Sayın Başvekil Maarifimizi Kurtarınız!”, *Öğretmen Sesi*, S. 45, 15 İkincikanun 1937, s. 99.

¹⁴⁴ “Köy Maarifine Takviye için Geniş Tedbirler”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 7 Eylül 1937.

¹⁴⁵ *Köy Dergisi*, S. 5, 1 Nisan 1939, s. 6.

ve toplu köylerdedir.¹⁴⁶İş bu bakımdan incelendiğinde1937 yılındaki nüfusa oranla, köyde oturan yurttaşlardan tahsil çağında olanların dörtte birinin okula gittiği ve geri kalan dörtte üçünün okuldan, eğitimden mahrum oldukları görülmektedir.

Köy eğitimcileri yetiştirilme hayatının yarısını geçirdikten sonra Ankara'nın 80 köyünde çalışmışlardır.Uluğ *“Ankara köylerinin bazılarında yaptığım gezilerde eğitmenin zaten iç dileklerini iyi tanıdığı köye yeni bir ruh gibi girdiğini, yalnız okuma yazma işinde değil istihlal işinde ve yeni kanaatleri yayma yolunda bir meşale gibi köyü etrafına topladığını gördüm...”*¹⁴⁷ diyerekçalışmalar esnasında gördükleri elle tutulur ve gözle görülür faydalardan dolayı, köylünün şükran içinde olduğunu belirtmiştir.

Çavuş eğitmeni, köye yalnız ümmetçilikle mücadele unsuru olarak gitmemiştir, köyün ihtiyaçlarının bir haylisine cevap verebilecek uygulamalı bilgilerle donanımlı olarak girmiştir. Eğitmenin eline yedi yaş ile on iki yaş arasındaki henüz eğitimden uzak yavrucuklar verilmemiştir. Bu yaştaki köy çocuklarına öğretilen şeyin buz üzerine yazı yazmak kabilinden olduğu görülmüştür. Eğitmene verilen çocuklar 9 -13 arasındadır. Bunlar artık tarlanın da tam unsurlarıdır. Kültür Bakanlığı Türk köyünün büyük kalkınmasının temelini atmak için Ziraat bakanlığı ile el ele vermiştir. Köy için lazım olan özlü kitap ve hesap ve yurt bilgilerinden sonra çalışmanın büyük kısmı tabiatla mücadele tarafında geçmektedir. Henüz soğan ekimini bilmeyen veya soğan ekmemiş olan köyler vardır ki oralara bunu bu eğitimciler götürerek köye ziraat aletleri, tohum, yem üzerine bilgiler, hayvancılık, bahçivanlık, sütçülük, ağaççılık, arıcılık tavukçuluk ve sair ziraat sanatları gibi temel içerde gerekli şeyler öğretmişlerdir.

Manisa Milletvekili Kazım Nami Duru, Maarif Vekâletinin görevi başarmış olduğunu söylemiştir¹⁴⁸.Kütahya Milletvekili Naşit Uluğ'un söylediği sözlerin % 99'unun doğru olduğuna katılmıştır. Herkes başarının o kadar farkındadır ki yalan mı sesleri, gülüşmeler de mecliste yankılanmıştır. Bunun üzerine Duru:

“Müsaade buyurun, % 99 u doğru diyorum; biri yalan değil, eksiktir. Yalan başka, eksik başka... Ben de edinilmiş fikirlere esaretin zararını görmüşüm. Bir takım fikirlere aykırı ve muhalif yeni bir şey çıktığı vakit derhal isyan ederiz.

¹⁴⁶TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 18, İçtima: 2, 26 -V -1937 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, s. 247.

¹⁴⁷ 26 -V -1937 Çarşamba,agtc., s. 247.

¹⁴⁸ “Askerde Hazırlanan Köy Gençleri Köylerde Çocukları Nasıl Yetiştiriyorlar?”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Nisan 1937.

*Çavuşlardan, erbaşlardan eğitim olacağını kolay kolay aklımız almaz. Fakat ben kendi vasıtalarımla bunların kurs gördükleri yere gittim, kendileriyle görüştim, köylere kadar gittim, ne yaptıklarını anladım. Hakikaten köy öğretmenliği meselesi Avrupa’da mevzuu bahsolacak bir mesele değildir. Bizim memleketimiz için yeni bulunmuş, bir tarzdır ve muvaffakiyetli neticeler de vermiştir. Bundan dolayı Saffet Arıkan’a teşekkür etmek gayet tabiidir.*¹⁴⁹diyerek konuşmasına açıklama getirmiş ve memnuniyetini dillendirmiştir.

Erzincan Maarif Vekili Saffet Arıkan, Eğitim usulünün tatbiki çok faydalı olduğunu ve elde edilen başarıyı genel itibariyle açıklamıştır¹⁵⁰: “Arkadaşlar, Ziraat Vekâletiyle yaptığımız bir programda bu sene fiil olarak başlayan kurslara ancak 650 kişi alabildik. Bunlar Eskişehir’de, Trakya’da, Kocaeli’nde, Erzincan ve Kars’tadır. Gelecek sene bu kursa iştirak edeceklerin miktarını elde mevcut muallim ve vasıtaya göre ancak 1.600’e çıkarabileceğiz. Bir sene sonra da 2 500 kişiye çıkaracağız. Daha ileriki seneler belki 3 000 - 3 500 olarak artabilir. Bunun neticesinde tahmin ediyoruz ki, bu köylere biz sekiz on sene zarfında eğitimci yetiştirmek fırsatını elde edebileceğiz. Bu tabii mesut bir hadisedir arkadaşlar. Fakat bunu söylemek hepimiz için bir zevk, hepimiz için bir şereftir arkadaşlar. Bu mesut hadiseyi, Atatürk’ün bu millete hediye ettiği büyük eserlerden biri olan harf inkılabına ve Atatürk’ün bu milleti tanıyarak, kabiliyetini bilerek ve bularak bize tanıtmasına ve dünyaya ispat etmesine borçluyuz. Bazı şehir mekteplerinden daha önce üç ayda, köylü çocukları, alfabeyi öğrenmişler ve okuma kitaplarına geçmişlerdir¹⁵¹.” diyerek eğitimcilerin sayılarının 1.600’e çıkarılacağını¹⁵² ayrıca eğitimcilerin kursta veköylerde gördüklerini, eğitimcilerin yarım dönem kurs gördükleri halde şehir mektepleriyle boy ölçüşebildiklerini alkışlar eşliğinde aktarmıştır.

Şevket Süreyya’nın “İnkılap ve Kadro” çalışmasından uluslararası alana yansımadanaktarırsakAlman Başbakanı Hitler, Siirt milletvekili Mahmut Bey’e şöyle demiştir: “Nasıl ki, Türkiye’de hayat ve teceddüt hareketi köylüye istinat ettirildi; biz de aynı fikirlerden mülhem olarak aynı yolu takip ediyoruz. Yeni rejimde köylü sınıfının

¹⁴⁹TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 18, İçtima: 2, 26 -V -1937 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, s.247.

¹⁵⁰ “Saffet Arıkan’ın Köylerde Tetkikleri”, *Ulus*, 26 Mart 1937.

¹⁵¹TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 18, İçtima: 2, 26 -V -1937, Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, s. 259.

¹⁵² “Eğitimcilerin Sayısı Bu Yıl 1.600’e Çıkarılıyor”, *Ulus*, 12 İlkânun 1937.

kalkınmasını temin edecek politika, en canlı bir mevzuumuzdur."¹⁵³sözüyle Türkiye'nin uluslararası alanda eğitim ve kalkınmada örnek alındığını göstermiştir.

Köy öğretmeni ve eğitmeni yetiştirmek maksadıyla başlanılan bu tecrübeden gün geçtikçe olumlu sonuçlar alındığı için bakanlık memleketinde bu türlü faaliyetlere sahne olacak köy eğitmen ve öğretmeni yetiştirmeye yarayacak diğer istasyonları hazırlayarak köyler için her yıl bu tipte binlerce köy öğretmeni yetiştirme çarelerini aramıştır. Bundan başka Kültür Bakanlığı, o günkü öğretmen okullarını teşkilat ve tedrisatında esaslı değişiklikler yaparak yeni tipte, kuvvetli öğretmenler yetiştirmek için hazırlıklarda bulunmuşlardır¹⁵⁴. Örneğin İzmit Arifiye'de açılan kurstan elli öğrenci mezun olmuş köylere dönerek edindikleri teorik ve uygulamalı teknik bilgileri köylülerine taşımışlardır¹⁵⁵.

4.1.5 Kurslarda Eğitim-Öğretim

1927-28 öğretim yılında Denizli'deki Öğretmen Okulu, Köy Öğretmen Okulu haline getirilince ve Kayseri'nin Zincidere Köyü'nde üç yıllık bir Köy Öğretmen Okulu açılınca bu okullar için bir program düzenlenmiştir. Bu okullara özgü kitaplar yazdırılmasına girişildiği fakat hepsinin yazdırılmadığı yahut yazdırılıp da bastırılmadığı anlaşılmıştır. 1929 yılında İbrahim Alaeddin Gövsa tarafından "Ruhیات ve Terbiye" adlı bir kitap yayınlanmıştır. Bu kitabın üzerinde "Köy Muallim Mekteplerine mahsustur" ibaresi vardır."¹⁵⁶ Bu okullar 1931-32 yıllarında kapatıldığı için diğer kitapların yayımlanmasına gerek kalmadığı da düşünülebilir.

1928'de Cenevre Üniversitesi'nden gelen A. Ferrière, Merkezi Cenevre'de olan ve başkanı bulunduğu "Uluslararası Eğitim Bürosu"nun bir şubesini de İzmir'de açmıştır¹⁵⁷. İzmir şubesindeki kurucular Cenevre'deki kongreye katılmışlar, ileri eğitim fikirlerine temas etmişlerdir. A. Ferrière, ziyareti sonunda "Faal Usuller ve Türkiye Mektepleri" adlı bir eser yayımlamış ve bu eseri Türkçe 'ye M. Baha Arıkan tarafından çevrilmiştir. Kuşkusuz, o dönemin öğretmenleri bu eserlerden çok yararlanmışlardır. 1935 yılından

¹⁵³ Tahir Hayrettin, "İnkılap Ve Köy Muallimi", *Kadro*, S. 20, 1933, s. 29.

¹⁵⁴ "Köy Öğretmeni Ve Eğitmeni Yetiştirme İş'i", *Ülkü*, VIII/6, 1936, s. 267.

¹⁵⁵ "İzmit'teki Kurs Köylülere Yeni Ve Kıymetli Rehberler Yetiştirdi", *Ulus*, 1.11.1937.

¹⁵⁶ Cavit Binbaşoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi*, Tek Işık Yay., Ankara 1999, s. 48-49.

¹⁵⁷ Kanad Halil Fikret, *Pedagoji Tarihi II*, MEB Yay., Dördüncü Basım, İstanbul 1963, s. 208.

itibaren bu eserlerin etkisi Türkiye’de de görülmeye başlamıştır. Örneğin; 1934 yılında Ankara İlköğretim Müfettişlerinden M. Emin Soysal, İlkokul öğretmeni olan arkadaşlarıyla birlikte ilkokul sınıflarında etkinlik ilkesine uygun olarak yaptığı çalışmaları “İş Ünitesi Metodu” adıyla yayımlamıştır. 1937 yılında da M. Baha Arıkan “Okullarda Takım İle Çalışma” adlı bir çeviri eseri yayımlamıştır. Bu kitapçık yine 1937 yılında Milli Eğitim Bakanlığının MEB’in çıkarmakta olduğu Kültür Bakanlığı Dergisi’nin 20.sayısına ek olarak imzasız bir şekilde yayımlanmıştır. Kitapçığın bu basımının içine küme çalışmasıyla ilgili olarak o sıradaki Eskişehir Eğitim Kursu’ndaki örnekler dipnot olarak konmuştur¹⁵⁸.

Köy Eğitim Kanunu’nun çıkarılmasıyla birlikte, kursların eğitim ve öğretim faaliyetleri programlaştırılmış ve gerek kurslarda gerekse köylerde eğitimcilerin okuyacakları ve okutacakları kitaplar yazılmış, öğretim kılavuzları da temin edilmiştir.

Kılavuz kitapları incelendiğinde Eğitimcilerin kurslarda göreceği ders ve işleri öğretecekleri bilgileri kapsayan müfredat programı taslağının hazırlanmış olduğu görülür. Taslak;

1. Genel bilgi dersleri,
2. Atölye ders ve çalışmaları,
3. Ziraat ders ve çalışmaları

Şeklinde üç ana bölüme ayrılmıştır.

Genel bilgi dersleri; Türkçe, Aritmetik Ve Geometri, Yurt Ve Yaşama Bilgisi, Eğitim, Çocuk Bilgisi, Öğretim Metodu, ders uygulamasından ibarettir.

Atölye ders ve çalışmaları; ağaç ve maden işleriyle inşaat işlerinden ibarettir. Programda atölye çalışmalarının amacı şöyle açıklanmaktadır: “*Eğitmen namzetlerinin teknik görüşlerini artırmak, onlara esaslı ihtiyaçlardan olan eşyayı bizzat yapabilecek iktidara çıkarmak ve amaca uygun güzel yapılmış eşyanın kıymetini sezebilecek hale getirmektir*¹⁵⁹.” Bu amacın gerçekleşmesi için yaptırılacak eşyanın köyde kullanılan ve kullanılması faydalı olanlardan seçilmesi, amaca uygun nitelik taşıması, sağlam ve dayanıklı olması, basit aletler ve köyden tedariki mümkün olan aletler yapılması esasları önemlidir. Program ayrıca, atölyenin niteliklerini, kullanılacak el aletlerini,

¹⁵⁸ Cavit Binbaşoğlu, age., s. 40.

¹⁵⁹ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 164.

atölye çalışmalarının müfredatını saptamıştır. Atölye çalışmalarına günlük on beş gün, saat olarak da elli-altmış saat verilmiştir.

Ziraat ders ve çalışmaları; tarla ziraatı, bahçe ziraatı, hayvan yetiştiriciliği ve ziraat sanatları gibi ana bölümleri içermektedir. Bölümlerin ana konuları ve konunun işlenecek maddeleri ayrı ayrı gösterilmiştir. Programın saptadığı ziraat konuları kurs bölgelerinin ziraat ve iklim şartlarına göre işlenecektir. Mesela ipek böcekçiliği ile ziraat sanatlarının bir kısım konuları her kursta aynen işlenemeyeceği için bazen el sürülmeyecek konular dâhil olabilmektedir. Çünkü bu alanda da verilecek bilgi, pratik yollardan gidilerek, görerek ve yaparak verilecek bilgi ve becerikliliklerdir. Ziraat derslerine ait programda açıkça gösterilmiş hafta ve saat miktarı yoktur.

Öğretmenlerin köylerde uygulayacağı köy eğitmenleri müfredat taslağı hazırlanmıştır. Program taslağındaki haftalık çalışma çizelgesinde okuma-yazma, yurt-yaşama bilgisi, tarım işlerine ait her üç yıla ayrılan zaman gösterilmektedir. Yılların her haftasında 24 saat ders ve iş vardır. Programda adları geçen derslerden her yıl okutulacak konular saptanmıştır. Bu programda ek olarak gezici başöğretmenlerin de her yıl ve her dersten işleyeceği konular ayrılmış ve madde halinde gösterilmiştir.¹⁶⁰

Ayrıca önemli bir gelişme olarak öğretmen kılavuz kitapları yapılmıştır. Köy eğitmenleri için birinci, ikinci ve üçüncü yıl eğitim kılavuzları hazırlanmıştır. Her üç kılavuzun baş tarafında her derste, her zaman göz önünde tutulacak öğretim ve eğitim esasları genel olarak yazılıdır, ayrıca her derste dikkat edilecek esaslar ve gidilecek yollar gösterilmiştir¹⁶¹. Kılavuzların müfredat programı taslağı ve her öğretim yılının kitabı arasında sıkı bir bağlilik vardır. Kılavuzların en orijinal, en faydalı ve pratik olan tarafı, fazla söz kalabalığı yapmadan yapılacak işi, zamanını ve uygulama şeklini, kitabın sayfasına varıncaya kadar açıkça belirtmiş ve sınırlandırmış olmasıdır. Kısacası kılavuzların eğitmenlerin başarılı olmalarında büyük payı olmuştur.

Kılavuzlardan birkaç ders durumuna bakacak olursak uygulamalı tekniklerin kullanılacağına bildirildiği görülmüştür.¹⁶² Örneğin birinci yıl kılavuzundakiyedinci aritmetik dersi, eğitmen tarafından tekrar işlenirken saydırdığı her bilginin,tekrar stratejisi

¹⁶⁰ Şevket Gedikoğlu, age., s. 166.

¹⁶¹ Şevket Gedikoğlu, age., s. 167.

¹⁶² Şevket Gedikoğlu, age., s. 167-172.

ile de resimlerini yaptırması istenmiştir. Kılavuza göre; bu konuda çocuklara kitabın yedinci sayfasındaki resmi gösterip tahmin ettirmesi sonra çocuklara ayrı ayrı kuşları, ağaçları, develeri, tavukları ve civcivleri saydırması belirtilmiştir. Karşılaştırmalar yaptırarak kuşlar mı çok ağaçlar mı? Ne kadar fazla? Yaya yürüyen adamın develeri mi çok eşektekinin mi? Kaç tane fazla? Gibi... Soru-cevap tekniği ile görsellerden faydalanması ifade edilmiştir. Dersin devamında birkaç çocuğa bu resmi gösterip mesela; yukarıda yirmi dört kuş var, kuşların altında beş sıra ağaç var, bir sırada on ağaç var, hepsi elli ağaçtır. Yaya yürüyen adamın beş devesi var, eşektekinin on devesi var, aşağıda bir horoz, üç tavuk ve on civciv var gibi açıklamalarla eğer çocuklar kendi başlarına okuyamayacak olurlarsa, onlara soru sorarak söyletmesini; kaç sıra ağaç var? Her bir sırada kaç ağaç var? Hepsi kaç eder? Kaç tavuk var kaç civciv var? gibi ifade ettirmesini yani öğretmenin rehber olmasını bildirmiştir¹⁶³. Dersin uygulama kısmında da eğitmenen çocuklara, çöpleri ağaçlar gibi dizdirmesini, fasulyeleri kuşlar gibi dizdirmesini, çakıl taşlarını develer gibi ve nohutları civcivler gibi dizdirmesini isteyerek öğretilen bilgilerin somutlaştırılması vurgulanmıştır¹⁶⁴.

Bir diğer örnek de Türkçe üçüncü yıl kılavuzundaki Türkçeye ait 19. derste ki “Saka Memiş” yazısı üzerine eğitmenin yapacağı okuma, yazı ve imla dersidir. Birinci saat okuma saati olarak belirlenmiştir. Eğitmenen, kime saka dendiğini çocuklara sorması ve onlar bilmezlerse kendinin anlatması tavsiye edilmiştir. Daha sonra kitabın 203. sayfasını açtırılmasını vekimse dudağını oynatmadan Saka Memiş adlı yazıyı bütün çocukların içlerinden sessizce okumasının sağlanması izah edilmiştir. Bu yazının içinde anlayamadıkları kelimeler varsa sen izah edilip yazdırılması ifade edilmiştir. Çocukları birer birer kaldırarak okudukları yazıdan ne anlamışlarsa arkadaşlarına anlatırılmasını eksik bıraktıkları yerleri diğer çocuklara sorarak tamamlatma uygulaması yapılması istenmiştir.

Dersin ikinci saati yazıdır. Bu saatte çocuklara Saka Memiş metninden ne anladıklarını yazdırılır ve eksik yazanlara eksiklikler tamamlattırılır. Üçüncü saat imla dersidir. Bu saatte Saka Memiş başlıklı yazıdan bir kısmını çocuklara yazdırıp hatalarının düzeltilmesi bildirilmiştir.

¹⁶³ Durdağı Akan, *Kuram Ve Uygulamada Sınıf Yönetimi*, Anı Yay., Ankara 2010, s. 11.

¹⁶⁴ Ali Murat Sünbül, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Eğitim Akademi Yay., Konya 2010, s. 21.

Bundan başka misal olarak birinci yıl kılavuzunda Yurt ve Yaşama Bilgisineait olan birinci dersteki “Köyü İdare Edenler” konusu üzerinde durulmuştur. Konunun 4 saat süreceğı kararlaştırılmıştır. Dersin birinci saatinde bir gün evvelinden muhtara haber verilmesi, ders saatinden önce köy odasında bulunması istenmiştir. Ders zamanı çocukların köy odasına götürülerek orada muhtarın kendi görevlerini çocuklara anlatması ve köy defterlerini göstermesi ifade edilmiştir. Sonra hep birlikte köyün içini dolaşmak, sokaklarda çeşme ve kuyuların başında köy alanında yapılmış olan işleri göstermekve daha yapılacak işlerin anlatılması da program dâhilindeydi.

Dersin ikinci saatinde 77. ve 78. sayfadaki “Köy Kurulu” ve kurulun yaptığı işlere ait resimlerin incelettirilmesi ve bu resimlerin altlarındaki yazıları çocuklara okutarak anlatırma uygulaması yer almıştır. Eğitmen daha sonra kendisi köy kurulunun nasıl seçildiğini ve bu kurula üye olabilecek insanların nasıl olması lazım geldiğini anlatmalıdır. Okuma saatlerinde, 87.sayfadaki “Kemal Atatürk” başlıklı yazıyı okutup ve yazdırmak eğitmenin görevidir. Kemal Atatürk yazısından sonra 88.sayfadaki “Bayrağım” yazısı okutularak yazdırılıp ezberletilmiştir.

Üçüncü saatte de köy kurulunun vazifelerini eğitmenin tekrar çocuklara anlatması ve kısa cümleler halinde yazdırması belirtilmiştir. Kılavuza göre köyün rahatlığı ve düzgünlüğü için çalışan köy kurulu üyelerine ve köy bekçilerine saygı göstermek ve işlerini kolaylaştırmak için yardım etmek gerektiğini iyice anlatılmalıydı. Okuma dersinde de sayfa 79’daki köy kurulu yazısını okutup ve anlatılarak disiplinler arasında bağlantı kurulmuştur. Dördüncü saatte ise, bundan sonra gelen okuma ve ziraat derslerinde bozuk bir yol veya bir köprüyü onarmak, köyün kuyu ve çeşmesinin başını temizlemek gibi halkın rahatlığı ile ilgili köy işlerini çocuklarla birlikte yapılması ve böylece köy kuruluna yardım edilmesi ifadede yer bulmuştur. Hava yağışlı olursa bu işin başka gün yapılabilceğı de eklenmiştir.

Birinci yılda yukarıda saptandığı gibi işlenen köyün idaresi konusu üçüncü yılda on saat işlenmektedir. Dersin birinci saati; köylerin kuruluşu hakkındaki hikâyelerin çocuklara anlatılması, eski idare adamlarının neler yaptıklarını ve keyfi idarenin nasıl yıkıldığını anlatılması, anlatılanın kısa cümleler halinde yazdırılması şeklinde izah edilmiştir. Yine bağlantı kurularak ve pekiştirme¹⁶⁵ açısından okuma yazma dersinde, okuma kılavuzunun

¹⁶⁵ Ali Murat Sünbül, age., s. 28.

41.sayfasında gösterilen “Muş Ovası” başlıklı yazıyı kılavuza göre okutmak eğitmenin göreviydi.

Kılavuza göre dersin ikinci saatinde, geçen derste öğrendiklerini bir çocuğa tekrarlatma, köy kanununa göre köyü idare edenleri muhtar ve ihtiyar meclisi seçimini anlatma, anlattığın şeyleri kısa cümleler halinde yazdırma konuları mevcuttur. Okuma yazma dersinde “Muş Ovası” başlıklı yazı da okutulmaya devam edilmiştir.

Üçüncü derste, eğitmenin bu dersi okuttuğu yıl içinde, köyde muhtar ve ihtiyar meclisi seçimi yapılırsa bu seçimin nasıl yapıldığını çocuklara göstermesi, eğer seçim yapılmayacak ise, çocuklara bu seçimin temsiline gösterilmesi belirtilmiştir. Temsil şekli de aynı kılavuza aktarılmıştır. Kılavuza göre eğitmen; dersten önce oy yazılacak kâğıtları ve oyatılacak kutuları hazır getirmelidir. Köyün nüfus sayısını göz önünde tutarak oy kâğıdına kaç isim yazılacağını hesaplatmalıdır, çocuklar oy kâğıtlarını yazıp kutuya atmalılar sonra oy kâğıtlarını açtırıp, kimin kaç oy kazandığını saydırmalıdır. Böylece muhtarlığı, asil azalığı ve yedek azalığı kazananlar belli olacaktır. Okuma yazma dersinde sayfa 168’deki “Seçim nasıl yapılır?” başlıklı yazıyı kılavuza göre okutmaya başlayarak da konunun pekişmesi uygulamanın sağlamlaştırılması sağlanmıştır.

Dördüncü saat ise eğitmen; Geçen dersten vermiş olduğu işleri çocukların yapıp yapmadıklarını yoklama edecek, eksik yapanlara tamamlattıracaktır. Gelecek derse kadar köy kanununun 3, 4, 5, 6, 36, 37, 42, 43 ve 44. maddelerini iyice okumalarını tembih etmelidir. Kendi de bu maddeleri okuyup ve öğrenmelidir ki öğrenciye faydalı olabilsin.

Buraya kadar kılavuzdan alınan kısımlarda bu konuyu işleme ve işletme yollarına, tarzlarına göre bu konunun diğer ders saatlerinde işlenmekte ve üzerinde durulan noktalarda örnekler görülmektedir

Görülüyor ki, kılavuzlarda genel eğitim ve öğretim prensipleri, tarzları bol sözlerden muğlak kavramlardan kurtularak, eğitmenlerin seviyelerine göre iş ve hareket haline gelmiştir. Kılavuzların değerli ve faydalı oluşları, kullanılır ve işe yarar olmalarındandır. Kullanılmayan, işe yaramayan ve fayda sağlamayan programların, eğitim ve öğretim tavsiyelerinin, pratikteki yeri lüks ve fanteziden ibarettir. Ciddi ve yaşamsal şartlar içinde çalışanlara lüzumlu olan, sonu zarar ve hüsrana olan lüks ve fantezi değil, uygulanabilen, maddi ve manevi faydalar getiren, başarı sağlayan, ileri götüren, iş ve hareket ifade eden

tarz ve programdır. İhtiyaca ve işe göre hazırlanan kılavuzlar, bu bakımdan üzerlerine düşeni yapmakta, eğitmenlerin başarılı olmalarında büyük rol oynamaktadır.

Kılavuzlar sayesinde eğitmen işlerini zamanında ve tam yapmakta, sıkıntı çekmekte, şaşırılmamakta, verimsiz ve yanlış hareketlerde bulunmamaktadır. Böylece eğitmen yapacağı her işi açıkça bilmekte, güvenle yapmaktadırlar. Kısaca kılavuzlar eğitmenler için başta gelen birer başarı unsuru sayılabilirler.

Eğitmenlerin köy okullarında öğretecekleri bilgileri, yaptracakları işleri detaylı şekilde saptayan ve o evrede çok da faydası görülen birinci, ikinci ve üçüncü yıl kitapları hazırlanmıştır¹⁶⁶. Bir, iki ve üçüncü yıl kitapları, eğitmenli köy okulları, müfredat programı taslağına ve öğretim kılavuzlarına göre yazılmış olan üç yıla ait kitaplardır, gerek konuları ve içerikleri gerekse ifade, resim ve yazılışları bakımından eğitmen yetiştirme teşkilatında başarı ile halledilen işlerden biridir. Kitaplar Türkçe, Matematik, yurt ve yaşama derslerine ait program ve kılavuzların saptadığı konuları içine almıştır.

Her şeyden önce kitaplar masa başı kitaplar değildir. Program işe, ihtiyaca ve bölgeye göre yazılmıştır. Bilgi, şekil ve resim ifadeleri tam olarak köyündür. Köy çocuğı yabancılik çekmeden bu kitapların dilinden anlamakta, seve seve ve zevkle okumakta, amentü cüzü gibi elinde ve çantasında taşımıştır. Yalnız köylü çocukları için değil, köy hakkında öğrencilerine bilgi vermek isteyen şehir ve kasaba öğretmenleri de bu kitaplardan faydalanmışlardır. Özellikle öğretmenli köy okullarında, eğitmenli okullarda olduğu kadar bu kitaplara müracaat edilmiştir. Çünkü o dönemde köy okulları içinköy hayatıyla bu kadar ilgili yazılmış, kitap ve broşürler yoktur.

Vilayet bütçelerinin çeşitli senelerdeki durumları karşılaştırılınca görülürki İstanbul vilayeti gibi istisna olan vilayetler bir tarafa bırakılacak olursa bütçeler birçok vilayette aynı kalmış, bazılarında biraz çoğalmış, diğerlerinde biraz azalmıştır. Diğer açıdan, bütçelerinde mühim çoğalma görülen İstanbul gibi vilayetlerde dahi maarife ayrılan paranın gittikçe azaldığını görüyoruz. Aşağıdaki rakamlar bunu teyit eder niteliktedir.

¹⁶⁶ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 173.

Vilayetin Adı	1934 Umumi Gelir	Maarife Verilen	1935 Umumi Gelir	Maarife Verilen
Ankara	1.745.775	657.251	1.524.347	550.874
İstanbul	3.538.783	1.901.362	9.544.029	1.844.885
Trabzon	429.780	158.162	439.952	154.522

Tablo 2:Sadrettin Celal Antel, *Maarifimiz Ve Meseleleri*, Remzi Yay., İstanbul 1939, s.55

Buradan çıkarılabilecek sonuç; bütçe darlıkları dolayısıyla muallim mekteplerinden çıkan miktarı belli muallimlerin hepsini istihdam edemeyecek vaziyette vilayetler, dolayısı ile maarif vekâletinin beş-on sene içinde kendilerine temin edeceği 30.000 yeni muallime maaş veremeyeceklerdi.

Sadrettin Celal Antel, Maarif vekili Saffet Arıkan'ın köy eğitmeni kursu hakkında Eskişehir, Edirne kurslarını gezdikten sonra anlamıştır ki, bu kurslardan yetişen öğretmenlerin köy çocuklarına hiç olmazsa okuma ve yazmayı hesap yapmayı öğretmenleri, köylünün zirai verimini artırmaya yardım etmeleri Türkiye için ihmal edilemeyecek bir kazançtı¹⁶⁷.

Kültür Bakanı Saffet Arıkan'a göre; nüfusları 400 den az olan köyler için 1936 senesinde açılmış olan eğitmen kursu denemesi hakikaten başarılı bitmiştir. Bu sayede 600 küsur eğitmen yetişmiştir. Trakya'da, Eskişehir'de, Erzincan'da ve Kars da açılan kurslardan yetişenler büyük yaşta erkek ve kadınları okutma faaliyetleri hariç olmak üzere yaklaşık 18-19 bin çocuk okutmuşlardır¹⁶⁸. Gerçekten de bu eğitmenler köylerde Cumhuriyetin ilerlemesini, medenî kanun, vergi kanunları ve kişinin hak ve sorumluluklarını öğretmek konusunda çok faydalı olmuştur.

1938 senesinde bu kurslara ilaveten Kayseri, Malatya, Kastamonu, Manisa ve İzmir'de olmak üzere beş kurs daha açılarak kurs sayısı 11'i bulmuş ve kurslara 1.500 eğitmen

¹⁶⁷ Sadrettin Celal Antel, *Maarifimiz Ve Meseleleri*, Remzi Yayınevi, İstanbul 1939, s. 55.

¹⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 25, İçtima: 3, 26 - V - 1938 Perşembe, Ankara TBMM Matbaası, s. 221.

adayı alınmıştır.1939'da da Antalya, Adana, Samsun ve Trabzon olmak üzere 4 kurs daha açarak eğitmen sayısını 3.000'e çıkarmak düşünülmüştür¹⁶⁹.

Reşit Tarakçıoğlu, üçüncü umumi müfettişlikle, Milli Eğitim Müşavirliği yaptığı sırada 1937 yılı Erzincan ve Kars'ta, 1938 yılında Trabzon'un Beşikdüzü bucağında bu kurslardan açtırmıştı. Eğitmenlerin köylerde ne yapmakta olduklarını faydalı olup olmadıklarını anlamak için 1938 kışı Bayburt köylerindeki eğitmen okullarını kızakla birer birer teftiş etmiştir. Bu teftişlerinin birisini de o yıl Gümüşhane valisi bulunan Ferit Beyle yapmıştır¹⁷⁰. Her ikisi de gördüklerinden ve işin ilerisinden memnun kaldığını belirtmişlerdir.

Maarif Vekâleti Bütçe Temini

1— 1937 malî yılı bütçesiyle kabul edilen Kültür bakanlığı bütçesi yekûnu 12.229.371 liradır.

2— 1938 malî yılı için teklif edilen tahsisat 14 540 371 lira olup geçen yılkinden 2.311.000 lira fazladır. Bu fazlalık, Yüksek Başvekâletin emirlerinde tasrih edildiği veçhile birinci derecede yeniden kadroya alınacak, muallimler, köy eğitmenleri için vilayetlere yapılacak yardım ve inşaattan taahhüde bağlanmış kısımlar göz önünde tutulmak suretiyle ve ihtiyaçların ehemmiyetlerine göre muhtelif tertiplere tevzi edilmiştir¹⁷¹.

TBMM zabıt ceridelerinde ilk ve orta, öğretim, öğretmenler ile ilköğretim, ispekterleri kursları masraf, harcırahı ve ücretleri konusunda 1937 bütçesindeki kurs tahsisatı 149.080 liradır. 1938 yılındaki bütçeye ise 246.920 lira fazlası ile 396.000 lira konulmuştur. Bu para ile o yılki malî yılbaşında çeşitli bölgelerde açılacak kurslara alınacak 1.500 eğitmenin yiyecek, giyecek, yakıt, aydınlatma ihtiyaçları, mutfak ve yatak takımları bedeli, yol paraları ve diğer ayrılmış masraflarıyla kurslarda çalışacak müfettiş ve öğretmenlerin ücretleri ve harcırahları temin edilecekti¹⁷².

O yıla kadar okulsuz kalmış köyleri bir an önce cumhuriyetin vadettiği kültür nimetine kavuşturmak amacıyla bütçeye konulan bu para ile 1.500 eğitmen daha yetiştirilecek ve bu suretle eğitmenli köy okulları sayısı gelecek ekim ayı başında 2 bini geçmiş olacaktı. Nüfusları 400 den az olan köylerin sayısı 32.000'i bulduğundan bu köyleri 10 yılda okula kavuşturmak için her yıl açılacak kurslarda 3.000 eğitmen yetiştirmek

¹⁶⁹Köy dergisi, S. 5, 1 Nisan 1939, s. 6.

¹⁷⁰ Reşit Tarakçıoğlu, "Neden eğitmen kursları açıldı?", *Yeni bilgi*, S. 6, 1 Kasım 1947, s. 6-7.

¹⁷¹TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 25, İçtima: 3, 23 -V - 1938 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 181, s. 37.

¹⁷² 23 -V - 1938 Pazartesi, agtc., s. 40.

suretiyle bu önemli işi başarmak zarurîydi. Bir sonraki yıldan itibaren bakanlıkça bu alanda gereken tedbirler alınarak bütçeye ona göre tahsisat konulacaktı.

TBMM ceridelerinde köy öğretmenleri masrafı kısmında 1937 bütçesindeki (Köy okulları ve öğretmenleri için vilâyetlere yardım) tahsisatı, 100 bin liraydı. 1938 yılı bütçesine ise bir önceki yıldan 362.000 lira fazlası ile 462.000 lira konulmuştu. Bu para ile geçen yıllarda deneme mahiyetinde açılan kurslardan çıkan ve halen on iki vilâyet köylerinde çalışan 563 öğretmenin bir yıllık ve o yıl açılacak kurslara alınacak 1.500 öğretmen namzedinin de yedi aylık ücretleri verilecekti. Bundan başka öğretmenlerin çalıştıkları köylerin okul binaları inşaatının bir yıl zarfında yetiştirilebilmesi için de her köyün malî durumuna göre köylere yardım edilecek ve böylece 1938 yılı içinde 500 yeni köy okulu binası meydana getirilecekti. Köy Öğretmenleri Kanunugereğince öğretmenleri iş başında yetiştirecek ve takip edecek olan gezici başöğretmenlerin yol paraları karşılığı olarak 3238 numaralı kanunun dördüncü maddesine göre gezici başöğretmenlerin yol parası adı ile yeniden açılan ikinci maddeye 48.000 lira konulması teklif edilmiştir¹⁷³. Bu tahsilat dışında gerekli ihtiyaçlar dışındaki ayrılan miktarı gösterir tablolar da aşağıdadır:

F Ziraat Vekâleti - 1938 senesi Lira

916 - Zirai kurslar ve köy öğretmenleri ve su işleri ve seyyar

artezyen teşkilâtı malzeme ve umumî masrafları ¹⁷⁴ 3 000

916 - Zirai kurslar ve köy öğretmenleri ve su işleri ve seyyar artezyen

teşkilâtı malzeme ve umumî masrafları ¹⁷⁵ 559

686 - Köy okulları ve öğretmenleri için vilâyetlere yardım ¹⁷⁶ 75.416

649 - Müfettişler harcırahı (Eğitmen teşkilâtı olan yerlerde çalışacak

İlköğretim müfettişlerinin teftiş harcırahları dahildir.) ¹⁷⁷ 61 000

667 - Köy okulları ve öğretmenleri masrafı ¹⁷⁸ 510 000

¹⁷³ 23 - V - 1938 Pazartesi, agtc., s. 41.

¹⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 23, İçtima: 3, 30 - III - 1938 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, s.183.

¹⁷⁵ 30 - III - 1938 Çarşamba, agtc., s. 185.

¹⁷⁶ 30 - III - 1938 Çarşamba, agtc., s. 240.

¹⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 25, İçtima: 3, 26 - V - 1938 Perşembe Ankara TBMM Matbaası, s.224.

¹⁷⁸ 26 - V - 1938 Perşembe, agtc., s. 225.

Erzincan Milletvekili Kültür Bakanı Saffet Arıkan,TBMM’de sunulmuş olan Maarif bütçesinin m zakeresinege ilmeden önce, bu bütçenin ne gibiesaslara dayandığını ve 1938 - 39 ders yılında bub t edeki mevzuat ve tahsisatla neler yapılmakistenildiğini kısaca aktarmıştır:

*“Bu sene bize verilen para yani zammolunan paranın yekûnu 2.631.000 liradır. Bu paranın, 811.000 lirası maaşa, 329.000 lirası ücretlere ve ayrıca 410.000 lirası eğitmenlere, 299.000 lirası kursa, 231.000 lirası geçen seneki tahsisata katılarak; ihalesi yapılmış olan inşaata 124.000 lirası parasız yatılı talebenin 1.500’e tamamlama ve tahsis edilmek suretiyle 2.387.000 lira paylaştırılmış bulunuyor. Bunlar büyük rakamlardır. Bunu zammedilen parçadan çıkarırsak 244 bin lira kadar bir para kalır ki bu parayı da emekliye, harcırah, ikramiye vs. gibi haklara, bir de talebe artımı nispetinde tesisata, iaşe masraflarına ve gerekli ihtiyaçlara serpiştirmiş bulunuyoruz¹⁷⁹”*diyerek bütçenin nerelere ayrıldığıını ve hangi konularda kullanılacağını ifade etmiştir.

Maarif vekâleti bütçesi kurulu konusunda ErzurumMilletvekili Nak yeElg n de:“1.500 eğitmen eskisine ilâve edilirse 2.000 etmektedir. Bununla henüz köylerine maarif ve mektep girmemiş olan birçok köylerimize Cumhuriyetin vadettiği kültür nimetini götürmek gibi en büyük ve en millî bir vazife ve vecibeyi ifa ediyor. Bundan başka bize, bu sene için 2 bin eden, bir eğitmen ordusu gerekiyor ve bu orduyu her sene bütçesiyle tahsisat alarak ve yakın bir gelecekte azam  10 senede nüfusu 400 den az olan ve adedi 32.000’i bulan bütün köyleri bu nimete kavuşturacağını de ayrıca vadediyor¹⁸⁰.” ifadeleriyle eğitmen ihtiyacının karşılandığında, mevcut eğitime ne konularda ve ne miktarda fayda edeceğini dile getirmiştir.

Mektep, muallim adetleri çoğalmakta ve köy eğitmeni yetiştirmek için ayrıca kurslar açılmakta ve köy eğitmenlerinin faaliyette bulundukları m ntıkaların da teftişi zarur  bulunmaktaydı. Bu sebepler dolayısıyla müfettişlerin sayısını çoğaltmak dagerekmekteydi. İl  zel idarelerinden maaş almakta olan ilk tedrisat müfettişlerinin,7-V-1938 tarihli genel dengelemeye alınmalarına dair kanun lâyihası ve Maarif ve Bütçe encümenleri mazbataları(1/1030)’nda sebepler sıralanarak kanun kabul edilmiřtir¹⁸¹. Her yıl artmakta olan okul,  ğretmen, eğitmen ve talebe sayısı karşında, özel idarelerin malî durumları dolayısı ile ihtiyaç oranındam fettiş istihdam edilememektedir. Hatta bazı illerde müfettiş

¹⁷⁹ 26 - V - 1938 Perşembe, agtc., s. 221.

¹⁸⁰ 26 - V - 1938 Perşembe, agtc., s. 214.

¹⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 25, İçtima: 3, 26 - V - 1938 Perşembe, Ankara TBMM Matbaası, S. 200 s. 1-2.

sayısı çoğaltılacağı yerde azaltılmaktadır.Bunlardan başka özel idareler, müfettişin devir ve teftiş harcırahlarını ihtiyaçla uyumlu bir şekilde verememektedirler. Bundan özellikle merkezlere uzak yerlerdeki okullar zarar görmektedir. 3238 sayılı Köy Öğretmenleri Kanunu'na göre köy öğretmeni yetiştirmek için açılan kurslarda ve köy öğretmenlerinin faaliyette bulundukları bölgelerde ilköğretim müfettişlerinden istifade etmek mecburiyeti vardır. 1938 yılında 1.500 ve gelecek her yılda 3 bin yeni öğretmenli köy okulu açmak için yapılan düzenlemede müfettişlik kadrosunun genişlemesini icap ettirmiştir.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Köy Eğitim Kurslarının Hayata Geçirilmesi

1936'da açılan, takdire değer teşebbüs köy eğitim kurslarının denemesi başarılı olunca sonraki yıl kursların sayısı çoğaltılmış, bu uygulamaya bir süreklilik kazandırabilmek hem de yasal bir zemine oturabilmek maksadıyla 11 Haziran 1937'de "Köy Eğitim Kanunu" çıkarılmasına karar verilmiştir.

5.1.1. Köy Eğitim Kanunu'nun Çıkarılması ve İçeriği

1936'da açılan, takdire değer teşebbüs diye anılan köy eğitim kurslarının kanunlaşması uzun sürmedi. Türkiye'nin köy durumlarını, öğreticiye olan ihtiyaçlarını, mevcut ekonomik bünye ve şartlarını gösteren, Büyük Millet Meclisine sunulan layiha kolaylıkla 3238 sayı ile 11.06.1937'de "Köy Eğitim Kanunu" adını almıştır¹⁸².

Sekiz maddeden ibaret olan kanunda bundan sonra kursların ne gibi yerlerde açılacağı, bu işte Maarif ve Ziraat Vekaletlerinin ne suretle iş birliği yapacağı, hatta kurslara ait masrafların bu iki bakanlık bütçesinden yapılacağı, özellikle Eğitimcilerle tohumluk, fidan, damızlık ve ziraat aletleri gibi vasıtaların verileceği, öğretmenlerin hangi köylerde ne maksatla çalıştırılacakları, bunları çalıştıracak gezici öğretmenlerin nasıl etkinlik yapacağı saptanmıştır¹⁸³.

Köy eğitim kanunu hakkında kanun layihası ve Maarif, Ziraat Dahiliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/862) konusunda 11-VI-1937 yılına ait belgede "Köy Eğitim Kanunu"

¹⁸² Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 152.

¹⁸³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0.143.24.15 03.08.1936; Şevket Gedikoğlu, age., s. 153-154.

Kanunu'nun Mucip Sebepleri" yani bu kanunun çıkarılmasındaki gerekçeler sıralanmıştır¹⁸⁴. Bu gerekçelerin başında ilk olarak nüfus, talebe ve mecburi öğrenim çağındaki çocukların durumu gelmektedir. 1930'lu yıllarda mecburi öğrenim çağında bulunan çocukların sayısı, nüfusun % 12'si hesabıyla 1.800.000 bulunmaktadır¹⁸⁵. Bunlardan şehir ve kasabalarda 308.000 çocuğun çoğu tam teşkilatlı ve beş sınıflı ilkokullarda; köylerde de 370.000 çocuğun çoğu, üç sınıflı okullarda okutulmaktaydı. Okutulması gerekip de okutulamayan çocuk sayısı ise bir milyonu aşmaktaydı.

Türkiye'de 1935 nüfus sayımına göre şehir ve kasabaların genel nüfusu 3.799.742'dir. Şehir ve kasabalarda okutulmak mecburiyetinde olan talebe toplamı 450.000'i bulmaktadır. Bunların o günkü şartlarda, ancak 308.000'i okula devam ettiğine oranla şehir ve kasabalarda okutulamayan çocuk miktarı 130.000 ile 140.000 arasındaydı¹⁸⁶. Bu hesaba göre okutulamayan 1.100.000 çocuktan bir milyona yakını köylerde bulunmaktaydı.

Nüfusları 400'den az olan köyler, okula gönderebilecekleri öğrenci sayısı bakımından da normal bir durumda değildiler. Bu tip köylerin yarısı, her birinde nüfus sayısı yüz elliye geçmeyen köylerdi. Buralarda bütün çocuklar okula geldikleri takdirde dahi okulun talebe sayısı on sekizi geçmemekteydi. Bu sayının nüfusları 150 ile 400 arasındaki, köylerde de kırktan fazla olmayacağını göstermekteydi¹⁸⁷. Okulun bütün talebesi on sekizden fazla da kırkı geçmeyince, bunlar sınıflara bölündüklerinde on sekiz mevcutlu ve üç sınıflı bir okulun her sınıfında çocuk bulunacak demektir. Bu hal üzerinde her bakımdan en çok durulması gerekli bir noktaydı. Köy okulları programı yapılırken, bu okullara öğretmen yetiştirilirken bu durum göz önünde tutulmazsa realiteden uzak çalışılmış olacaktı.

Köy Öğretmenleri Kanunu'nun gerekçelerinin ikinci ayağında ilkokul öğretmenlerinin durumuna yer verilmiştir. Dönemin şartlarında mevcut ilkokul öğretmenlerinin 6.800'ü nüfusları toplamı 3.799.000 olan şehir ve kasabalarda; 6.950 si de nüfusumuzun takriben % 75'nin sakin olduğu köylerde çalışmaktaydılar. Zorunlu ilköğrenimi aldırabilmek için ileride lazım olacak öğretmenlerin % 90'ının köylerde çalışmak üzere yetiştirilmeleri bir zaruret haline geldiğini bu rakamsal hesaplamalar açık olarak göstermektedirler.

¹⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258, s. 1.

¹⁸⁵ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

¹⁸⁶ 11- VI- 1937 Cuma, agtc., s.2.

¹⁸⁷ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

Köy Öğitmenleri Kanunu'nun gerekçelerinin üçüncü maddesinde öğretmen ihtiyacı konusu bulunmaktadır.Şehir ve kasabalar için iş başında olanlar dışında 2.570 öğretmen ihtiyacı olduğuna değinilmiştir. Köylerin ihtiyacı ise öğretmenleri en ekonomik şekilde istihdam etmek şartı ile nüfusları 800'den fazla köyler için 6 600, nüfusları 400 ile 800 arasındaki köyler için 3.700'dü. Şehir ve kasabalarla birlikte öğretmen ihtiyacı 11.500'ü bulmaktaydı. Her yıl 700 öğretmen yetiştiren öğretmen okulların verecekleri elemanla bir taraftan şehir ve kasabalarla bu tip köylerin öğretmen ihtiyacı teminine uğraşılırken, diğer taraftan da nüfus sayıları 400'den az olan köylerin öğretmen ihtiyaçlarına çare aramak mecburiyetiyle karşılaşmıştır.

Köy Öğitmenleri Kanunu'nun gerekçelerinin dördüncü maddesinde ise köy eğitimi meselesi gelmektedir. Köy eğitimi ve öğretimi işi kendi doğal şartları ile birlikte düşünülünce, bilhassa az nüfuslu, işlek yollardaki pazarlardan uzak köylerde, büsbütün ayrı bir tablo göstermekte olduğu bildirilmiştir. Bu tip köylerde her şeyden önce köylünün üretimini fazlaştırmak, köyde sağlığı tehdit eden faktörleri giderme, köylüyü her bakımdan bu günden daha yüksek bir hayat seviyesine çıkarma gibi çetin ve hayati işler köy eğitimi probleminde ön plana alınması gereken meseleler olduğu açıkça görülmekteydi. Okuma, yazma, hesap, yurt ve yasama bilgisi gibi klasik bilgileri bu hayati kıymeti taşıyan gayeleri gerçekleştirmek için birer araç olmaları gerekmekteydi¹⁸⁸. Bu ülkeleri güden bir eğitim siyaseti takip edilmeden hareket edildiği takdirde, okul, köyün gelenekselleşmiş hayatına katiyen hâkim olamayacağı ki, müstakbel köy öğretmenin eğitim, öğretim ve tarım işlerini başarabilecek güçte bir Öğitmen olması icap etmekteydi.

Kanun için layihada gerekçeler bu şekilde sıralanırken bütçedeki sıkıntılar göze çarpmaktadır.Aşağıda illere bu öğretmenler için ayrılan azami bütçe görünmektedir.

F TENZİL

666 Köy okulları ve öğretmenleri için vilâyetlere yardım 3 500 ¹⁸⁹

*Eğitmenler köylerde çocukları ve halkı yetiştirebilmek için can siperane çalışmışlar, hele ki gezici başöğretmenler bir irfan şuuru gibi köyden köye ışık vererek İnkılabın bayrağını taşımışlardır. Devlet bütçesinden ise eğitmene ayda 20 lira kadar bir para verilmiştir*¹⁹⁰.

¹⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258, s. 2.

¹⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre v, Cilt 21, İçtima: 3, 1-XII - 1937 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, s. 5.

¹⁹⁰ Reşit Tarakçıoğlu, "Neden öğretmen kursları açıldı?", *Yeni Bilgi*, S. 6, 1 Kasım 1947, s. 6-7.

O zamanlar için bu 20 liranın satın alma kuvveti bugünkü ile ölçülemeyecek kadar cüzi bir miktardı.

Köylerin genel durumları, köylerde yapılacak yeni ve iyi işler için oralarda çalışacak eğitimcilerin şu vasıfları taşımaları lazımdı:¹⁹¹

1. Eğitimci adayı köy hayatını bütünüyle yaşayarak bilmiş olmalı ve köye bağlanmış bulunmalıdır.
2. Yaş, bilgi, görüş, anlayış bakımlarından köyde yapacağı işler dolayısıyla karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda olmalı, gücü her bakımdan köy işlerini başarabilmeye yetmelidir.
3. Köye sade fakat ileri bir hayat sokabilmek için bıkmadan çalışabilmelidir.
4. Köyün zorunlu eğitim yaşındaki çocuklarıyla, yetişkin gençlerine okuma-yazma, hesap, yurt-yaşama bilgilerini pedagojik programlara göre öğretebilecek seviyede olmalıdır.
5. Köyde özellikle eğitim ve tarım işleri gibi genel hayat seviyesini yükseltecek işler bakımından devleti temsil edebilecek seviyede olmalı, bu bakımdan köylüye rehberlik edebilmelidir.
6. Köyün kaderi ile kendi kaderinin ve bunlarla devletin kaderinin birbirine bağlı olduğunu bilerek çalışmalıdır.

Bu vasıfların bir kısmını kendiliğinden taşıyan ve diğerleri de akılcı yollarla hareket edecek şekilde yetiştirildiği takdirde çalıştırılacak olan elemanı da ancak okuma yazma bilen ve askerlik vazifesini de başarı ile bitirmiş olan, köyüne bağlı köylüler arasından bulmak mümkündü. Bu bakımlardan memleketin çeşitli yerlerinde yaptırılan incelemeler köylerde bu özelliklerde elemanın mevcut olduğunu göstermiştir. Maarif Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ile ortak hareket ederek bu gibi köylülerden köy eğitimciyi yetiştirmek üzere 1936'da Eskişehir ilinin Çifteler çiftliğinde denememahiyyetinde bir kurs açmıştır. Yukarıda saptanan gayelere göre burada yetiştirilen köy eğitimciyi namzetleri Ankara köylerine stajyer olarak atanmışlardır. Bunların köylerdeki mesailerini üzerinde yapılan tetkikat göstermiştir ki, sistemli bir çalışma ile hareket edilecek olursa köy kaynağından alınacak

¹⁹¹ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitimci Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 154-155; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258, s. 2-3; *TBMM Arşivi*, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

değerli elemandan, köyler için çok faydalı olabilecek eğitimci yetiştirilebilecekti. Bunlar özellikle de az nüfuslu, genel hayat refahı yükseltilmesi lazım gelen köylerde; buralara kendilerinden daha yüksek seviyeli öğretmenler ve ziraatçılar gelerek çalışmaya kadar, uzun seneler köylerine ve memlekete çok faydalı işler görebileceklerdi¹⁹². Yine bu deneyim göstermiştir ki; bu tip eğitimci aynı zamanda köylerde bir devlet memuru sıfatında bulunmaksuretiyle orada faydalı bir eleman olmuşlardır. Bu eğitimcilerin köyde çalışması ile köy hayatında daha canlı ve temiz bir manzara göstermiştir.

Köy Eğitimci Kanunu'nun gerekçelerinin beşinci ve son maddesi de Gezici Başöğretmenler konusuna gerekçelendirme getirmiştir. Denemenin başarılı sonuçlar vermesinin sebeplerinden birini de, köy eğitimci yetiştirme kursuna katılmış olan ilköğretmenlerinin kurstan sonra köylerde çalıştırılan eğitimcilerin başlarına gezici başöğretmen olarak getirilmelerine ve eğitimcilerin bu öğretmenler vasıtasıyla iş başında yetiştirilmiş olmasına bağlamıştır. Köy eğitimci teşkilatında 8 – 10 köyden bir bölge teşkil edilmesine ve her bölgede kursa katılmış bir ilköğretmenin gezici başöğretmen olarak istihdam edilmesi, eğitimcilerin işlerini sık sık kontrol ettirmek ve onları iş başında iken de sürekli yetiştirmek bakımından gereklidir. Tecrübeli bir otorite sayılan gezici başöğretmenlerin ziraat müfettişlerinin ve ilköğretim müfettişlerinin köyleri daimi bir kontrol altında bulundurmaları işlerin vaktinde ve düzgün bir şekilde yapılmasını sağlamıştır.

Bir ziraat mevsiminde, yedi sekiz ay kurs ve ondan sonra da köylerde dört ay staj gören eğitimci adaylarının iş başında da yetiştirilmeleri ancak gezici Başöğretmenlik ve ziraat müfettişliği teşkilatıyla mümkün olabilmektedir. Eğitimci yetiştirme kurslarına katılan ilköğretmenleri kursta bulundukları zaman bir taraftan eğitimcileri yetiştirirken diğer taraftan da tıpkı eğitimci gibi pratik ziraat işlerinde bizzat çalışarak en zayıf yanları olan ziraat işlerini de öğrenmişlerdir¹⁹³. Böylece kurslara katılan ilköğretmenleri de köy için faydalı birer eleman haline gelmiştir.

Eğitimci kursları, deneme ve kuruluş yılı olan 1936'da bugünkü adını almış değildir. Şevket Gedikoğlu: *İşe başlayışından 3-3,5 ay sonra ziyaret ettiğim halde kursun ve çalışan öğrencilerin konmuş adları yoktu. Onun için yazımda "köy kalkınması kursu"*

¹⁹² TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258, s. 3.

¹⁹³ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

adını verdiğim gibi ziyaret ederek veyahut dinleyerek yazı yazanlar da “asker muallim”, “yeni köy öğretmenleri”, “köy terbiyecileri”, “çavuş kursu” gibi isimler vermişlerdir¹⁹⁴.’diyerek bu kursların ders ve uygulama sırasında belli başlı programlar oluşturulurken edinilen deneyimlerle isminin oluştuğuna dikkat çekmiştir.Köy eğitmeni yetiştirme işine bir tecrübe olarak başlamış ve bu sonuçları almış olan bakanlıklar bu neticeyi görünce bu işi genişletmeyi ve kanuni bir şekilde teşkilatlandırmayı faydalı ve zaruri bulmuşlardır.İlişkili kanun layihası da bu maksatla hazırlanmıştır. 3238 sayılı Köy Eğitmenleri Kanun layihasında, köy eğitmenlerinin yetiştirilme sebepleri, nerede ve ne şekilde yetiştirileceği, maaşlarından, bölgelerinden bahsedilmektedir¹⁹⁵.Köy Eğitmenleri Kanunu’na göre çeşitli yerlerde açılan köy eğitmeni yetiştirme kurslarına 1 Haziran 1938 tarihinden itibaren tatbik edilecek kadrosu da aşağıdaki tabloda gösterilmiştir¹⁹⁶:

F		Memuriyet Ünvan	Adet	Lira	Hizmet Süresi	Tutarı
663	Öğretmen ve Müfettiş Kursları	Direktör	10	75	6	4.500
		İlköğretim müfettişi	32	60	6	11.520
		Öğretmen	202	50	6	60.600
		Atölye öğretmeni	5	60	5	1.500
		İnşaat Mühendisi	1	175	12	2.100
		İnşaat Öğretmeni	15	100	5	7.500
		Hesap memuru	10	60	6	3.600
		Ambar ve ayniyat işyari	10	60	6	3.600
		Daktilo (**)	4	60	12	2.800
		Doktor	1	100	5	500

¹⁹⁴ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 151.

¹⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258, s. 3.

¹⁹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 2, İçtima: F, 22 - V - 1939 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası, s. 25.

F	663	Öğretmen ve Müfettiş Kursları	Doktor	3	75	5	1.125
			Doktor	4	50	5	1.000
			Hasta bakıcı	10	40	5	2.000
			Aşçı	10	75	5	3.750
			Aşçı Yamağı	10	15	5	750
			Şoför	2	100	5	1000
			Şoför	2	75	5	750
			Arabacı	10	30	5	1.500

Tablo3:TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 2, İçtima: F, T. B. M. M. Matbaası, Ankara 1939,s.25.

(*)Müfettişlerden ikisi merkezde kurs işlerinde çalıştırılacaktır.

(**)Daktilolardan ikisi merkezde kurs işlerinde çalıştırılacaktır.

Köy Eğitimcileri Kanunu'nun maddeleri TBMM ceridelerinde bulunmaktadır.¹⁹⁷

Birinci madde;nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, Ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylere rehberlik etmek üzere köy eğitimcileri istihdam edilmesini içerecek köy eğitimcinin ödevini belirtmektedir.

İkinci madde; köy eğitimcilerinin Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından; ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilmesini ayrıca eğitimci yetiştirme kurslarının masraflarının Maarif ve Ziraat vekillikleri bütçelerinden ödeneceğini bildirerek köy eğitimcinin ne şekilde yetiştirileceğini göstermektedir.

Üçüncü maddede;Maarif vekilligince seçilecek ve mezun olarak kurslara vazife görmek üzere gönderilecek ilköğretim müfettişleriyle ilkokul öğretmenleri bu kurslarda bulundukları müddetçe müktesep hakları olan maaşlarını ve makam ücretlerini tam olarak alırlar. İfadesi ile kurslarda ve kurs sonrası yine iş başında olan eğitimcileri yetiştirmek görevinde olan ilkokul öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin maaşlarını ne şekilde alacaklarını göstermektedir.

¹⁹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, s. 213.;TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

Dördüncü maddede; eğitmen bulunan köylerden lüzumu kadar birleştirilerek bir bölge teşkil edileceği, her bölgeye gezici bir başöğretmen veya öğretmen tayin olunacağı ve bunların köy eğitmeni yetiştirme kurslarına katılmış ilkokul öğretmenlerinden seçileceği yer almaktadır. Gezici öğretmen veya başöğretmenlerin kazanılmış hakları olan maaş ve makam ücretleri mensup oldukları özel idare bütçelerinden ödeneceğini, bunların gezmeleri için harcırah olarak bölge merkezi haricinde görevde geçirecekleri her gün için 100 kuruşu geçmemek üzere Maarif Vekilliğince tayin edilecek miktarda Maarif Vekilliği bütçesinden tediye yapılacağı belirtilmiştir. Kurslarda ve kurslardan sonra iş başında da eğitmenleri yetiştirmek vazifesini görece ilkokul öğretmenleriyle ilköğretim müfettişlerinin yol paralarını nereden alacaklarını göstermektedir.

Beşinci madde; eğitmenlere verilecek aylık ücreti ve ziraat vasıtalarını bildirmektedir. Köy eğitmenlerine İcra Vekilleri Heyetince onaylı kadrolarda tespit edilecek miktar üzerinden ve Maarif Vekilliği bütçesine gerekli vilayetlere yardım tahsisatından ilgili vilayetlerce aylık ücret; Ziraat Vekilliği bütçesinden de bedavatohum, fidan, damızlık ve ziraat aletleri gibi vesait verilir, şeklinde açıklama barındırmaktadır.

Altıncı madde de, bunlardan başka işlerin ne suretle yapılacağını saptayacak bir talimatname hazırlanacağını göstermektedir. Köy eğitmenlerinin kurslara alınmaları, yetiştirilme tarzları, köylerdeki ödevleri, beşinci maddede yazılı vesaiti icabında köylü lehine nasıl kullanacakları, işlerinin takip ve teftişi Maarif ve Ziraat vekilliklerince müştereken kararlaştırılacağını bildirir.

Yedinci madde, Köy Eğitmenleri Kanunu'nun yayım tarihinden itibaren geçerli olduğunu yazmaktadır. Sekizinci madde ise, bu kanunun hükümlerini icra etmeye Dâhiliye, Maarif, Maliye ve Ziraat vekillerinin görevli olduğunu yani sorumlu bakanlıkları bildirmektedir.

Yalnız askerliğini bitirmiş okuryazar köylülerden seçilerek kurslarda yetiştirilecek olan bu eğitmenlerin görgü ve bilgi itibarıyla köylüye üstün bir mevkide olmasını sağlama bakımından mümkün olduğu kadar ilk tahsilini bitirmiş köylülerden seçilmesini ve tercihen kendi köylerinde veya civar köylerde istihdam edilmelerini encümen, Kültür Bakanlığından bir temenni olarak istemiştir¹⁹⁸.

¹⁹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258, s. 4.

5.1.2. Köy Öğretmen Kurslarının Çoğaltılması

Köye göre öğretmen yetiştirilmesi düşüncesinin gerek kamuoyunda gerekse bakanlık yetkilileri arasında taraftar bulmasında İsmail Hakkı Tonguç'un çalışmalarının önemli etkisi olmuştur. Tonguç, ilköğretimin durumunu anlatan ve ileriye dönük tasarılarının ana ilkelerini belirtmeyi amaçlayan bir muhtırayı 1935 yılının son günlerinde tamamladı ve bakanlığa sunmuştur. Tonguç aynı günlerde eğitim hizmetlerinin ve bakanlığın düzenlenmesi ile ilgili görüşlerini yeni bir rapor halinde bakanlığa sunmuştur. Köye göre öğretmen yetiştirmenin önemine dikkat çekmek amacıyla 1938 yılında "Köyde Eğitim" isimli yeni bir kitabını yayımlamıştır. Ayrıca, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yaptığı gezilerle ülke kalkınması için son derece önemli gördüğü, köylerdeki eğitim sorununun çözülmesi için çareler aramaya koyulmuştur. 1939 yılında yazmış olduğu "Canlandırılacak Köy" isimli kitabıyla, köy meselesine kamuoyunun ilgisini çekmeye çalışmıştır¹⁹⁹.

Maarif Vekâleti 1936 ve 1937 senelerinde çeşitli yerlerde açmış olduğu kurslara, 1939 yılı Nisandan itibaren yenilerini ilave etmiştir. Böylece kurs sayısı on beş ve kursa devam eden öğretmen sayısı da 2 bini bulmuştur. Kursların vaziyetini gösterir liste ise aşağıdadır²⁰⁰

Kurs Bölgesi	Kurslara Aday Gönderilecek vilayetler	Aday Sayısı	Toplam
I. Adana (Karşıyaka ve Güneşli köy yatılı okulları)	1.Adana	50	100
	2.Gaziantep	25	
	3.Mersin	25	
II. Isparta (Gönen pansiyonlu okulu)	1.Denizli	25	100
	2.Burdur	25	
	3.Antalya	25	
	4.Isparta	25	

¹⁹⁹ Kerimoğlu H.T, Köy Enstitüleri'ne Giden Yolda Birinci Maarif Şûrası, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, s. 3.

²⁰⁰ 1939'da açılan 15 öğretmen kursunun bölgeleri için bk. "Köy Öğretmen Kurslarının Sayıları Çoğaltıldı", *Köy Dergisi*, S. 5, 1 Nisan 1939, s. 3-5.

III. Erzincan (ziraat okulu)	1.Erzincan	30	130
	2.Erzurum	25	
	3.Gümüşhane	25	
	4.Sivas	50	
IV. Eskişehir (Hamidiye)	1.Ankara	80	110
	2.Kütahya	30	
V. Eskişehir (Mahmudiye)	1.Afyon	25	100
	2.Eskişehir	25	
	3.Konya	50	
VI. İzmir (Kızılçullu)	1.Aydın	30	100
	2.İzmir	40	
	3.Muğla	30	
VII. Kars (Cılavuz)	1.Ağrı	30	130
	2.Çoruh	50	
	3.Kars	50	
VIII.Kastamonu (Gölköyü)	1.Çankırı	20	200
	2.Çorum	50	
	3.Kastamonu	60	
	4.Sinop	50	
	5.Zonguldak	20	
IX. Kayseri (Pazarören)	1.Kayseri	60	200
	2.Kırşehir	40	
	3.Niğde	40	
	4.Yozgat	60	
X. Kırklareli (Alpullu)	1.Çanakkale	40	170
	2.Edirne	40	
	3.Kırklareli	40	

	4.Tekirdağ	50	
XI. Kocaeli (Arifiye)	1.Bilecik 2.Bolu 3.Bursa 4.Kocaeli	30 60 60 50	200
XII. Malatya (Akçadağ)	1.Diyarbakır 2.Elazığ 3.Malatya 4.Maraş 5.Tunceli 6.Urfa	25 15 40 40 10 30	160
XIII. Manisa (Horozköy)	1.Balıkesir 2.Manisa	60 40	200
XIV. Samsun (Kavza Kamlık)	1.Amasya 2.Samsun 3.Tokat	25 50 25	100
XV. Trabzon (Vakıfkebir-Beşikdüzü)	1.Giresun 2.Ordu 3.Rize 4.Trabzon	25 25 25 25	100

*Tablo 4: 1939’da açılan 15 eğitim kursunun bölgeleri²⁰¹

Eğitmen kurslarındaki öğrenci sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. 1936’da deneme kursunda 79 olan öğrenci sayısı, 1937’de 650’ye, 1938’de 1.500’e, 1939’da 2000’e çıkmıştır²⁰².

²⁰¹ “Köy Eğitim Kurslarının Sayıları Çoğaltıldı”, *Köy Dergisi*, S. 5, 1 Nisan 1939, s. 3-5.

²⁰² Nihal Yücer, Cumhuriyet Dönemi’nde Köye Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Ve Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2010, s. 48.

Tablo 4'e göre, Kocaeli Arifiye'den de 200 kişi mezun olmuştur (bk.Ek:4)²⁰³.1938 yılında açılan kurslardanPazarören Köy Eğitmeni Kursuna Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Niğde yörelerinden öğrenci alınmıştır²⁰⁴. 1939 yılında Pazarören Eğitmen Kursu'ndan 200 adet eğitmen adayı mezun olmuştur. Kurstan mezun olan bu 200 eğitmen adayı otobüslerle Kayseri'ye gelmiş ve Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan Atatürk Heykeli'ne törenle çelenk koymuşlardır ve törenden sonra ta tayin edildikleri köylere varmak üzere yola çıkmışlardır²⁰⁵.

Köylerin eğitmen ihtiyacını karşılamak için muhtelif yerlerde açılan kursların birisi de Kars- Cılavuz'da açıldı. Mevki bakımından her türlü ihtiyacı karşılayacak müsait şartlara sahip olan Cılavuz Eğitmen kursu 1937 yılında açılarak faaliyete geçirildi. İlk olarak elli eğitmen mezun etti²⁰⁶.

Maarif, Ziraat, Dâhiliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/145)'nda Başvekil Dr. Refik Saydam, Maarif encümenine duyurulmak üzere şöyle dile getirmiştir;

“Köylerimizde mecburî ilk tahsil çağında olan çocukları okutabilmek için en az 10 bin öğretmenle 30 bin köy eğitmenine ihtiyaç vardır. Bu elemanları yetiştirmek maksadıyla birkaç yıldan beri çeşitli vilâyetlerdeki köylerde öğretmen okullarıyla eğitmen kursları açılmasına başlanmıştır. Eğitmen kurslarında yetiştirilerek köylerde çalıştırılmakta olan eğitmenlerin vazifelerini başarı ile yapmakta oldukları anlaşılmıştır. Bu müesseselerin tesisindeki gaye ve amaçlara göre talebenin yetiştirilebilmesi için bu müesseselerin tamamıyla köy şartlarını karşılayan ziraata elverişli yerlerde açılmasına zaruret vardır²⁰⁷.

şeklindekigörüşleriyle, eğitmen kurslarının zaferini dile getirmiş ve bu kursların çoğaltulmasını, ihtiyaca binaen gerekli gördüğünü ifade etmiştir.

Konya Milletvekili Ahmed Hamdi Dikmen durumun önemini şu şekilde ifade etmiştir:

“Üç yıldır uygulanan köy eğitmen kursu sistemiyle şimdiye kadar dört bin eğitmen yetiştirilmiştir. Maarif vekâletinden edindiğim malûmata göre,

²⁰³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2.93.110.14 30.11.1940.

²⁰⁴ Mustafa Şanal, Kayseri-Pazarören Köy Eğitmen Kursu, Erciyes Üniversitesi, International Journal of SocialScienceVolume 3 Issue 1, p. 31-55, Summer 2010, s. 35.

²⁰⁵ Mustafa Şanal, agm, s. 39.

²⁰⁶ Arslan, N. (2012), Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitülerine Bir Örnek: Kars Cılavuz Köy Enstitüsü, HistoryStudies 4/,1 s. 31.

²⁰⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 4, İçtima: F, 7 - VII - 1939 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S.Sayı194, s. 1-2.

memleketin daha 28 bin eğitime ihtiyacı vardır. Bu sene vekâlet alacağı tahsisatla her yıl iki bin eğitmen yetiştirmek için tedbir almıştır²⁰⁸.”

Ziraat vekâletiyle el birliği yaparak memleketin çeşitli yerlerinde, köydeki mektepler için muallim yetiştirmek üzere açılan kurslarda ziraî bilgiler de gayet uygulamalı bir surette işlendiğinden, köylere giden bu eğitmenler yalnız çocukları okutmakla değil, aynı zamanda köylüleri uygulamalı ziraataçısından da eğitmişlerdir. Bunun için köy kalkınmasına, yani yeni usul ziraatın köylerde yerleşmesine de hizmet etmiş olunmuştur.

1938 malî yılı bütçesiyle kabul edilen Maarif Vekâleti bütçesi toplam 14.670.130 liradır. 1939 malî yılı için teklif edilen tahsisat 16.111.000 lira olup geçen yılıkinden 1.440.870 lira fazladır²⁰⁹. Bu fazlalık birinci derecede yeniden kadroya alınacak muallimler ile muallim ders ücretleri, köy eğitmenleri masrafları ve taahhüde bağlanmış inşaat kısımları göz önünde tutularak ve ihtiyaçların önemine göre düzenlenmiştir.

1939 yılı bütçesinde ilk ve orta öğretim öğretmenleriyle ilköğretim müfettişleri kursları masraf, harcırah ve yevmiyelerine 80.000 lira zam teklif edilmiştir. Bu yıl açılacak kurslara bir önceki yıl kurslarına alınan eğitmen adaylarından 500 fazlasıyla 2.000 eğitmen adayı alınacağından bunların masrafları karşılığı olarak konulmuştur²¹⁰. Köy okulları ve eğitmenleri masrafına 1939 yılı bütçesinde 200.000 lira zam teklif edilmiştir. Bu para ile bu yıl kurslardan mezun olacak eğitmen namzetlerin ücretleriyle yeniden açılacak kursların ders levazımı, kütüphane, tesisat masrafları ile yeniden yapılacak 1.400 okulun inşaat ve 200 gezici öğretmenin yol paraları karşılığı olarak konulmuştur²¹¹. Ziraat Vekâleti bütçesinden ise ziraî kurslar ve köy eğitmenleri kısmına 15.000 lira ayrılmıştır²¹².

Eğitmenlere ait 3238 sayılı kanunun birinci maddesi şu şekildedir: “Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerini fenni bir şekilde yapılması için köylere rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam

²⁰⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 2, İçtima: F, 25-V-1939 Perşembe, Ankara TBMM. Matbaası, s. 254.

²⁰⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 2, İçtima: F, 22 - V - 1939 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı: 25, s. 38.

²¹⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2.82.24.12 1.4.1938.

²¹¹ 22 - V - 1939 Pazartesi agtc., s. 41.

²¹² 22 - V - 1939 Pazartesi agtc., s. 45.

edilir²¹³.”bu maddenin ifadesinden de anlaşılacağı üzere, eğitimciler nüfusu az olan köylere gönderilecekler idi. Lakin bir hayli nüfusları kalabalık köylerde öğretmen olmadığından ilk önce eğitimciler adayları bu köylerden alınmış; böylece iki üç yıl çalışıldıktan sonra eğitimcilerin genel bilgileri bakımından çocuklara ilk tahsil verebilecek seviyede olmadıkları ileri sürülmüştür.

Köye bağlı kalmak ve az maaş almak gibi iyi esaslı şartta dayanarak 14.07.1939 tarihli ve 3704 sayılı “*Köy eğitimciler kurslarıyla, köy öğretmen okullarının idaresine dair kanun*” çıkarılmıştır²¹⁴.Kısaca Köy Eğitimciler Okulları Kanunu çıkmıştır. Bu kanunda köy öğretmen okullarıyla eğitimciler kurslarının tesislerindeki amaç yalnız okuma-yazmayı ve ilk bilgileri öğretmekten ibaret olmayıp daha çok köy çocuklarına ziraat sahasında da rehberliğe geçerli olduğundan, bu okullarla kursların faaliyetlerine devlete ait araziden toprak ayrılması uygun görülmüştür.

Ziraat Vekâleti bütçesinin müzakeresinin ikinci celsesinde Antalya Milletvekili Rasih Kaplan, Atatürk’ün ve İsmet İnönü’nün ilk buldukları çarenin köyde toprakla işe başlamak, köyün toprağı ile işe başlamak olduğunu Nutuk’tan bir cümleyle hatırlatmıştır. Ardından da “*Onun için ilk iş köyde toprak işinden başlayacağız ve kalkınma işine köyden başlayacağız. Arkadaşlar bilirsiniz ki Ziraat Vekâletimizle temas eden Maarif vekâleti son iki sene içinde bir eğitim teşkilâtı yaptılar. Bu teşkilât yarın ziraat tarihine yazılırken göreceksiniz ki köye ilk ziraat teşkilâtı olarak tespit edilecektir. Nüfusumuzun % 80’ni köylü teşkil ediyor. Bu ne demektir? Nüfusun Heyeti Umumiyesi demektir.*” ifadeleriyle nüfusun büyük çoğunluğu olan köylü halkın kalkınmasını desteklemiştir ve faydalarının da tarihe geçeceğini o günkü konuşmasında dile getirmiştir.Onun için ziraat teşkilâtının kalkınma işinde değişim köyden başlaması lâzımdır. O gün için eğitimciler köye giren ilk ziraat adamı olmuştur.²¹⁵.

Tokat Milletvekili Hasib Ahmet Aytuna’nınaktardığına göre;Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenler kız olsun, erkek olsun mektepten çıkar çıkmaz köylere gönderilmekteydi. Köy hayatını hiç bilmeyen, okutacağı köy çocuklarının ruhiyatını hiç anlamayan bu muallimler

²¹³Trabzon milletvekili-Reşid Tarakçıoğlu-M.B Azasından,Reşit Tarakçıoğlu, “Eğitimden Köy Öğretmenliğine Geçiş”, *Yeni Bilgi*, S. 6, 1 Kasım 1947, s. 7.

²¹⁴Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2.87.43.12 12.05.1939; TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 4, İçtima: F, 7 - VII - 1939 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, s. 173.

²¹⁵TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 2, İçtima: F, 29-V-1939 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası, s. 362-363.

gittikleri köy muhitine ve aralarında çalışacakları köylü ve köy çocuklarını anlamadan, tek sınıflı bir mektepte çalışmadan ve onu idare etmeden, üç sınıflı bir arada olan köy mekteplerini idare etmek mecburiyetinde kaldıklarından istenildiği kadar başarılı olamıyorlardı. Gittikleri yerde oturacak yer bulamıyorlar, yemeklerini kendileri pişirmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Birçok mahrumiyet arasında bocalayıp duruyorlardı. Onun için ilk öğretmen okullarından mezun olan gençler bir veya iki sene kasabalarda, şehirlerde, merkezlerde, tek sınıflarda çalıştırılmak ve onları yeterli derecede yetiştirdikten sonra köylere göndermek hususunda bazı çarelere başvurmak lâzımdı.

Aytuna'nın örneklendirdiği tedbirlere göre; köye gidecek öğretmen veya muallim için her arkadaşına, kolay taşınabilir ve kendisine yarayacak bir kaç kitabı içeren bir sandık kütüphane vermek şeklinde eğitmenlere verilmek üzere yapılan sistemden bahseder. Köylere gidecek ve köy kalkınması üzerinde çalışacak olan bu muallimlere parasız oturacak bir ev vermek, köy merasından bir kaç dönüm arazi, ağaçlık, bahçelik yer ayırmanın da onları bulundukları muhite bağlayabileceği görüşündedir. Diğer vilâyetler ile iş birliği yapmak, köy muallimlerinin mesuliyeti altında bir köy radyosu temin etmek de fikirleri arasındadır. Köyde çalışacak muallimlerin maaşlarını şehirde çalışanların maaşlarından beş, on lira fazla farklı yapmak da etkili bir yol olarak tarafından sunulmuştur²¹⁶.

“1938 senesinde 1.500 eğitmenimiz vardı ve ondan evvelki senelerle 950, yuvarlak hesap 2.000’lik bir kadro ile çalışıyorduk. Bu sene bunu 4.000 e çıkarıyoruz. 2.000’lik kadro ile 60.000 köy çocuğu okutuyorduk, bu sene buna 70.000 ilâve ederek 130.000 köy çocuğu okutacağız. Bu çocukların yaşları 9-13’tür. Eğitmenler sade bu yaşlar arasındaki çocukları okutmakla kalmaz, akşam dersleri vererek bu yaşların dışında kalmış okuma, yazma bilmeyen vatandaşları da okuturlar. Bunların adedi de 28.000 kadardır. Bütün vilâyetler eğitmenlerden memnundur, hepsi eğitmenlerinin adedini arttırmak ister. Nihayet biz elli dört vilâyete bunu teşmil etmiş bulunuyoruz. İmkân olsa mevcut vilâyetlerin eğitmen kadrolarını arttıracamız, olmayanlara da vereceğiz. Çünkü her taraftan şiddetle eğitmen istemektedirler”²¹⁷.

İzmir Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’in dediğine göre;eğitmenler aynı zamanda köy mekteplerinin yapılması işinde de yardımcı olmuşlardır. 1939’a kadar, 500 köyde aynı tipte köy okulu yapılmıştır. Bunlarda birer sınıf, eğitmenin yatacağı, oturacağı oda, mutfak

²¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 2, İçtima: F, 25-V-1939 Perşembe, Ankara TBMM Matbaası, s. 260.

²¹⁷ 25-V-1939 Perşembe, agtc.,s. 266.

ykanacak yer vardı.1940'ta ise alınan yardımlarla 1.400 köyde yeniden mektep yapmak imkânı dahi doğabilmekte idi.

Köylerde açılan eğitim kurslarının ve öğretmen okullarının idaresine dair kanun projesi" maddelerinden ilk dördü eğitim ile yakından ilişkilidir²¹⁸.

Birinci maddede; Maarif ve Ziraat Vekilliklerince köy eğitmeni yetiştirilmek maksadı ile 3238 sayılı kanuna göre açılan eğitim kursları için Devlete ait çiftlik vs. gibi araziden bu kurumların ihtiyaçlarına yetecek miktarda tarla, bağ ve bahçe gibi devlet taşınmazlarının parasızayrılacağı belirtilmiştir.

İkinci maddesinde ise; köy öğretmen okulları ile eğitim kurslarının her biri için Maarif vekâleti bütçesinden 20.000 liraya kadar döner sermaye verilebileceği ve bu işler için gerekli araçların da bu sermayeden temin edilebileceği bildirilmiştir.

Üçüncü maddeye göre; birinci maddede sözü geçen öğretmen okulları ile eğitim kurslarının her biri için ziraata ve atölyelere ait işletme araçları karşılanmak üzere Maarif vekilliği bütçesinden 20 bin liraya kadar döner sermaye ayırmaya Maarif vekilliği yetkilidir.

Dördüncü maddeye göre ise; öğretmen okulları ile eğitim kurslarının döner sermayeden yapacakları alım ve satım işlerinin 2490 sayılı arttırma, eksiltme ve ihale kanunu hükümlerine tâbi olmadığı gibi Sayıştay vizesinden de ayırdır. Ancak döner sermaye saymanı Sayıştay'a hesap vermekle mükellefti. Döner sermayenin işletilmesinden elde edilecek gelirin fazlası mal sandığına yatırılmalıydı

Eğitmen kursları, 1948 yılına kadar her yıl açılmış ve on yılda toplam 8675 eğitimci yetiştirilmiştir. Eğitimci okulların kuruluşunun onuncu yılında bu okullardaki öğrenci sayıları ise 135.604'ü erkek, 78.220'si kız olmak üzere toplam 213.824'ü bulunmuştur. Bu kurumlar bazı eksiklerine rağmen Türk eğitime önemli katkılarda bulunmuşlardır. Onların sayesinde, çoğunun nüfusu 150'den az olan ıssız köylerde 6.598 ilkokul açılmıştır²¹⁹. Hem köylüye hem ülkeye hem kadın-erkek ayırt etmeksizin verdiği

²¹⁸TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt 4, İçtima: F, 7 - VII - 1939 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 194, s. 4-7.

²¹⁹ Nihal Yücer, Cumhuriyet Dönemi'nde Köye Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Ve Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2010, s. 49.

eğitimlerle Köy Eğitim Kursları Cumhuriyet döneminde ihtiyaca görelilik ilkesiyle farkını gösteren bir kurum olmuştur.

5.1.3. Köy Eğitmeni Kursu'nda Kadın Eğitmen Yetiştirme İşi

Cumhuriyet Dönemi kadın eğitimindeki gelişim ve değişimlere bakıldığında, temellerinin Tazimatla birlikte dile getirilen ancak II. Meşrutiyet Dönemi'nde uygulama alanı bulan çalışmalar görülmektedir. II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte ifade özgürlüğü çeşitli fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamış özellikle kadınların, kadın eğitiminde çok sayıda yazılar yazmasına imkân vermiştir.

Özellikle ilk yazılar bakıldığında kadınların iyi bir anne, iyi bir eş olması üzerinde durulmuş daha sonra bunun nasıl olacağını kızların ve kadınların iyi bir eğitimden geçmesiyle mümkün olacağı kanaati uyanmıştır²²⁰. Hanımlara Mahsus Gazete'de yer alan "İnas Mekteplerinde Bazı islahat" hakkındaki yazıda özellikle kız çocuklarının eğitiminde iyi bir anne olma ve annelik görevini en iyi şekilde yerine getirme düşüncesi İnas Mektepleri programlarına yansıtıldığı ifade edilmiştir.²²¹ İkinci Meşrutiyet Dönemi kadın yazarlar tarafından kadın eğitiminin niteliği, şekli ve kadın eğitiminden beklenen amaçların dile getirildiği görülmüştür.

Meşrutiyet Döneminin başlarında okulun müdürü erkek olduğu için okula ayak bastırılmamış, ayrı bir binada oturtulmuştur. Erkek öğretmenler de derslerine bir kadın mübaşsırın refakatinde girip çıkmışlardır. Kız okullarındaki öğretmenlerin yaşlı ve çirkin olması yolundaki geleneksel politika sürdürülmüştür. İstanbul'daki Darülmuallimat bu dönemde Darülmuallimat-ı Aliye adını almış ve İptidai, İhzari ve Ali adlarıyla üç kısma ayrılmıştır. İhzari Kısım iki yıl idi Darülmuallimat-ı İptidaiyelere öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiriyordu. Ali kısmı üç yıl idi edebiyat, tabiat, riyaziyyat şubelerine ayrılmıştı. Mezunları orta ve yüksek okullara öğretmen oluyorlardı. Taşra kız öğretmen okulları ise

²²⁰ Savaş Karagöz Ve Mustafa Şanal, " İkinci Meşrutiyet Dönemi Kadın Gözüyle Kadın Eğitimi" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 39 Ağustos 2015; www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581, s. 686.

²²¹ Savaş Karagöz Ve Mustafa Şanal, *agm.*, s. 681.

bazı vilayetlerde kız Rüştîyelerine birkaç sınıf eklenerek kurulmaya çalışılmış 5 yıl süreli ve kız ilkokullarına öğretmen yetiştiren okullardır²²².

Kadının eğitimsizliği, ilk defa İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde ciddi bir sorun olarak görülmüş ve tartışma konusu yapılmaya başlanmıştır¹. II. Meşrutiyet Dönemi gazete ve dergileri incelendiğinde kadın eğitime yönelik; kadınların eğitimi, evlilik kurumu, görücü usulü ile evlenme, kadınların sosyal hayattaki yeri, ev idaresi, karı-koca ilişkileri, tutumlu olma, çocuk terbiyesi tartışılmaya başlandığı görülmüştür²²³. Hanımlara Mahsus Gazete 'de yer alan "İnas Mekteplerinde Bazı ıslahat" hakkındaki yazıda özellikle kız çocuklarının eğitiminde iyi bir anne olma ve annelik görevini en iyi şekilde yerine getirme düşüncesi İnas Mektepleri programlarına yansıtıldığı ifade edilmiştir²²⁴.

Cumhuriyetin kuruluşunda öğretmen sayısı, 1.081'i kadın, 9.021'i erkek olmak üzere 10.102 idi. Bunlardan öğretmenlik eğitimi almış olanların sayısı; 378'i kadın, 2.356'sı erkek olmak üzere 2.734'tü. Geriye kalan 7.368 öğretmenden 1.357'si ilköğrenim mezunu, 711'i doğrudan medreseden ayrılmış, 152'si muntazam bir tahsil görmemiş, 2.107'si hiçbir öğretmenlik ehliyeti taşımayan kişilerdi²²⁵.

1930'larda kadın eğitmen yetiştirme işine, Kültür Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğünün 253 sayılı 8.01.1938 genelgesiyle girilmiştir. Toplumda her zaman gerçek ve köklü bir gelişmenin şartı, kadın ve erkeğin birbirlerini tamamlayıcı iki güçlü unsur olarak aynı tempoda aynı hızda yürüyebilmesine bağlıdır. Tek kanatlı bir kuşun havada uçup da hedefine ulaştığı görülmemiştir. Yaşamak, yürümek isteyen toplumların muhtaç oldukları kanatlardan biri de kadındır. Nerede toptan bir kalkınma, toptan bir hareketlenme, toptan bir göç varsa mutlaka kadınlı erkeklidir.

Meşrutiyet Dönemi yazarı, Belkıs İclal, kadın eğitime yeni bir boyut getirerek çiftçi kadınların eğitiminin önemine değinerek bu eğitimin nasıl verilmesi gerektiği konusunda

²²² Yahya Akyüz, *Türk eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Pegem Yay., Ankara 2010, s. 282.

²²³ Savaş Karagöz Ve Mustafa Şanal, " İkinci Meşrutiyet Dönemi Kadın Gözüyle Kadın Eğitimi" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 39 Ağustos 2015; www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581, s. 679.

²²⁴ Savaş Karagöz Ve Mustafa Şanal , agm, s. 681.

²²⁵ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e)*, Kültür Koleji Yay., İstanbul 1994, s. 329; Faik Reşit Unat, "İlk, Orta, Yüksek Tedrisatımızın On Senelik Bilançosu", *Fikirler*, S. 100, 29 T. Ev. 1933, s. 3-36.

yabancı ülkelerdeki uygulamaları aktararak fikirler ileri sürmüştür²²⁶. Belkıs İclal'e göre, hanımlarımız terbiye edilir ise erkekler iki kat daha iyi terbiye olur. Kadınlar, girişimci gençler yetiştirme fikrini benimsemediklerinden memleketin ihtiyacı olan çiftliklere, ticarethanelere kavuşmakta gecikmiştir.

İşle hamuru yoğrulan köylü anaç kadın mensup olduğu cemaatin toplumun en dar ve sıkışık zamanlarında bile dayanak noktası, güven kaynağı olmuştur. Çoğalmada olduğu kadar çalışmada, fedakârlık ve feragatte, güçlüklerle göğüs germede, çetin hayat mücadelelerinde örnek olabilmenin sırrını, ana baba yadigarı olarak devam ettirmektedir. *“Köylü anaç kadının kendisi ve çocukları sıtmadan, sathcandan (zatürre) ve apandisitten hasta ve mustarıptır. Bu durumda hala okumaya, muskaya, kor üzerine üflenerek bir tas içine dökülen kurşun tanelerine, zararlı haplara müracaat etmekte; kızamık, tifüs, çiçek gibi hastalıklar kısa bir sürede köyün bir ucundan bir ucuna yayılmaktadır”*²²⁷. Kadının vazifeleri kadar haklarından bahseden kanunlardan ve devletten beklediği; kendini esir bir duruma sokan, geliştirmeyen bilgisizlikten kurtarılması, köyünde faydalı, kullanılır bilgi ve aletlerle iş ve kazancının yükseltilmesidir.

Kadınların dile getirmiş oldukları diğer bir konuda kadınların sanatkâr olarak çalışma hayatına atılmalarıdır. Emine Seher Ali, kadınların en önemli üç vazifesi olduğunu ve bunların, toplumda mevkiimizi bilme, haneleri yönetme ve evlatları vatana hizmet edebilecek şekilde terbiye etme konusu üzerinde durmuş bu vazifeleri yerine getirmedeki engeller olarak da; öğrenmemek, bilmediklerimizi öğrenmemek, mevcut kitapların yetersiz oluşu, kadınlara yönelik matbuatın olmaması olarak sıralamıştır²²⁸.

Bu bakımdan, İzmir Kızılçullu Köy Eğitmeni Yurduna 1938 yılından itibaren köylü kızların ve kadınların da alınması ayrıca büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Böylece köylerde hastalara bakmasını öğrenmiş olan kadınların bulunması köylerin medeni seviyelerini yükseltecek tedbirlerden biri olmuştur²²⁹.

²²⁶ Karagöz, Savaş (2014), İkinci Meşrutiyetten Harf İnkılabına Kadar Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Cumhuriyet Eğitime Yansımaları (1908-1928), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

²²⁷ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 176.

²²⁸ Savaş Karagöz Ve Mustafa Şanal, agm., s. 683.

²²⁹ Sadrettin Celal Antel, *age.*, s. 57.

Kadın eğitimcilerle başta ev idaresi, çocuk bakımı, sağlık bilgisi, dikiş, biçki, nakış gibi ders ve işlerin pratik yollardan gidilerek iş içinde öğretilmesi ve bu işlerle ilgili olarak okuma-yazma, hesap öğrenme faaliyetlerine de yer verilmesi gerekmektedir²³⁰. Buraya kadar anlatılan problemlere göre eğitimci olarak yetiştirilecek köylü kadın ve kızlarına kursta nelerin, nasıl öğretileceği, ne gibi becerilerin nasıl öğretileceği, kendiliğinden anlaşılmaktadır.

5.1.4. İşe Başlama Aday Temini ve Çalışma Durumları

Kursa 15-35 yaşlarında köylü kadın ve kızlardan 15-20 kişi alınarak işe başlanmıştır. İlk yıl alınacakların Kızılçullu Köy Eğitimci okulundaki eğitimci adaylarının anneleri, eşleri, kızları, abla ve hemşireleri olması uygun bulunmuştur. Böylece köy eğitimci kadını yetiştirmeye çalışılmış fakat bunların vazifesi köyde eğitimci gibi çocuk okutmak değil, eve dair işleri köy kadınlarına öğretmek olmuştur.²³¹

İşe Kültür Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğünün 253 sayılı 8/01/1938 genelgesinde yazılı bulunan esaslara uyularak deneme mahiyetinde Kızılçullu Köy Eğitimci okulunda girilmiştir. Köylü kız ve kadınları köylerinden, ana-babalarından, evlatlarından ayırıp bir merkezde toplamak kolay bir iş değildir. Böyle bir denemeye eğitim tarihimize ilk kez girilmiştir. Aday bulmada hareket noktası olarak kursta bulunan eğitimcileri, öğretmen okulundaki öğrencileri ele almaktan başka çare yoktur. Başka şekilde hiçbir kuvvet ilk defa köye nüfuz ederek bir kız ve kadını kursa getiremezdi. Durum önce eğitimcilerle açılmıştır. Onların düşünceleri dinlenmiş. işin faydasını anlayan zeki ve görüş sahibi eğitimciler köylerden kardeş, akraba, karı ve ablalarını köylere gidip getirmede gecikmemişlerdir.

“Ana-baba evi gibi bir evde toplanan, yiyip, içen, istirahatlarını yapan, işlerine koyulan adayların tereddütlü bakışları yavaş yavaş silinmeye, okul çevresinde serbestçe dolaşmaya, işlerine seve seve gülererek gidip gelmeye, biraz sonra öğrenci ve eğitimcilerin yemekhanesinde toptan yemeklerini yemeye, ortak servis ve temizlik işlerini yapmaya başladılar. O günlerin öğle ve akşam dinlenme zamanlarında, pazar tatillerinde seyrine doyum olmayan milli zevk ve coşku içindeki ailevi sahnelerle karşı karşıya idik²³².” diyen gözlemci Şevket Gedikoğlu yöresel kıyafetleriyle gelen analar ve kızların tedirginliklerini yavaş yavaş atarak uyum sağladıklarını belirtmiştir.

²³⁰ Şevket Gedikoğlu, age., s. 177.

²³¹ “Köy Kızları Öğretmen Okulları Açılacak”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Birinciteşrin 1937.

²³² Şevket Gedikoğlu, age.,s. 179.

Kadın eğitimci kursuna gelenler içinde evli, bekâr olanları olduğu gibi çocuklarını analarına bırakıp gelenler de olmuştur. Bunların arasında 3 veya 5 sınıflı ilköğretim mezunları olduğu gibi okula az devam eden, okuma-yazmayı şöyle böyle söken ve hatta bilmeyenler bile vardır. Okuma yazma durumları göz önüne alınarak gruplar oluşturulmuştur. Türkçe ve hesap derslerinde grupların seviyelerine göre esnek bir çalışma programı uygulanmıştır. Biçki, dikiş, çocuk bakımı, ev idaresi gibi derslerde birleşerek, iki üç grup halinde çalıştırılmışlardır.

Köy ev kadınlığına ait bilgi ve becerilerin kazandırılmasında hâkim düşünce köye göre, köyde uygulanabilecek bilgi ve teknik becerilerden olması yönünde idi. Öğretilecek konular kadar, öğretim yollarının, kursta öğretecek elemanların görüş ve zihniyetlerinin adaylara, öğrenilenleri köylerde öğretebilme, yaptırabilme esaslarını kavratacak mahiyette olması üzerinde durulmuştur. Kadın eğitimci için öğretici olarak kursa alınan Kız Enstitüsünden mezun bayan öğretmenlere, adaylarla esaslı olarak işe girişmeden önce, tipik köyler gösterilmiş ve köy kadının köydeki hizmetleri, aile hayatında oynadığı rolleri, köylerin ileri ve geri yönleri bu öğretmenlere incelettirilmiştir. Hatta dikiş nakış üzerinde köylerden modeller alınmıştır.

“Öğretmen okulunda bir köy odası oluşturularak köy kadınlarının işledikleri değerli nakışlar, biçip diktikleri elbiseler, dokumalar bu odada toplanmıştır”²³³.

Bu oda köy kızlarına ve kadınlara dikiş biçki ve nakış işlerinde büyük bir hazine, geniş bir laboratuvar rolünü oynamıştır.

Kadın eğitimcilerin kullandıkları diğer eşyalarda da lükse asla yer verilmemiş; köylerde kullanılan temiz, sade ve kullanışlı eşyalar soyundan olmaları üzerinde önemle durulmuştur. Yine bu zihniyetle köylü kız ve kadınların giyimlerine, kıyafetlerine, saçlarına ve örtü şekillerine asla dokunulmamıştır. Üstleri için verilen malzemeyi köydeki kıyafetlerine göre kendileri biçip dikmelerine izin verilmiştir.

Adaylar planlı olarak günde on iki saat çalışmaktadır. Bu on iki saatin iki saati genel bilgi derslerine, beş saati biçki dikişe, iki saati ev idaresine, bir saati çocuk bakımına, bir saati resme, bir saati de gece yapılan genel konuşmalara ayrılmıştır. Bu saatlerin dışında ineklerin sağımı, ahırın temizliği, yatakhane ve yemekhane temizliği, bulaşık ve çamaşır

²³³233 Şevket Gedikoğlu, *age.*,s. 181.

yıkama, ferdi temizlikler, çiçek sulama ve bahçe işleri vardır. Bu işlerin bazıları toptan, bazıları nöbetle, bazen tek ve bazen grupla yapılmıştır²³⁴.

Genel bilgi alanında kadın eğitmenlere verilmek istenen bilgi Türkçe, Hesap ve Kadın Eğitmenlik Bilgisi altında toplanmıştır. Kadın Eğitmenlik Bilgisi dersleri, gece yapılan serbest ve toplu konuşmalar halinde verilmekte olup, daha çok köy hayatına, köy idaresine, köyün bağlı olduğu merkezlere bilhassa köyde kadının iş hayatına ait bilgiler kazandırılmak içindi. Türkçe derslerinde, düzgün okuma ve yazmaya, noktalama işaretlerine dikkat edilmiştir. Hesaptan da dikiş, nakış ve ziraat alanlarına ait eşyaların miktarları, maliyetleri şekilleri üzerine dört işlem yaptırılmıştır.

Kursta yetiştirilip köylere gönderilen kadın eğitmenler, köylerde erkek öğretmenlerde olduğu gibi, öğrenci yetiştirmekten ziyade, köy kızlarını toplayıp dikiş, biçki, nakış alanlarında verimli olmuşlardır. Köylere giderlerken hükümetin verdiği dikiş makinaları durmadan çalışmış, birçok köyde başarılı sergilere kadar iş iletilemiştir.

1937-38 öğretim yılı başında, köy öğretmen okullarına ikişer öğretmen ile dört beş uygulama öğretmeni atanmıştır²³⁵. Öğretim yılı içinde iki okuldaki öğretmen sayısı on ikidir. Bu sayı, 1938-39'da 28'e çıkmıştır. Bunlardan da yalnızca biri kadındır²³⁶. Tek kadın öğretmen ise, Mahmudiye'de görevliydi²³⁷.

İşe başlamanın ve çalışmaların gösterdiği olumlu gelişime rağmen kadın eğitmen yetiştirme işi devam etmedi. Erkek eğitmenlerde olduğu gibi sessiz sedasız bu alanda Kızılçullu Köy Öğretmen Okulunda yapılan bu ilk denemenin olumlu sonuçları karşısında iş biraz daha ciddileşmiştir. Daha 1938 yılı beş sınıflı köy ilkokulunu bitirip de kadın eğitmen kursuna gelen kızlar, öğretmen okulunun birinci sınıf öğrencisi olarak okulda bırakılmıştır. Böylelikle Köy enstitülerine köy kızlarını alma ve dolayısıyla benzeri eğitim programının ortaöğretim kurullarında yatılı olarak ilk defa Köy Enstitülerinin kökü olan yeni köy öğretmen okullarında uygulanmasına girişilmiş olmuştur²³⁸. İşte kadın eğitmen

²³⁴234 Şevket Gedikoğlu, *age.*, Aynı yer.

²³⁵ “Öğretmen Okulları Kadroları Hazır”, *Cumhuriyet Gazetesi*, Birinci teşrin 1937.

²³⁶Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2007, İkinci Baskı, s. 155; *Millî Eğitim Hareketleri*, s. 47.

²³⁷*Maarif 1937-1938 İstatistiği*, s. 279.

²³⁸ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 180-182.

yetiştirmenin genişleme yeteneğini gösteren, hayatiyet ve değer ifade eden iki yönü de bu şekilde görülmüştür.

Öğretim Yılı	Dersane Sayısı	ğretmen Sayısı	ğrenci Sayısı	Gider
		Erkek Kadın	Erkek Kadın	
1935-1936	1	20 -	84 -	10.574
1936-1937	5	110 -	484 -	129.872
1937-1938	11	222 4	1341 29	280.832
1938-1939	14	243 -	1830 -	383.102
1939-1940	15	229 -	1657 1	218.597
1940-1941	16	182 -	1312 -	191.265
1941-1942	7	67 -	532 -	113.942
1942-1943	19	154 -	1016 2	292.015

Tablo 5: Köy Eğitmeni Yetiştirme Kurslarının Yıllara Göre Dershane, ğretmen ğrenci Sayısı ve Kurs Giderleri²³⁹

Tablo 5’de görüldüğü gbi Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları’nda kadın ğretmen ve ğrenci sayısı erkeklere oranla yok denecek kadar azdır.

5.1.5. Kursların Köy Enstitüsüne Bağlanması Safhası

Bu safha 1940’da başlar 1948’e kadar devam eder. 1937 yılında açılan Köy Eğitmen Kursları Atatürk devrinde mezun vermemiş, 1940’ta ıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile enstitü haline getirilerek Köy Enstitülerinin çekirdeğini oluşturmuştur.²⁴⁰ Mevcut köy enstitülerinin çoğu önce açılan Eğitmen kurslarının bulundukları yerlerde kurulmuşlardır. Bu nedenle kurslar çeşitli yönlerden enstitüler için hazırlık yapmışlardır. Kursların bulundukları yerde enstitüler açılınca, Tarım Bakanlığı’nın kurslara verebildiği alet ve malzeme, kursların ve enstitülerin döner sermayelerine devredilmiş ve bundan sonra da

²³⁹ Nihal Yücer, (2010), Cumhuriyet Dönemi’nde Köye ğretmen Yetiştiren Kurumlar Ve Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2010, s. 54.

²⁴⁰ Cemil ztrk, *age.*, s. 149.

Tarım Bakanlığı'nın kurslarla ilgisini, öğretmen ve işçi kadrosunu kesmiş, alet ve malzeme vermemiştir. Böylece eğitim kurslarının idaresi, enstitü idarelerine devredilmiştir.

Eğitmen kurslarının Köy Enstitülerine devrinden sonra kursların idare durumları üzerinde değişiklikler olmuştur. Enstitü müdürü aynı zamanda kurs müdürü haline gelmiştir. Mühür ve başlıklarda “Köy Enstitü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü” yazılmaya başlanmıştır. Eğitim ve grup şeflerinin azaldığı, bazen hiç birinin bulunmadığı yıllar ve kurslar dahi olmuş, eskisi gibi üstüne düşülmemiştir. Eğitim ve grup şeflerinin görevleri kursa, eğitim şefi olarak tayin olunan bir İlköğretim müfettişine, bu da tayin edilmediği takdirde Enstitü öğretmenlerinden bir veya birkaçına yaptırılmıştır. Hâlbuki gezici başöğretmen olmak üzere kurslara tayin olan birçok öğretmenin davayı benimseyerek işlerine bağlanma ve gezici başöğretmen olmak isteyişlerinin sebepleri, iktidar durumları ayrıca incelemeye değerdir.

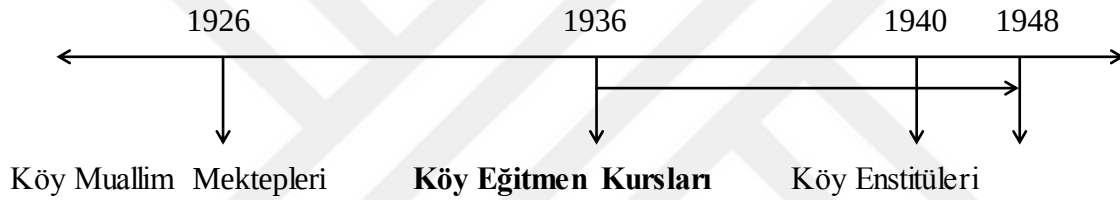
Eğitmen kurslarının bir ve ikinci safhalarında görülen gönüllü gezicilere bu son safhada az rastlanmıştır. Buna da sebep, işlerin artmasıyla köylerden şehirlere bir türlü naklini yapamayanların, geziciliğin icap ettiği hareket ve enerjiyi gösteremeyecek dayanamayacak kadar yaşı ilerlemiş olanların, şahsi menfaatleri yüzünden teşkilata ilgi gösterenlerin gezici başöğretmen olmaya başlamış olmalarıdır. Çünkü bir taraftan inşaat işleri ve dolayısıyla gezicilik çok zorlaşmış, diğer taraftan gezicilerin yollukları kısa tutulmuş ve bir daha üzerine ilave yapılmamıştır. Ayrıca askerlik görevine gidip gelmelerin, ilkokul öğretmenlerinin uzun zaman bu görevde kalmış olmalarının da, işin aradığı nitelikte gezici başöğretmen bulunamamasında etkili olmuştur. Öyle yıllar olmuştur ki, bu sebepler yüzünden bazı illerde gezici başöğretmenliğe istekli öğretmen çıkmamış, Milli Eğitim Müdürlükleri geziciliğe aday bulmada sıkıntı çekmiş, bu nedenle tesadüfen gelenlerden de gerek enstitü müdürleri gerekse Milli Eğitim müdürleri çeşitli sıkıntılar çekmişler, düşük nitelik taşıyan gezicilerle işbirliği yapmada zorluklar görmüşlerdir. Her ile ait gezici başöğretmenin olmayışı bazı yerde çok veya az oluşu bu gibi sebeplerden ileri gelmiştir. Eğitimcilerin başarısı gezici başöğretmenlerine bağlıydı. Eğitmeni takip etmez ve desteklemezse eğitmenin umulan başarıyı elde etmesi güçleşmekteydi²⁴¹.

Dr. Refik Saydam, “Köy öğretmenlerinin de eğitimciler gibi, hatta onlardan ziyade kuvvetli ziraî bilgilere ve iktidarasahip olmalarına umumî bilgileri ile meslekî seviyelerinin üstün

²⁴¹ Şevket Gedikoğlu, *Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?*, Ankara 1949, s. 183-185.

olmasına ve her bakımdanköyde faydalı olabilecek insanlar halinde yetiştirilmelerine uğraşılacaktır²⁴²” şeklinde görüş bildirerek 1940 tarihli Köy Enstitüleri teşkili hakkında kanun lâyihası Maarif, Ziraat, Dâhiliye ve Bütçe encümenleri tutanağında Köy Eğitmen kurslarının Köy Enstitüleri için bir temel dayanak ve uygulama olduğunu Enstitülerin de bu çizgiden gideceğini belirtmek istemiştir. Gerçekten de Köy Enstitüleri, Köy Eğitmen Kurslarının açtığı fikir ve yolda başarıyı devam ettirmiştir. Çifteler Eğitmen Kursu Enstitü’ye bağlanınca, komünistlerin bir şebeke kurduğu ihbarları birbirini izlemiştir. Bu yüzden enstitü mezunlarından bir kısmı yedek subay okullarından er olarak çıkartılmışlardır. Enstitü öğrencileri arasında sağcı-solcu, milliyetçi, komünist ve ilerici-gerici ayrımı ve sürtüşmeleri de baş göstermiştir²⁴³.

Köy Öğretmen Yetiştirme ’de Tarihsel Ve Kurumsal Aşamaları Gösterir Şema

Köy Eğitmen Kursları 1936 yılında açılmıştır. 1938 yılında kanunlaşp program haline gelerek Köy Enstitülerinin açıldığı 1940 yılına kadar çoğalarak işlemiştir. Köy Enstitülerinin açılmasıyla birlikte Köy Eğitmen Kursları, enstitü içerisinde Köy Eğitmen Sınıfı halinde devam ettirilmiştir. 1948’e kadar ise bu sınıflar çeşitli gerekçelerle enstitüler içinde eritilerek Köy Eğitmeni kavramına son verilmiştir.

²⁴² TBMM Zabıt Ceridesi, Devre IV, Cilt 10, İçtima: 1, 17-IV-1940 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, S. 98, s. 3.

²⁴³ AYSAL, N. (2005). Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 280.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

1930'lara gelindiğinde ülke nüfusunun yüzde sekseninin yaşadığı köylerde okul sayısı yok denilecek kadar azdı. Bu okullara kentlerden bulunup gönderilen az sayıda öğretmen de, köylerde tutunamamakta ve başarılı olamamaktaydı. Köy insanının eğitim gereksinimi sadece okuryazarlıkla sınırlı değildir; bulaşıcı hastalıklarla savaşmamakta ve üretimini ilkel yöntemlerle yapmaktadır. Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın ağır yükünü çeken köylüler, demokrasiyi yaşatacak cumhuriyet yurttaşı niteliğine kavuşamamıştır.

Ayrıca 1930-1940 yılları arasında köye hizmet götürmek çok zordur. Cumhuriyetle birlikte girilen köye hizmet çabaları ya köylünün beklentilerine uymadığı ya da uygulanamadığı için yarım kalmıştır. Başarı için köylünün dilinden anlayan yeni bir aydın tipi yetiştirilmiştir. Bu konuda Kadro Hareketi önemlidir. 1932-1934 yılları arasında her sayısı ortalama 50 sayfa civarında olan ve 36 sayı olarak yayınlanan aylık fikir dergisi Kadro'nun ideoloğu Şevket Süreyya Aydemir, imtiyaz sahibi Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yayın müdürü Vedat Nedim Tör'dür. Kadrocu felsefeye göre, Türk ulusal kurtuluş hareketinde devletçilik, bu hareketin doğrudan doğruya somut yapısından ve tarihsel yasallıklarından gelen bir şeydir. Devletçilik sadece ekonomik yasama ve su veya bu biçimde bir devlet müdahalesi değildir, yani yalnızca ekonomik bir kavram değildir. O öyle ulusal toplumsal düzendir ki, bu düzende, ulusal yaşamın bütün alanları ve ulusal yapının iskeleti, ulusun genel ve yüksek çıkarlarını bireysel çıkarların ve eğilimlerin üstünde tutmaktır.

Atatürk ve arkadaşlarının Cumhuriyet düşüncelerinde, köy ve köylüye özel bir önem verilmiş ve kalkınmanın köyden başlaması gereği üzerinde durulmuştur. Köyün, dolayısıyla memleketin eğitim yoluyla kalkındırılması hamlesini önce Mustafa Kemal,

sonra da onun direktifleri ile Mustafa Necati, Reşit Galip, Saffet Arıkan, Hasan Ali Yücel, H. Fikret Kanad ve İ. Hakkı Tonguç gibi eğitimciler başlatmışlardır.

İlk olarak askerliğini yapmış okuryazar gençlerden seçtiği bir grubu, "eğitmen" sanıyla köylerde "geçici öğretmen" olarak görevlendirmek amacıyla, 1936 yılında Eskişehir'in Çifteler Çiftliği'nde dört aylık bir kurs açılmıştır. Bu kursları tamamlayarak Ankara köylerinde görevlendirilen ilk 84 eğitmen son derece başarılı olmuş ve eğitmen kursları kısa süre içinde ülkenin başka yerlerinde de açılarak çoğaltılmıştır. Eğitmen adayları, açılacak Köy Enstitülerinin ilk binalarını da yapmışlardır. Kendi köylerine giden eğitmenler, topladıkları çocukları üç yıl okutup mezun ederek yenilerini almak, köyde çıkan sağlık sorunlarını kaymakamlığa iletmek, köylüye modern tarım tekniklerini öğretmek, akşam okulları ile yetişkinlere okuma-yazma, hesap ve yurttaşlık öğretmekle de yükümlü tutulmuşlardır.

İlk uygulamadan olumlu sonuç alınınca, 11 Haziran 1937'de çıkartılan "Köy Eğitmenleri Kanunu" ile eğitmenliğe yasal işlerlik kazandırılmıştır. Uygulama yeni eğitmen kursları ile desteklenmiştir. Köy eğitmenleri, nüfusu öğretmen göndermeye uygun olmayan köylerin çocuklarını okutmuş, ziraat işlerinin tekniğe uygun biçimde yapılması için köylüye çok az bir maaşla rehberlik etmişlerdir. Köy muallim mekteplerinde, daha yüksek kültürlü ve teknik kabiliyetli muallimler yetişinceye kadar eğitmenler, köylerimize biraz hayat ve ruh götürmüşlerdir. Köylerimizin zirai ve kültürel kalkınmalarından -ellerinden geldiği kadar- faydalı olmuşlardır. Ve kendilerinden sonra gelenlere yol açarak onların daha uygun şartlar içinde çalışmalarını mümkün kılmışlardır. Eğitmen Kurslarının köylünün aydınlatılması, ekonomik kalkınma, modern tarım ve hayvancılık uygulaması ve kadın eğitiminde olumlu etkileri olmuştur, okuma yazma oranının arttırılmasına da katkı sağlamıştır.

Köy Eğitmen Kursları 1930'larda büyük bir yol kat etmiş ve 1940'lara gelindiğinde her kesimin takdirini kazanmıştır, eğitmenlerin çok faydaları görülmüştür. Eğitmen kursları, 1948 yılına kadar her yıl açılmış ve on yılda toplam 8675 eğitmen yetiştirilmiştir. Eğitmenli okulların kuruluşunun onuncu yılında bu okullardaki öğrenci sayıları ise 135.604'ü erkek, 78.220'si kız olmak üzere toplam 213.824'ü bulmuştur.

Bu kurumlar bazı eksiklerine rağmen Türk eğitimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Onların sayesinde, çoğunun nüfusu 150'den az olan ıssız köylerde 6.598 ilkokul açılmıştır. Eğitmenler buralarda yaşayan köylüye sadece okuma yazma öğretmekle kalmamış aynı zamanda sosyo-ekonomik hayatlarına da katkıda bulunmuşlardır.

6.2. Öneriler

1. Köy Eğitim Kurşları'nda öğrenciye verilmeye çalışılan vatan sevgisi, milli birlik ve beraberlik duygusu, günümüz öğretim programlarında da yeterince yer almalı ve yeni nesil bu bilinçle yetiştirilmelidir.
2. Köy Eğitim Kurşları'nda uygulanan eğitim-öğretim ilkelerinden “uygulamalı iş eğitimi” günümüz eğitim sisteminde özellikle eğitim fakültelerinde ve meslek liselerinde temel alınmalıdır.
3. Eğitim kurumları açılırken ülkenin içinde bulunduğú kültürel ve ekonomik koşullar ile ülkenin kalkınma ve öğretmen ihtiyaçları göz önünde tutulmalıdır.
4. Araştırma kapsamında incelenen Cumhuriyet Döneminde Köy Eğitim Kurşları'nın açılışı, yapısı ve işleyişı ile öğretim programları genel olarak değerlendirilmiştir. Açılan Köy Eğitim Kurşları'nın her biri ayrı birer tez konusu olarak incelenebilir.
5. Köy Eğitim Kurşları'na katılan eğitimci adaylarının isim listesine Sicil Defterlerinden ulaşarak ve dönemin öğrenci defterlerine, ses kayıtlarına ulaşarak daha detaylı bir inceleme yapılabilir.
6. Günümüzde Köy Eğitim Kurşları, halk eğitimi şeklinde verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akan, D. (2010). *Kuram Ve Uygulamada Sınıf Yönetimi*, Ankara: Anı.
- Akkafa Y. (2010), “Köy Öğretmenleri Kanunu Ve Türk Milli Eğitiminde Uygulanması” Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2010)*, Ankara: PegemA.
- Antel, S. C. (1939). *Maarifimiz Ve Meseleleri*, İstanbul: Remzi.
- Arslan, N. (2012), Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitülerine Bir Örnek: Kars Cılavuz Köy Enstitüsü, *HistoryStudies* 4/1.
- Atatürk ‘ün Söylev Ve Demeçleri II. (1989).
- Ayasbeyoğlu, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi; Kuruluşlar Ve Tarihçeler*, Ankara: MEB.
- Aydemir, Ş. S. (1968). *İkinci Adam* (Cilt:2), İstanbul: Remzi.
- Aysal, N. (2005). Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 267-282.
- Baltacıoğlu, İ. H. Öğretmen Ve Pedagojide Türk’e Doğru, *Yeni Adam*, S. 237, 13 Temmuz 1939.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1942). *İçtimai Mektep*, Ankara: Maarif Vekâleti.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.10.0.0.143.24.15 03.08.1936.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.10.0.0.143.24.15 03.08.1936.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.77.64.8 06.07.1937.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.79.88.10 02.02.1937.

- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.82.24.12 1.4.1938.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.85.103.11 15.12.1938.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.87.43.12 12.05.1939.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.18.1.2.93.110.14 30.11.1940.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi*, Ankara: Tek Işık.
- Cicioğlu, H. (1982). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Cumhurbaşkanları, Başbakanlar Ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev Ve Demeçleri*, (1946). Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Cilt 1.
- Cumhuriyet Halk Partisi 1935 Programı (1935)*. Ankara.
- Demirci, F. (2006), Kadro Hareketi ve Kadrocular, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2006, S. 15.
- Dr. Kühne (1939). *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, İstanbul.
- Duru, K. N. (1937). Kültür Sahasında Bir Deneme, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21.
- Ergün, M. (1996). *II. Meşrutiyet Döneminde Eğitim Hareketleri (1938-1914)*, Ankara: Ocak.
- Ergün, M. (2008). “Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları”, *Öğretmen Okullarının 160. Yılı*, Ankara:Seviye.
- Ergün, M. (2008). Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları. *Öğretmen Okullarının 160. Yılı*, Ankara.
- Erişirgil, M. E. (2007). *Bir Fikir Adamının Romanı*, İstanbul: Nobel.
- Gedikoğlu, Ş. (1949). *Niçin Eğitimci Kursları Ve Köy Enstitüleri?.* Ankara.
- Gedikoğlu, Ş. (1968). *Eğitim Devrimini Gerçekleştirmek İçin Öğretmen Yetiştirme Ve Yerleştirme*, Ankara: Yenigün Mat.
- Gedikoğlu, Ş. (1971). *Köy Enstitüleri*, Ankara: İş Mat.
- Kanad, H.F. (1963). *Pedagoji Tarihi II*, 4.Basım, İstanbul: MEB.

Karagöz, S. & Duman, T. 1908-1928 Yılları Arası Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Öneriler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*TheJournal Of International SocialResearch, Cilt: 7, Sayı: 35, s. 576-594, 2014, Issn: 1307-958, (18.02.2016)

Karagöz, S. & Şanal, M. (2015). İkinci Meşrutiyet Dönemi Kadın Gözüyle Kadın Eğitimi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 39 Ağustos 2015; www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581. (18.02.2016)

Karagöz, S. (2005) *Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926 -1932)'nin Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihi İçindeki Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Karagöz, S. (2014), *İkinci Meşrutiyetten Harf İnkılâbına Kadar Süreli Yayınlarda Yer alan Eğitim Görüşleri ve Cumhuriyet Eğitimine Yansımaları (1908-1928)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kerimoğlu, H. T. Köy Enstitüleri’ne Giden Yolda Birinci Maarif Şûrası, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*.

Koçer, H. A. (1973). Türkiye’de Köy Eğitim Ve Öğretimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI/1-4.

Köy Dergisi, “Köy Öğitmen Kurslarının Sayıları Çoğaltıldı”, S. 5, 1 Nisan 1939.

Köy Dergisi, S. 6, 1 Nisan 1939.

Kültür Bakanlığı Dergisi, S. 20-21, Sonkânun 1937.

Maarif İstatistiği (1937-1938.)

Millî Eğitim Hareketleri, S. 47.

Muallim Sesi, “Köy Okutan Köyün Önderi Olmalıdır”, S. 12, 1 Mart 1935.

Mutlu, N. (1967). *Köy Ve Köylü Sorunu*, Ankara: T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.

Otyam, N. K. (1934). *Halkçılık Ve Köycülük*, Ankara: Tarık Edip Kütüphanesi.

Öğretmen Sesi, “Kültür Siyasetimizin Parlak Bir İfadesi”, S. 59, 1 Birincikanun 1937.

Öğretmen Sesi, “Sayın Başvekil Maarifimizi Kurtarınız!”, S. 45, 15 İkincikanun 1937.

Öztürk, C. (2007). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

P. Berly (1939). *Türkiye’de İlk Tahsil Hakkında Rapor*, İstanbul.

Resmi Ceride, S. 388, 3 Nisan 1926.

Sarı, M. (2014). 442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar, *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül 2014, Yıl:7, S. XIX.

Satı, (1334). Meşrutiyetten Sonra Maarif Tarihi, *Muallim*, S. 19.

Sünbül, A. M. (2010). *Öğretim İlke Ve Yöntemleri*, Konya: EğitimA.

Şahin, M. (1995). Türkiye’de Köye Öğretmen Yetiştirme Model, Öneriler, Uygulamaları Ve Değerlendirmeler, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 4-5.

Şanal M. (2010). Kayseri-Pazarören Köy Eğitim Kursu, Erciyes Üniversitesi, *International Journal of SocialScience*, Volume 3 Issue 1, p. 31-55, Summer 2010.

Şeren, M. (2008). Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 28, Sayı: 1.

T. Hayrettin, (1933). İnkılap Ve Köy Muallimi, *Kadro*, S. 20.

Tahsin Tola Vd., (1935). *Köycülüğümüzün Esasları*.

Tarakçıoğlu, R. (1947). Neden Eğitim Kursları Açıldı?, *Yeni Bilgi*, S. 6.

TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: IV, Cilt: 10, İçtima: 1, 17 - IV - 1940 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası, S. 98.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 18, İçtima: 2, 26 -V -1937 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 19, İçtima: 2, 11- VI- 1937 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 258.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 21, İçtima: 3, I -XII - 1937 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 23, İçtima: 3, 30 - III - 1938 Çarşamba, Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 25, İçtima: 3, 23 -V - 1938 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 181.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 25, İçtima: 3, 26 - V - 1938 Perşembe Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cilt: 2, İçtima: F, 22 - V - 1939 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cilt: 2, İçtima: F, 25-V-1939 Perşembe, Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cilt: 2, İçtima: F, 29-V-1939 Pazartesi, Ankara TBMM Matbaası.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cilt: 4, İçtima: F, 7 - VII - 1939 Cuma, Ankara TBMM Matbaası, S. Sayısı 194.

Tonguç, İ. H. (1939). *Canlandırılacak Köy*, İstanbul: Remzi.

Tonguç, İ. H. (1946). *Köyde İlköğretim Kavramı*, İstanbul: Remzi.

U. Tahsin, *YeniyolGazetesi*, Trabzon, 12.5.1939.

Unat, F. R. (1933). İlk, Orta, Yüksek Tedrisatımızın On Senelik Bilançosu, *Fikirler*, S. 100.

Us, A. (1937). Bize Nasıl Köy Öğretmeni Lazım?, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21.

Us, A. (1937). Mühim Bir Derdimiz, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21.

Yalman, A. E. (1937). Köye Işık Taşıyacak Köylüler, *Kültür Bakanlığı Dergisi*, S. 20-21.

Yeni Bilgi, “Eğitmeden Köy Öğretmenliğine Geçiş”, S. 6, 1 Kasım 1947.

Yücer, N. *Cumhuriyet Dönemi'nde Köye Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Ve Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2010.

“Ankara’da İlkokullar İçin Yeni Binalar Yapılıyor”, *Ulus*, 24 Mart 1937.

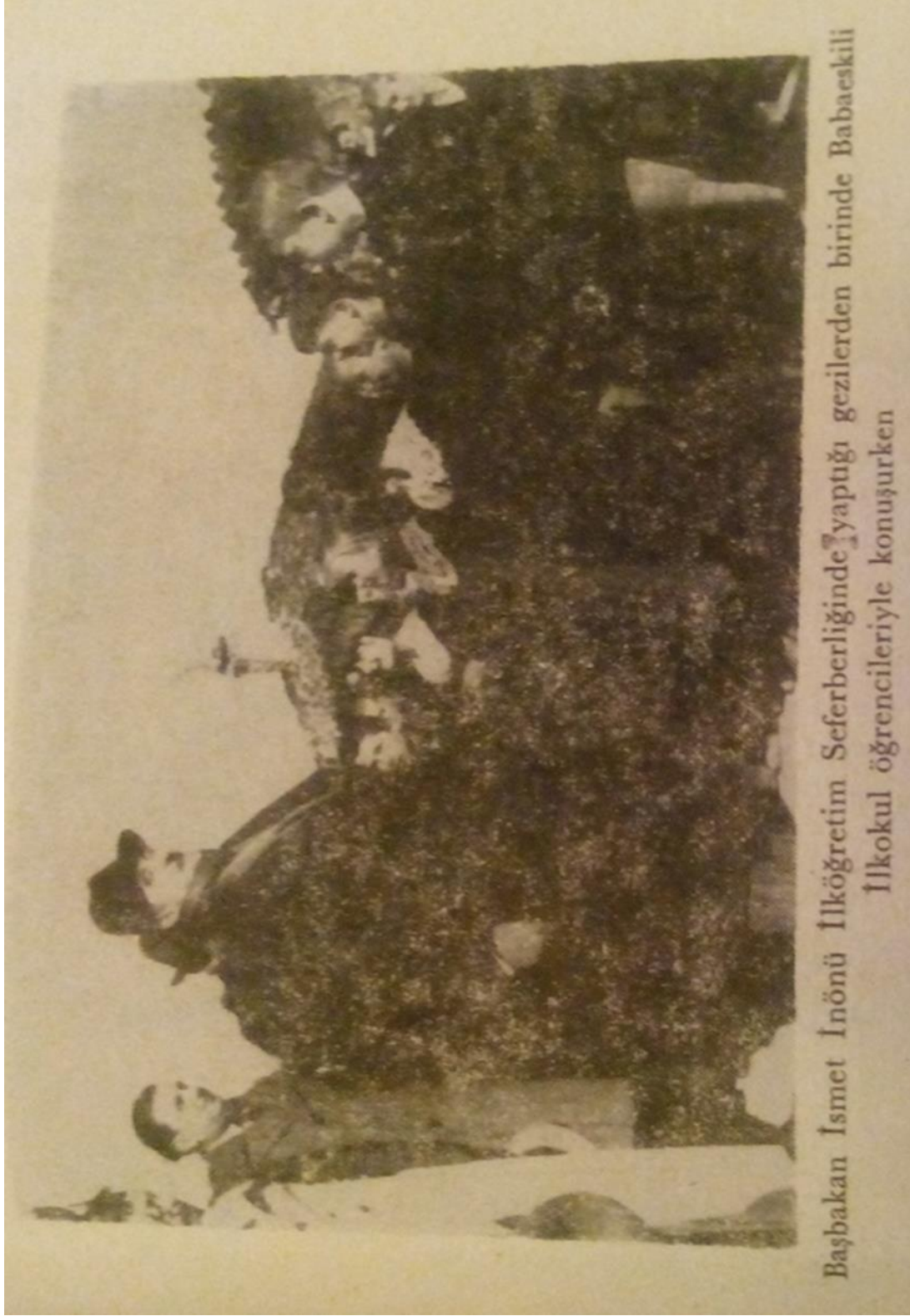
“Askerde Hazırlanan Köy Gençleri Köylerde Çocukları Nasıl Yetiştiriyorlar?”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Nisan 1937.

“Eğitmenlerin Sayısı Bu Yıl 1.600’e Çıkarılıyor”, *Ulus*, 12 İlkânun 1937.

“İzmit’teki Kurs Köylülere Yeni Ve Kıymetli Rehberler Yetiştirdi”, *Ulus*, 1.11.1937.

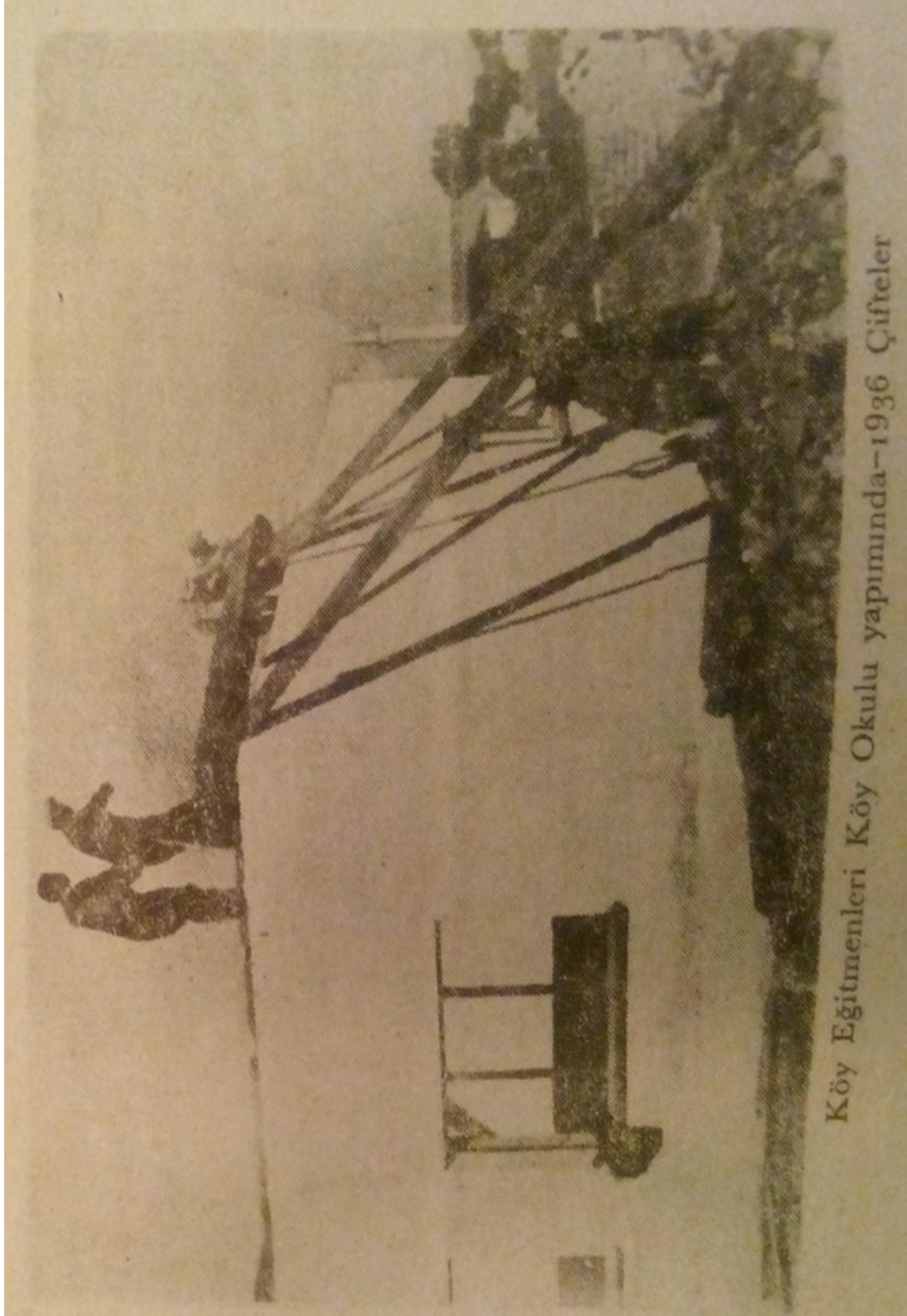
- “John Dewey Bir Layiha Gönderdi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 15 Kânunuevvel 1924.
- “Köy Eğitimcileri”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 25 Eylül 1938.
- “Köy Kızları Öğretmen Okulları Açılacak”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Birinciteşrin 1937.
- “Köy Maarifine Takviye İçin Geniş Tedbirler”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 7 Eylül 1937.
- “Köy Öğretmeni İçin Yeni Bir Vazife Formülü Lazımdır”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 9 Eylül 1935.
- “Köy Öğretmeni Ve Eğitimci Yetiştirme İş”, *Ülkü*, 1936, VIII/6.
- “Köyler İçin Eğitimci Seçiliyor”, *Ulus*, 6 Mart 1937.
- “Meslek Mektepleri Mütahassısı Geldi.” *Hâkimiyet-İ Milliye*, 7 Teşrinievvel 1925.
- “Öğretmen Okulları Kadroları Hazır”, *Cumhuriyet Gazetesi*, Birinci Teşrin 1937.
- “Saffet Arıkan’ın Köylerde Tetkikleri”, *Ulus*, 26 Mart 1937.
- “Türk Köylerini Yükseltmek İçin”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Birinciteşrin1933.
- “Yeni Köy Eğitimcileri”, *Ulus*, 19 Şubat 1937.

EKLER

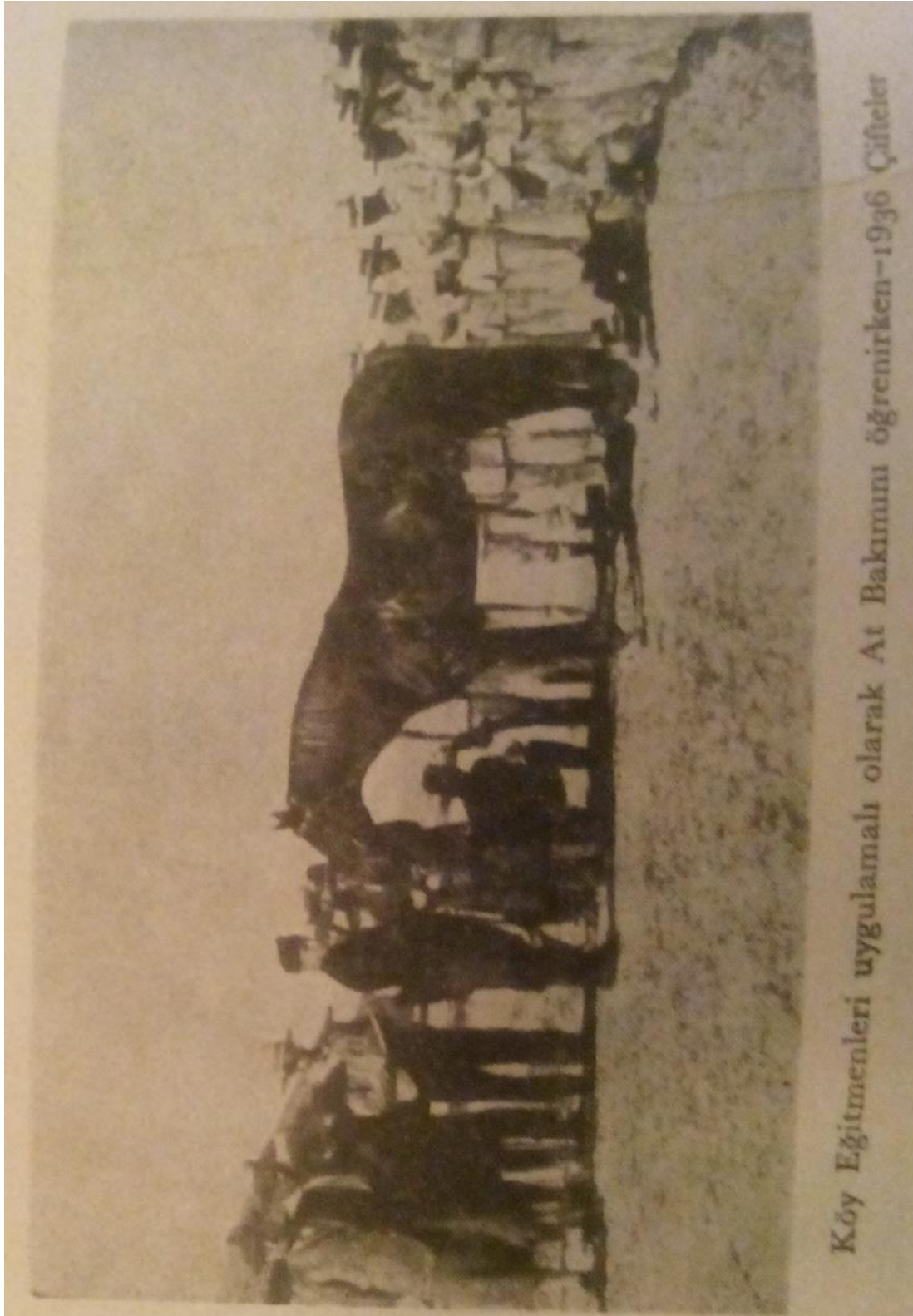

Başbakan İsmet İnönü İlköğretim Seferberliğinde yaptığı gezilerden birinde Babaeski
İlkokul öğrencileriyle konuşurken

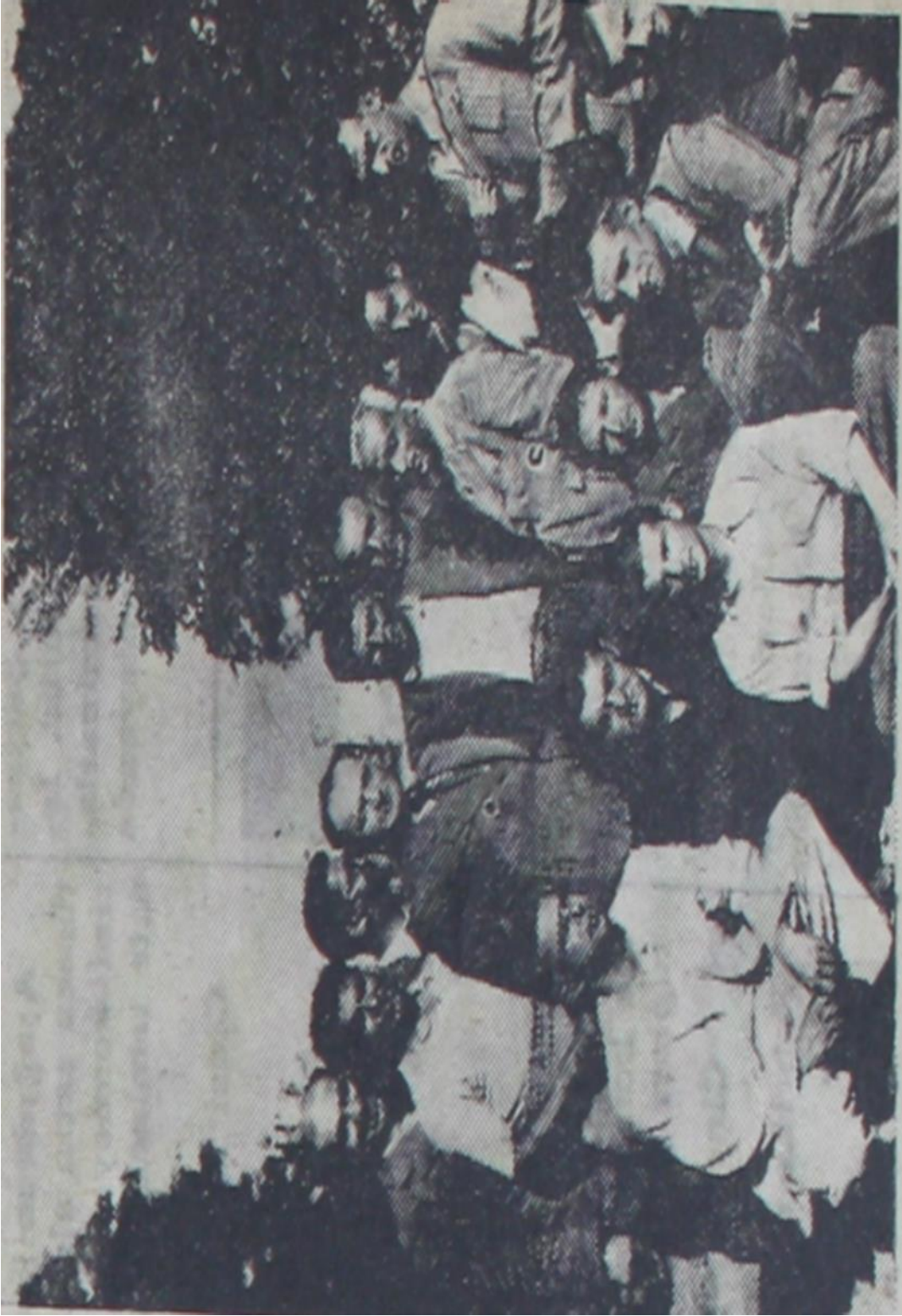
EK 1: Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 39.

EK 2: Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 48.

EK 3: Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişim)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 46.

EK 4: Arifiye Eğitmen Kursu Mezunları “İzmit’teki Kurs Köylölere Yeni Ve Kıymetli Rehberler Yetiştirdi”, *Ulus Gazetesi*, 1.11.1937.